

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

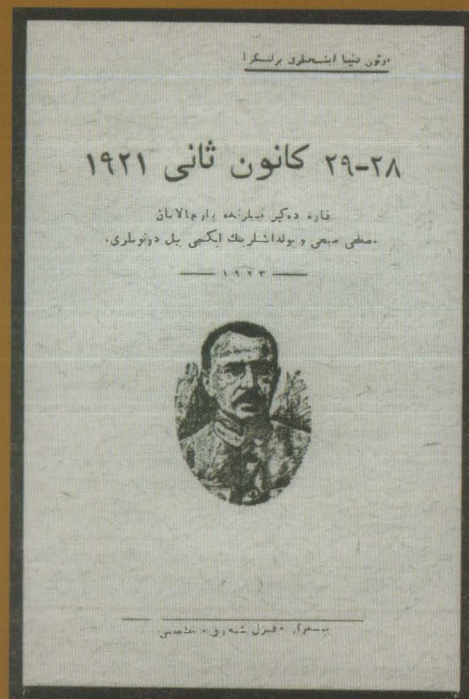
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MUSTAFA SUPHİ VE YOLDAŞLARI



SOSYAL
TARİH
YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

MUSTAFA SUPHİ VE YOLDAŞLARI

SOSYAL
TARİH
YAYINLARI

MUSTAFA SUPHİ VE YOLDAŞLARI

TRANSLİTERASYON:
MERAL BAYÜLGEN
EMEL SEYHAN ATASOY



© TÜSTAV İktisadi İşletmesi

Bu yapının telif hakları TÜSTAV İktisadi İşletmesine aittir,
izin alınmadan kullanılamaz.

Baskıya Hazırlık: Gönül Göner

İstanbul Şubat 2021

ISBN: 978-605-4513-63-5

Sertifika No: 43438

TÜSTAV İktisadi İşletmesi

Meşrutiyet Mahallesi, Hacı Mansur Sokak

No: 10 A Blok Kat:3 No: 64 34363

Şişli-İstanbul

Tel: (+90) 212 237 98 92

<http://www.tustav.org>

e-posta: bilgi@tustav.org

Baskı ve cilt:

İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)

Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8

Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul

Tel: 0212 496 11 11

MUSTAFA SUPHİ VE YOLDAŞLARI

TRANSLİTERASYON:
MERAL BAYÜLGEN
EMEL SEYHAN ATASOY

دوتون دنيا اينسچلرى برلسكرا

۲۸-۲۹ كانون ثانى ۱۹۲۱

قاره ده كيز فيلارنده بارمالانان
مصطفى ميجي و بولداشلىرىنىڭ ايگىمى بىل دونوملورى.

— ۱۹۲۳ —



— يوسقور، قىزل شەرق، قاسمىس —

Bütün Dünya İşçileri Birleşiniz!

28-29 KÂNUNUSANİ 1921

Karadeniz kıyılarında parçalanan
Mustafa Suphi ve Yoldaşlarının
İkinci Yıldönümü

1923

Moskova, Kızıl Şark Matbaası

İÇİNDEKİLER

SUNU	11
BİRİNCİ KISIM	15
BAŞLARKEN	17
28 KÂNUNUSANİ	26
MUSTAFA SUPHİ BEŞ SENE EVVEL MOSKOVA'DA	29
SUPHİ BAKU'DA VE KARS'TA	31
MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ VE ANADOLU KOMÜNİSTLERİ	33
BÜYÜK ÖLÜLERİMİZ VE ANADOLU DİKTATÖRLÜĞÜ	37
MATEM GÜNÜ MÜNASEBETİYLE	40
İKİNCİ SENE	45
İKİNCİ KISIM	51
OKUYUCULARA	53
ŞİARLAR	54
KIZIL YILDIZ	56
BÜTÜN DÜNYA İŞÇİ VE KÖYLÜSÜNÜN MÜŞTEREK VATANI	59
1918 SENESİNDE MOSKOVA'DA TÜRK SOL SOSYALİSTLERİNE AİT KONGREDE YOLDAŞ MUSTAFA SUPHİ'NİN NUTKU	62
SOSYALİZM İÇİN CİDAL	64
1 MAYIS BAYRAMI MÜNASEBETİYLE BAKU'DA MÜSLÜMAN İŞÇİLERİNE MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN HİTABI	68
YAŞTA VE BAŞTA GENÇLİK	71
BİRİNCİ TÜRK KOMÜNİST FIRKASI KONGRESİNDE KARAR HALİNDE KABUL EDİLEN MÜSTEMLEKÂT VE MİLLETLER HAKKINDAKİ MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN MÜTALÂASI	73

TARİHÎ VAZİFE	75
ANADOLU'DAN GELEN ELÇİLER VE ANADOLU'YA YARDIM	78
İKİNCİ DEVİR	81
TÜRKİYE'NİN MAZLUM AMELE VE RENÇPERLERİNE	84
İKİNCİ KONGRE	88
BÜYÜK MİLLET MECLİSİ HÜKÜMETİ VE KOMÜNİST FIRKASI	91
SALTANATTAN SONRA	95
TÜRKİYE KOMÜNİST TEŞKİLÂTI MERKEZİ HEYETİ'NİN FAALİYETİ HAKKINDA BAKU KONGRESİ'NDE MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN LAYİHASI	98
KONGRE'NİN SONUNDA MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞIN NUTKU	118
ÜÇÜNCÜ KISIM	121
ETHEM NEJAT ARKADAŞ	124
DARÜLMUALLİMİN Lİ GENÇLERE	130
MÜSTEMLEKÂT MESELESİ HAKKINDA HİLMİ OĞLU HAKKI YOLDAŞ'IN NUTKU	134
OSMANLI İMPARATORLUĞU	144

SUNU

Mustafa Suphi ve Yoldaşları kitabı, ilk kez Moskova'da 1923 yılında Kızıl Şark Matbaası tarafından yayınlanmış. İkinci basımını Brüksel'de COODIFF s.c. 1974-75'te üçüncü basımını Güncel Yayınlar İstanbul'da 1977'de, nihayet dördüncü basımını, Doğan Özgüden ve İnci Tuğsavul'un izniyle ve Doğan Özgüden'in "Yeni Baskıya Sunu"suyla TÜSTAV Yayınları İstanbul'da Kasım 2004'te transliterasyonu Burhan Tuğsavul'a ait olmak üzere yayınlamıştı. Uzun süredir tükenmiş olan bu kitabın aslının bir kopyasını Mehmet Perinçek Moskova'daki Lenin Kütüphanesi'nden alarak TÜSTAV'a gönderdi, kendisine müteşekkirimiz. Bu metinle önceki basımları karşılaştırdığımızda kimi transliterasyon sorunları ve eksikleri olduğunu görünce, TÜSTAV Transliterasyon çalışmalarını 2000 yılından beri yürüten çalışma ekibinden Meral Bayülgen ve Emel Seyhan Atasoy tüm metnin transliterasyonunu gözden geçirerek elinizdeki eksiksiz kitabı oluşturdu. Önceki basımlarda yer alan kimi makaleler, bu kitapta yer almazken, bir kopyasını Atilla Coşkun'un TÜSTAV'a bağışladığı Ekonomik ve Sosyal Kurumlar Bürosu Bülteni'nde Ekim-Kasım 1910'da yayınlanmış Mustafa Suphi'nin "Türkiye'de Ziraî Kredinin Organizasyonu" başlıklı sunumunun çevirisini veriyoruz.

Bilindiği gibi, TÜSTAV Yayınları ve Sosyal Tarih Yayınları, Mustafa Suphi'nin Mayıs 1920 sonlarında Azerbaycan'a gelişiyle başlayan Türkiye İştirakiyun Teşkilâtı çalışmalarından Ocak 1921'de Türkiye'den gönderdiği son rapor-mektuba kadar Komintern arşivinde yer alan belgeler kümesinin yayınını tamamladı: *Haziran-Eylül 1920 TÜRKİYE İŞTİRAKİYUN TEŞKİLÂTI*, Der.: Banu İşlet – Cemile Moraloğlu Kesim, *TÜRKİYE İŞTİRAKİYUN TEŞKİLÂTLARININ BİRİNCİ KONGRESİ (TKP KURULUŞ KONGRESİ)*, Der.: Emel Seyhan Atasoy - Meral Bayülgen ve *TKP MK 1920-1921 DÖNÜŞ BELGELERİ-1* ve *TKP MK 1920-1921 DÖNÜŞ BELGELERİ-2*, Çev.: Yücel Demirel. Sosyal Tarih Yayınları ise 2020'de Mete Tunçay hocamızın yıllar önce Türkiye'de *Sol Akımlar 2 1925-1936* kitabında yayınladığı *15'ler Hatırası* kitabını, gözden geçirip, ilk hazırlık aşamasındaki ve Rusça baskısındaki makalelerle zenginleştirerek yeniden yayınladı; ayrıca yine bu yıl Banu İşlet ile Cemile Moraloğlu Kesim'in hazırladıkları *MUSTAFA SUPHİLER* kitabıyla, Ocak 2021'de transliterasyonunu Fadime Ersin, H. Baha Coşkun ve Hamit Erdem'in yaptıkları *MUSTAFA SUPHİ İLK YAZILAR 1908-1913* kitabı da çıktı.

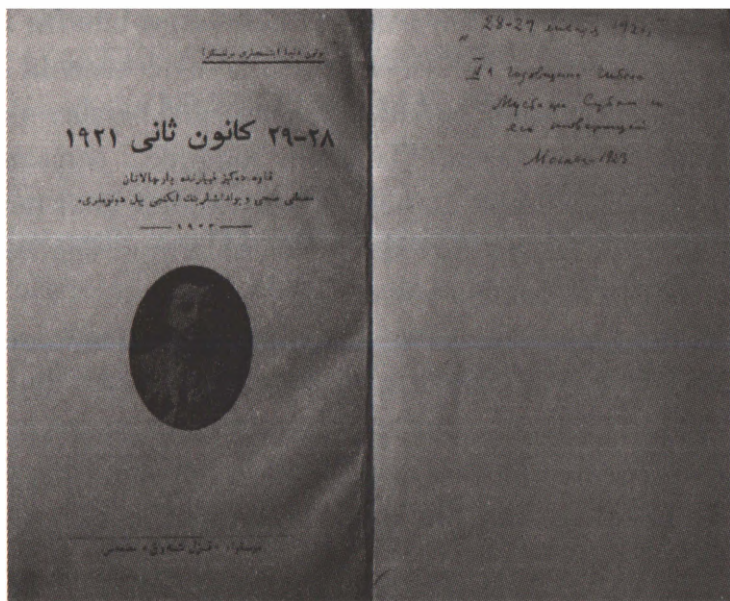
Türkiye komünist hareketinin ilk öncüleri Mustafa Suphi, Ethem Nejat, İsmail Hakkı ve yoldaşlarının¹

1 Karadeniz'de 28-29 Ocak'ta yaşamını yitirenler: Mustafa Suphi, Ethem Nejat, Bahaeddin, Kâzım Hulusi, Kıratioğlu Maksut, Hilmi oğlu İsmail Hakkı, Ahmet oğlu Hayrettin, Mehmet oğlu İsmail Hakkı, Emin Şefik, Ahmet oğlu Süleyman Tevfik, Ali oğlu Kâzım, Hatipoğlu Mehmet, Hacı Mustafa oğlu Mehmet, İbrahim oğlu Cemil Nazmi.

28-29 Ocak 1921'de Karadeniz'de öldürölmelerinin 100. yıl dönümünde mücadeleleri ve anıları önünde saygıyla eğiliyoruz.

Erden Akbulut
Ocak 2021

BİRİNCİ KISIM



BAŞLARKEN

1921 yılının 28-29 Kânunusani'sinde 15 Türk komünistini Türkiye burjuvazisi Karadeniz'de boğdu.. E! Tarih, sınıf mücadelesi tarihidir...

Yoldaş!

Türk proletaryasının ilk şuurlu 15 ölüsünü unutma...
Bu küçük kitap sana onların içlerinden birinin hayatını ve fikirlerini anlatacak....

Mustafa Suphi; bilhassa son senelerini bütün ateşiy-le proletaryanın kurtuluşuna vakf-ı nefis etmiş sağlam bir kafa idi, bir komünistti.

Onun fikirleri senin için istifadelidir. Onun hayatı senin için bir tecrübedir.

Mustafa Suphi ismi, sana son nefeslerini tam bir komünist gibi veren 15 ölüyü hatırlatsın.. Ve her senenin 28-29 Kânunusani'sinde bu kitabı yoldaşlarınla beraber oku.

Yoldaş; biz sana, Trabzon önünde parçalanıp Karadeniz'e atılan bu on beş arkadaşını birer birer tanıtmak isterdik; fakat onları öldürenler, onların yadigârlarını ve eserlerini de beraber yok ettiler.

E! Sınıf mücadelesi aynı zamanda mefkûre mücadelesidir. Fakat biz, bundan acıklanmıyoruz.

Yoldaş! Bu on beş ölü bizim için nihayet on beş isimsiz komünisttir; ve sen bu isimsiz ölüleri dünyanın her dağında, her köşesinde, her denizinde bulursun! Bu isimsiz ölülerin isimleri, cisimleri, renkleri ve dilleri bizim için hiçtir.. Biz her yaşayan işçi kadar, her ölen komünisti de farksız tanırız. Çünkü biz ayrılıksız, sınıfsız bir cemiyet yaratmak istiyoruz.

Yoldaş! İnkılâp uğrunda ölülerimiz arttıkça, saflarımızı sıklaştıralım; çünkü işin tam tatlı yerindeyiz.

E! Sınıf mücadelesi hâkimiyet mücadelesi demektir!

Yaşasın genç, müteşekkil, muktedir proleter kitleleri!

Yaşasın Komünist Fırkası!

Biz Suphi'nin yürüdüğü yoldan yürüyoruz.

28-29 Kânunusani 1921 tarihi Türkiye proletaryasının acıklı ve matemengiz bir günüdür.

Yarın biz İstanbul'u Türkiye proleterinin kızıl payitahtı yapacağız.

TAHRİR HEYETİ

MUSTAFA SUPHÎ YOLDAŞIN TERCÜME-İ HALÎ VE SİYASÎ ŞAHSİYETİ HAKKINDA MUHTASAR MALUMAT

Türkiye Komünist Teşkilâtı'nın en kıymettar, en faal birinci âmili olan Mustafa Suphi Yoldaş'ın ziya-ı ebedisi Türkiye ameale ve köylüsü için cidden matemengiz bir vaka-i müessifedir.

Lakin ahenîn bir mefkûre ile onun takip ettiği yolda, devasa adımlarla ilerlemek için ilmen hazırlanmakta olan bizler, katiyen meysus ve müteessir değiliz, bilakis kendimizde daha yüksek bir metanet buluyoruz.

* * *

Mustafa Suphi Yoldaş kim idi?

Mustafa Suphi Yoldaş 1883 senesinde Trabzon vilayetine tâbi Giresun kazasında doğmuştur.

Elan berhayat olan pederi valiliklerde bulunmuş Ali Rıza Bey'dir. Validesi Samsun sancağı Belediye Reis-i Esbakı Halil Hilmi Efendi'nin kerimesi Memnune Hanım'dır. Pederinin memuriyeti dolayısıyla tahsil-i iptidaisini Kudüs ve Şam'da ikmal etmiştir.

Tahsil-i idadisini Erzurum'da, tahsil-i âlisini İstanbul'da Mekteb-i Hukuk'ta itmam ile tevsî-i malumat için devr-i sabıkta Avrupa'ya giderek Paris Ulum-ı Siyasiye Mektebi'nde ikmal etmiştir.

Paris'te Ulum-ı Siyasiye Mektebi'ni ikmalden sonra şahadetname almak için tertibi meşrut tezi "Türkiye'de İtibar-ı Ziraî Teşkilâtı'nın Hal ve İstikbali" mevzuu üze-

rinde ilmî bir surette tetkik ederek takdim eylediğinden, tez jüri heyetince mazhar-ı kabul olmuştur. Hatta mezkûr tez, 1911 senesinde Fransa'nın "Cenup İtibar-ı Ziraî" Kongresi'nce nazar-ı dikkat ve mülahazaya alınmış ve muahharen Roma Beynelmilel Enstitüsü celsesinde kıraat ve risale-i mevkuteye dercedilmistir.

Siyasî Şahsiyeti:

Suphi Yoldaş, Avrupa'da tahsilde bulunduğu müddetçe *Tanin* muhabirliğini ifa ediyor, hem de Paris'in amele teşkilâtları, sendikalar vesaireyi tetkik ederek inkılâpçı bir genç, malumatlı bir sosyolog olarak hazırlanıyordu.

1908 İnkılâbı'ndan sonra Türkiye'ye avdet eden yoldaşımız, *Tanin*, *Servet-i Fünun* ve *Hak* gazetelerine muavenet-i tahririyede bulunmuş, son zamanlarda Ticaret Mekteb-i Âlisi'nde "Malumat-ı Hukukiye", Darülmuallimin-i Âliye ve Mekteb-i Sultani'de "İlm-i İktisat" hocalığını yapmıştır.

Sorbonne Darülfünunu Profesörü Bouglé'nin *ilm-i İctimaî Nedir?* isimli kitabını tercüme ve *Vazife-i Temdin* isimindeki kitabı da telif eylemiştir.

1912'de Millî Meşrutiyetperver Fırkası'nı tesis mak-sadıyla *İfham* gazetesini çıkarmaya başlamıştı ki bu tarih İttihatçılarla mücadelesinin başlangıcıdır.

1913 senesinde İstanbul'da Mahmut Şevket Paşa'nın katli meselesinden dolayı en yakın dostu olan Ferit Bey'le²

2 Trabzon Faciası zamanında Ferit Bey Büyük Millet Meclisi azası ve Maliye Vekili idi.

Sinop'a nefyedilmişti. Sinop'tan kayıkla firar ederek Rusya'ya geldi.

Harp zamanında düvel-i muhasıma tebaası addedilerek Çar Hükümeti tarafından Kaluga vilâyetine nefyedildi. Suphi Yoldaş esarette hayatın bütün lezaizinden mahrum olduğu halde zerre kadar müteessir olmayarak, bilaücret etrafındaki Türk amele ve köylü esirlere muntazaman ders veriyor ve onların terbiye-i içtimaiyelerine hizmet ediyor ve bu amele kitlesinde, esaslı olarak kapital ve onun çirkinliklerine karşı ilk isyan ve nefret hissinin uyandırıyor; bunun için Türkiye'de asırlardan beri derebeylik bakayasını olan hükümet-i müstebitenin ve son zamanlarda da kapitalizmin tahakküm ve tazallumu altında inleyerek hayat-ı içtimaiyenin en karanlık köşelerinde, saadet-i hayatı gösterecek sosyalizm چراغından mahrum, sınıf ve onun taksimatıyla istismar eden ve edilenleri tefrik edememek cehaletine mahkûm, Türk mazlumlarını ilk ikaz Suphi'ye aittir.

Almanların Polonya'dan ilerlemeleri neticesi, Türk esirleri ile birlikte Kaluga vilâyetinden Ural vilâyetine teb'id edilen Suphi, orada da aynı maksatla, aç ve çıplak Türk esirlerini teşkilâtlandırmış ve onlarla beraber kendisi taş taşımak, toprak kazmak vesaire gibi en yorucu ve ağır işlere iştirak ederek; kapitalin, harpten doğan gaddarlığın ağırlığını ve zulmünü kendi hayatında da bütün acılığıyla tatmış ve binlere baliğ olan Türk köylü ve ameleleri arasında ilmî, siyasî, içtimaî hazırlıklardan da geri durmamıştı.

Suphi, esaret hayatında bütün kapitalin köpekleri olan emperyalistlerin, sahte sosyalist ve milletçilerin yirminci asırda medeniyet maskesi altında oynadıkları kanlı komedyelerini, bütün proleter âlemine karşı hesapsız ihanetlerini teşhir için yazmış olduğu pek değerli eserini maatteessüf neşre muvaffak olamamıştır.³

Teşrinievvel İnkılâbı'ndan sonra Suphi Moskova'ya gelerek Rusya Komünist Fırkası'yla temas, Tatar - Başkırt inkılâpçıları ile teşrik-i mesai ederek *Yeni Dünya* namı altında ilk Türk komünist gazetesini neşre başlamıştı.

1918 senesinde Moskova'da Müslüman Komiserliği binasında yirmiye mütecaviz Türk amele ve köylülerinden müntehap delegelerle, Merkezî Rus Komünist Fırkası'nın, Müslüman Komiserliği'nin, Müslüman Sosyalistleri Komitesi'nin, İdil - Ural Tatar ve Başkırtlarının vekilleri, Petrograd, Moskova gazete muhabirleri mevcut olduğu halde, Türk Sol Sosyalistleri'nin Birinci Kongresi'ni açmış ve bilahare bu kongre de Türk Komünist teşkilâtlarını doğurmuştur.

Rusya'nın mevaki-i muhtelifesindeki askerî ve mülkî Türk esirlerini ve bhusus Şark milletlerini ikaz ve içtimaî inkılâbı onlara telkin için; Moskova, Kazan, Samara, Saratov, Rezan, Astrahan... ilh şehirlerinde Türk komünist teşkilâtları vücuda getirmiş ve 1919 senesinde

3 Bu eser Denikin'in Kırım'ı işgali arifesinde Kırmızı Ordu ile Odessa'ya giden Suphi tarafından Osman namında yerli bir yoldaşa muhafaza edilmek üzere bırakılmıştı. Maatteessüf bu genç de bu eseri yakmaya mecbur olmuştur.

bu teşkilâtlar tarafından Üçüncü Beynelmilel'in Birinci Kongresi'ne delege intihap edilmişti.

Müteakiben Türk Komünist Teşkilâtı'nın Türkiye'ye yakın olmasını temin emeliyle gazete ve muvakkat merkezle Kırım'a hareket ve orada icra-yı faaliyet etmeye başladı. Denikin'in Kırım'a hücumu üzerine tekrar Odessa'ya hareket etti.

O zaman idi ki Moskova Ajansı'nın Korski'den aldığı malumata müsteniden Suphi'nin Kırım'da İngilizler tarafından derdest ve salben idam edildiğini ilân edişi, bütün yoldaşlarını matemlere gark etmiş ve bilahare bu haberin yalan olduğu tahakkuk eylemişti.

İngilizlerin İstanbul'u işgallerinden sonra Anadolu'ya da başlayan taarruzlarını durdurmak ve Türkiye'yi Antanta'nın siyasî ve iktisadî istilâsından kurtarmak üzere teşekkül eden Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne hem yardım etmek ve hem de içtimaî hazırlıkta bulunmak üzere Türkistan ve İran tarikiyle Türkiye'ye hareket etti ise de hasbelicap İlyava Yoldaş'ın gösterdiği lüzum üzerine Türkistan'da kalarak bir taraftan *Yeni Dünya* gazetesini neşre ve diğer taraftan da teşkilâta germi vererek Beynelmilel Şark Şûrası'nı tesis eylemiş ve Şark Cephesi Kumandanlığı nezdinde Türk kızıl askerlerinden mürekkep bir fırka teşkiline muvaffak olmuştu.

1920 senesinde Azerbaycan'daki inkılâp dolayısıyla Baku'ya nakl-i faaliyet ederek, Baku Komitesi nezdinde bir Türk Komünist Şubesi açmış ve siyasî bir mektep küşadla yüze yakın Türk komünistleri yetiştirmişti. Üç ay zarfında Türkiye ve Rusya'da vücuda getirdiği on beş

kadar teşkilâtta gelen 32 katî, 42 istişârî reye malik ki ceman 74 delege ile 1920 senesinin 10 Eylül'ünde Baku'da Birinci ve Umumî Türk Komünistleri Kongresi'ni açmaya muvaffak olmuş ve tanzim ettiği Türkiye Komünist Fırkası Program ve Nizamnamesi'nin layihası kongre tarafından müzakere ve kabul olunmuştu.

Telif ve tercüme gibi ilmî teşvikata ehemmiyet vererek, teşkil eylediği Telif ve Tercüme Şubesi vasıtasıyla yirmiye yakın esaslı sosyalizme ait kitaplar ihzar ve bunların sekizini neşr ve Türkiye'ye sevk eylemişti.

1921 senesinin Kânunuevvel'inde Anadolu Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin bilvasıta daveti üzerine Türkiye Komünist Fırkası Heyet-i Merkeziyesi azalarından Ethem Nejat, Hilmi oğlu Hakkı ve sair yirmiye yakın arkadaşlarıyla Anadolu'ya hareket eylemiş ve ilk vasıl olduğu Kars şehrinde hükümet tarafından riyakârane âlâyîşle karşılanmıştı.

Heyhat ki Kars'tan sonra yollarda, şehirlerde bililtizam enva-ı adide taarruz ve tecavüze maruz kalmış ve avdeti için arkadaşlarının ricalarını red ve inkılâp uğrunda değil hakaret, ölümü bile hiç gördüğünü beyan ederek yoluna devam eylemişti. Trabzon'a vürudu arifesinde Suphi'nin gerek şahsî ve gerek siyasî muarızları, aleyhinde büyük mikyasta teşvikatta bulunuyor ve efkâr-ı umumiye'yi aynı maksatla hazırlıyorlardı.

Arkadaşlarıyla Trabzon'a vürud ettiği gün şehre men-i duhulleri esbabı ihzar edilmiş ve evvelce hazır edilen motorlara bindirilerek denize gönderilmişler ve on dört arkadaşıyla yoldaşımız Mustafa Suphi bundan iki sene mu-

kaddem, yani 1921 senesi 28 Kânunusani gecesı süngü ve kurşunlarla öldürölerek denize atılmışlardır.

Mustafa Suphi Yoldaş'ın ölümü şüphesiz inkılâp namına çok acıklı bir ziyadır, fakat geride kalan Türk komünistlerine inkılâba giden yolları pek iyi göstermiştir. Bizler onun ölümü karşısında fütur değil, cesaret ve iman duyar, açtığı yoldan gideriz.

ALİ YAZICI

28 KÂNUNUSANI

– Ta ta aa ta ta tta ta tta ta
Ta – rih
sınıf – ların
müca – dele – sidir.

– 1921
Kânunusani 28
– Karadeniz
– Burjuvazi
– Biz
– On beş kasap çengeline sallanan
on beş kesik baş
– On beş arkadaşı
– Yoldaşı
Eğer istersen
bunların sen
isimlerini aklında tutma
fakat
28 Kânunusani'yi unutma.

– “Siyah gece
“Beyaz kar
“Rüzgâr
“Rüzgâr.”

- Trabzon'dan bir motor açılıyor
- Sa – hil – de ka – la – ba – lık
- Motoru taşıyorlar
- Son perdeye başlıyorlar.
- Burjuva Kemal'in omzuna binmiş
Kemal kumandanın kordonuna
Kumandan Kâhya'nın cebine inmiş
Kâhya adamlarının donuna.
- Uluyorlar.
- Hav.. hav.. hak.. tü
- Yoldaş unutma bunu
Burjuvazi
ne zaman aldatırsa bizi
böyle haykırır:
- Hav.. hav.. hak.. tü
- Gördün mü ikinci motoru
- İçinde kim var?
- Arkalarından gidiyorlar
- İkinci motor birinciye yetişti
- Bordaları bitişti
- Motorlar sarsılıyor
- Dalgalar sallıyor
Sallıyor dalgalar.
- Hayır
iki motorda iki sınıf çarpışıyor.
- Biz
Onlar.
- Biz silahsız
Onlar kamalı

- Tırnaklarımız
- Kavga son nefese kadar
- Kavga
- Dişlerimiz ellerini kemiriyor
- Kamanın ucu giriyor
- Girdi...

- Yoldaşlar, ey,
Artık lüzum yok fazla söze:
Bakın göz göze.
- Karadeniz
on beş kere açtı göğsünü,
on beş kere örtüldü;
On beşlerin hepsi
bir komünist gibi öldü.

Moskova – NÂZİM HİKMET

MUSTAFA SUPHİ BEŞ SENE EVVEL MOSKOVA'DA

Wilhelm Ordusu Petersburg'u tehdit etmeye başladı. Sıralarda Merkez İslâm Komiserliği de diğer bütün merkez şûra müesseseleriyle birlikte 18 Kânunusani 1918 senesinde Moskova'ya gelmişti.

Bizim Moskova'ya hicretimizden kaç hafta geçmiştir, iyi hatırlayamıyorum, fakat takriben Şubat nihayetlerinde veya Mart iptidalarında olacak, komiserliğe iki adam gelmişti. Yoldaşlardan Vahidof ve İbrahimof dairede mevcut değillerdi. Ben yalnız oturuyordum. Oldukça temiz giyinmiş, takriben 33-35 yaşlarında, uzunca boylu, gözlük takınmış, esmerce birisi bana müracaat ederek:

– İslâm Komiseri siz misiniz? diye sordu.

– Evet, birisi benim, dedim.

Gösterilen yere oturmadan evvel kendisini ve yoldaşını takdim etti:

– Mustafa Suphi... Arkadaş Avusturya zabitanından Bosnalı Ethem Bülbüloviç.

Arkadaşı sarışın, kısaca boylu, yarı askerî elbisede idi. Konuşmaya başladık. Mustafa Suphi kendilerini tanıttı.

Suphi sivil esir-i harp sıfatıyla Uralski vilayetinde amele olarak çalışmış, fakat Teşrinisani İnkılâbı'ndan sonra o da Rusya'daki bütün esirler gibi o vaziyetinden kurtulabilmişti, şimdi de Moskova'ya inkılâp için çalışmaya geldiğini söyledi.

Suphi İslâm Komiserliği nezdinde bir Türk Şubesi te-

sis ederek gazete neşretmenin mümkün olup olmadığını ve bu hususta bizim fikrimizin ne merkezde olacağını anlamak istedi.

Birkaç dakika zarfında biz tamamen anlaştık ve yakın yoldaş olduk. Suphi'nin fikrini İslâm Komiserliği[nin] tasvip edeceğini ve elinden gelen yardımı esirgemeyeceğini beyan ettim.

Suphi her ne kadar az çok Rusça konuşuyordu ise de benimle Türkçe konuşabilmesinden ve musahabemizin pek samimi olmasından dolayı memnuniyetini gizlemiyor, seviniyordu.

Vahidof'la da karşı karşıya geldiler. O da tasvip etti.

Suphi ile birlikte birkaç defa Stalin Yoldaş'ın nezdine giderek Türkçe gazete neşretmek meselesini müzakere ettik. Az zaman sonra *Yeni Dünya* gazetesi intişara başladı.

Türk dilinde ilk defa komünist gazetesi şu tarikle Moskova'da vücuda getirildi.

İslâm Komiserliği ve Yoldaş Stalin yalnız Suphi'yi tanıyor ve ona emniyet ediyordu. Bu sebepten Türk Şubesi ve *Yeni Dünya* hep Suphi'nin şahsına olan emniyet ve itimattan dolayı vücuda gelmiş ve onun şahsıyla kaimdi.

Zaten bunda ruh veren yalnız o idi; kendisinin ilmi, kuvve-i nutkiyesi ve kalemi pek yüksek olduğu gibi, faaliyet, ciddiyeti, azmi ve inkılâpçılığı ile de diğer arkadaşlarından temayüz ediyordu.

Suphi bütün eski hayata düşman olduğu gibi, İttihatçıları da hiç beğenmezdi. Bir gün İttihatçılar hakkında uzun uzadıya pek ciddi surette hiddetle beyan-ı mütalaatta bulundu. İttihatçıların rüesasını istihzaî kelimelerle yad etti.

SUPHİ BAKU'DA VE KARS'TA

1920 senesi güz aylarında Suphi'ye Baku'da tesadüf ettim. O pek az değişmişti, teşkilâtı büyümüş, arkadaşları çoğalmıştı.

Suphi Türkiye'ye gitmek fikriyle hastalanmış, fakat bir parça tereddüt ediyordu. Kemal tarafından benim mevku-fiyetim ve Türkiye'den nefyolunmam meselesi onun tered-düdünü daha artırdı.

– Fakat ben Kâzım Karabekir Paşa ile muhabere ediyorum, o beni davet ediyor; diyordu.

– Türk paşalarını siz bilmiyor değilsiniz, onların sö-züne inanmaya gelmez, onlar eski kurtturlar, diye benim tarafımdan edilen itirazdan sonra,

– O halde bir parça bekleyelim, dedi.

Suphi'yi arkadaşlarından birçoğu[nun] daima Türkiye'ye gitmek için teşvik etmekte olduğu anlaşılıyordu.

Bir ay sonra biz Gümrü'den Baku'ya avdet ettik.

Ben Karabekir'i Suphi'ye, gayet istidatlı bir asker, pek kurnaz bir diplomat diye tavsif ettim.

Fakat yoldaşları Suphi'yi Türkiye'ye gitmeye tamamen ikna etmişler, tarafımdan verilen malumatın ona hiç tesir etmediğini hissettim. Artık Suphi Türkiye'ye gitmek için karar vermişti. Mdivani taht-ı riyasetindeki bizim heyet hareket etti. Bu defa Kars'a ve oradan Ankara'ya gide-

cektik. Suphi ailesi ve bir nice yoldaşı ile bizimle birlikte Gümrü'ye ve ondan Kars'a geldi. Kars'ta Karabekir ve gerek onun adamları, gerek bizim heyeti ve gerek Suphi ve yoldaşlarını tantanalı surette kabul ettiler. Orada birkaç gün kaldık. Kars'ta iken Mdivani Heyeti ve Suphi [ve] arkadaşları için Ankara'ya gelmeye Kemal Paşa'dan müsaade geldi. Yalnız benim için seyahat memnu olduğu anlaşıldı. Ben Baku'ya avdet edecek oldum. Bana müsaade edilmediğine Suphi müteessir oldu. Ben Erivan'a gittiğim zaman Suphi ve arkadaşları Erzurum'a seyahat etmek için hazırlık görüyorlardı. Şu tarikle Suphi ile son defa Kars'ta ayrılmıştık!...

Moskova: Kânunusani 1923
ŞERİF MANATOF

MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ VE ANADOLU KOMÜNİSTLERİ

Bugün Türkiye Komünist rehberlerinden Mustafa Suphi öleli iki sene oluyor. Bu münasebetle Türkiye burjuvazyası tarafından oynanılan bu kanlı faciaya tekrar irca-ı nazar etmek, Mustafa Suphi'nin kıymetli hatırasını tekrar yad etmek bir vazifedir.

Rusya Şûralar Cumhuriyeti Şark aksamında çalışan fırka işçilerinin ekserisi de onu bilirler.

Serlevhamıza bakarak Mustafa Suphi Yoldaş'ın Anadolu Komünist Partisi, yani Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası ile olan münasebetinden bahsedilecek zannedilmesin. Biz burada Suphi Yoldaş'ın öldürüldüğü sırada Anadolu Komünist Fırkası'nın vaziyetini kısa birkaç cümle ile anlatmak istiyoruz.

Mustafa Suphi faciasını Türkiye genç burjuvazyası 1921 senesi bidayetlerinde oynadı. Bu esnada Türkiye Büyük Millet Meclisi artık dokuz aylık bir hayata malik olmuştu. Hâkimiyet tam manasıyla Meclis'in eline geçmişti. Meclis mahallî isyanları bastırmış, muhalif unsurları tamamen susturmuş, muntazam bir ordu teşkil etmişti. Haricî siyasette zahîr olmakla beraber dahilî teceddüdat programında daha kökten yenilikler talep etmekte olan Hafî Türkiye Komünist Partisi'ni inhilal ettirmek için, burjuvaların kendi riyaset ve inhisarları altında ve Resmî Komünist Fırkası namında sahte bir teşkilât yapılmıştı. Hakiki komünistlerin devamlı mücadelesi neticesinde

pek az zamanda foyası meydana çıktı. 1920 senesinin nihayetlerinde Hafi Komünist Fırkası resmî olarak Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası namıyla teşekkül etti ve hükümetin haricî siyasetine ne kadar müzaheret etti ise de daima ciddi takibat ve tazyikata maruz kaldı.

Vaziyet-i siyasiye tam bu merkezde iken Avrupa emperyalistleri tarafından Türkiye burjuvazısına anlaşma teklifi vaki oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti sulh esaslarını konuşmak ve kararlaştırmak için Londra Konferansı'na davet ediliyordu. Avrupa burjuvazisi ile anlaşmak lüzumuna kani olan bu genç burjuvazi, Avrupa'daki efendilerin hoşnudisini celp edebilmek için her iki cephede, Ankara ve Kafkasya'daki Türk komünistlerine karşı katil bir taarruza geçti. Türkiye burjuvazisi zannediyordu ki komünist teşkilâtlarının evrak ve dosyalarını sulh murahhaslarının çantasına koyarak yolladığı takdirde Avrupalı efendiler derhal sulh vereceklerdir.

Fakat bizim genç burjuvalarımız pek yaman gaflet ediyorlar ve aldanıyorlardı. Deste deste komünistleri vahşiyane boğazladıkları halde bile Londra'dan pııyı pırtıyı toplayıp sürülerek dönmeye mecbur oldular.

İşte Türkiye işçi ve köylüsünün kurtuluş davasına karşı hazırlanmış olan bu hıyanet tertibatı, her iki komünist gruppasına karşı böyle taarruz doğurmuştur. Ankara'da Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'nın azaları 11, 27, 28 Kânunusani 1921 tarihlerinde grup grup tevkif olunarak hapishanelerin ıslak ve karanlık köşelerine atılırken, diğer taraftan Şark cephesinde Suphi ve arkadaşlarına karşı caniyane bir facia oynanmaya başlanmıştı. Suphi'nin

Anadolu'ya duhulünü teşvik eden burjuva acenteleri, burjuva uşakları, zahiren Suphi ve arkadaşlarının yüzüne gül-müşler, yoldaşlık etmişler ve alttan alta bu facianın tertibatını ikmal ile meşgul olmuşlardır. Erzurum'da Müdafaa-i Hukuk ve Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyeti komünizm aleyhinde güya din namına beyannameler çıkarmışlardır. Bu suretle Suphi ve arkadaşlarına cahil halk kitlelerinin taassubunu kabartmışlardı. Suphi ve arkadaşlarını –şüphesiz ki imha etmek emeliyle– Erzurum'dan Trabzon'a yollamışlar ve Trabzon'da da yanındaki on dört arkadaşıyla beraber Anadolu komünistlerinin son grubunun tevkif olduğu 28 Kânunusani 1921 gününde vahşiyane bir surette parçalayıp denize atmışlardır.

Suphi grubu ve Ankara komünistleri, her ikisi aynı sebepten, yani sınıf mübarezesinin aynı tezahüratından dolayı aynı zamanlarda burjuva taarruzuna maruz kalmışlardı. Ankara komünistleri hapishane işkenceleri ve kürek cezalarıyla kurtulabildiği halde Suphi ve arkadaşları grubu vakitsiz bir surette inkılâp kurbanları sırasına geçmişlerdir.

Komünistler için daima halk kitlesi ile beraber çalışmak ve arkadaş intihabında çok müşkülpesent olmak, sınıf mücadelesi esasını unutmamak, burjuvanın bu mücadelede kullandıkları dolambaçlı yolları daima göz önünde bulundurmak lâzımdır.

Türkiye işçi ve köylülerinin kurtuluşu uğrunda ilk taht-ı muhakemeye alınmak Ankara Fırkası'na ait olmuş ise; bu gaye uğrunda ilk kurban olmak da Suphi ve arkadaşlarına müyesser olmuştur.

Evet; Suphi ve arkadaşları çok büyük ve tarihî bir şeref kazanmışlar, iftihar ile güle güle ölmüşlerdir. Fakat Türkiye emekçileri kıymettar rehber ve halâskârlarından bir grubu kaybetmişler ve Türkiye burjuvaları da en bîaman düşmanlarının bir kısmından kurtulmuşlardır.

Burjuvaların hareketini sınıf nokta-i nazarından tabîi görürüz. Fakat kıymettar rehberlerinden büyük bir grubunu kaybeden ve pek az samimi rehberlere malik olan Türkiye emekçilerini de bu vakitsiz ziyalarından dolayı taziye ederiz.

Kânunusani 1923
ZİYNETULLAH NUŞİREVAN

BÜYÜK ÖLÜLERİMİZ VE ANADOLU DİKTATÖRLÜĞÜ

Bundan tam bir sene evvel, soğuk... karlı... fırtınalı bir Kânunusani gecesi Karadeniz on beş mazlumun masum kanlarıyla boyanmıştı. Bu kurbanlar bedbaht Anadolu'ya necat getirmek, yaralarını sarmak, damarlarına hayat akıtmak azmiyle gelen Türk komünistleri, bizim fedakâr yoldaşlarımızdı.

Daha Kars'ta iken Kafkasya'nın öbür tarafında aleyhlerinde hazırlanan cinayetler, tertip olunan işkenceler, hakaretler kendilerine haber verilmişti. Lakin memleketimizin bedbaht ve mazlum sınıflarına halâs rehberliği etmek azmi ve metaneti, her muhataradan, her tehditten yüksekti. Hakaretlere... işkencelere... cefalara göğüs gerecekler, zindanlara tahammül edecekler, ölümden bile geri dönmeyecekler, nasıl olursa olsun ezilmiş sınıflar, bedbaht ve gafil kitlelerle temas edecekler, onlara doğru yolu, kurtuluş ışığını göstereceklerdi. İçlerinden hayatının taht-ı tehditte olduğunu sezenler bile olmuştu. Fakat on sene evvel Sinop'larda taziplere duçar edilmiş ve birçok felâket arkadaşlarının dayak ve kırbaç altında inlediğini görmüş büyük ve mert yoldaşımız Suphi buna ehemmiyet vermemişti. Elinde resmî, riyakâr davetnameler vardı.

Kars'ta tilki izaz ve ikramatı görmüştü.

Memleket dahilinde bir nutuk irad etmemiş ve bir makale neşretmemiş on beş siyasînin alçakça itlâfı nasıl kabil olabilirdi!

Fakat hile ve hud'a ile muhasımları celp ederek boyunlarını "hıyanet kemendi ile" boğdurmak siyaseti ancak eski padişahların siyasî mekteplerinde terbiye gören bugünkü Türk Hükümeti'ne aittir.

Fedakâr yoldaşlarımız cinayet çamurunun içinde boğulmak muhatarasını büsbütün hatırlarından çıkarmıyorlardı, arkalarında bıraktıkları yoldaşlarına, bizlere ve istikbal nesillerine, tarihimizde misli[ne] güç tesadüf edilen vazifeşinaslık misali göstermek istemişlerdi. Mukaddes mefkûre için memleket içinde çalışmak kararlaşmıştı. Karanlıkta bırakılan kardeşlere biraz ışık göstermek lâzımdı; yavaş yavaş cehalet perdeleri, meskenet uyuşukluğu dağılmalı idi, fukara için hayat, ilim istenmeli, yükselme yolları aranmalıydı. Nasırlı ellerin ezginiği, makhuriyeti karşısında daha ne zamana kadar sükût ihtiyar olunabilirdi? İşte bunun için onlar tereddüt etmediler, arkalarından takip edeceklerin de tereddüde düşmeyeceklerine emin idiler; ilk hatvede bu maksat uğrunda can verdiler.

İstismarcı, tufeyli güruhların büyük fedakârlara karşı gösterdiği vahşet ancak kendi zaaf ve korkularını meydana koydu. Emekçiler artık Kanun-ı Esasî'de vaat edilen mevhum "hâkimiyet"lere kanmıyorlar, yaldızlı hap yutmuyorlar. Cephelere sürülen, top, mitralyöz ateşlerine kurbanlık koyun gibi yaktırılan, aç, çıplak, ilaçsız, bakımsız, ilimsiz, marifetsiz bırakılan[ın] hep kendileri olduğunu, tufeyli ve haram yiyicilerin ise refah ve rahat, zevk ve sefa içinde

yaşamakta berdevam bulunduğunu görüyorlar. Mukadderatlarını ellerine almak için hakiki rehberlerini arıyorlar ve bulmakta gecikmeyeceklerdir.

Artık yeter nasırlı ellere silah çevirmek!

Ölüm istismarcı, tufeyli mikroplara!

28 Kânunusani 1922 Batum

İLHAMİ SAFFET

MATEM GÜNÜ MÜNASEBETİYLE

İlk Türkiye komünist kurbanlarının: Mustafa Suphi, Hilmi oğlu Hakkı, Ethem Nejat, Kâzım Ali, Şefik, Topçu Hakkı ve arkadaşlarının vahşiyane itlâf edildikleri 28-29 Kânunusani'yi “matem günü” intihabına karar veren arkadaşlar isabet etmişlerdir. Türkiye komünistleri her sene, Kânunusani'nin 29'uncu günü her nerede bulunurlarsa toplanmalı ve bu ilk kurbanlarımızı hatırlayarak sınıfı düşmanlarımızın kimler ve nasıl gaddar, riyakâr olduklarını düşünmeli, katî zafere kadar açtığı mübarezeyeye en dönmez bir azim ile berdevam olmalıdır.

Bu büyük hıyanet Türkiye proletaryasına ve emekçi fakir sınıflarına en müessir ve en nafız bir ders-i ibret vermeye, sınıfı düşmanlarını kendilerine anlatmaya kâfidir.

Türkiye bürokrat ve burjuvaları sınıfı farkların, sınıfı istismarların, sınıfı muhasama ve mübarezelerin lafını bile işitmeye tahammül etmezler, mevcudiyetini külliyen inkâr ederler: “Türkiye’de sermayedar yoktur, burjuva yoktur, herkes fakir ve emekçidir, sınıfı mübareze bizi birbirimize düşürür, terakkimize mani olur. Aramıza böyle bir nifakı sokan millî düşmanımızdır... ilh” derler. Halbuki kendileri sınıfı menfaatlerini muhafaza için en vahşiyane cinayetler önünde zerre kadar tereddüt etmezler, kan dökerler, can yıkarlar, tırnak sökerler.

İşte Trabzon önünde bîrahmane süngülenerek denize atılan on beş komünist faciası Türkiye burjuva ve bürokratlarının sınıfı vahşetine en belîğ bir misaldir. Ve bu misal münferit kalmamış, onu diğerleri de takip etmiştir.

Türkiye'nin haram yiyici, istismarcı sınıfı, proteterleri ve emekçi kitlelerini teşkilâtlandırarak sınıfı istihlâs mübarezesine sevk etmek maksadıyla Kafkas'tan geldiklerini bildikleri komünistleri, daha mübareze başlamadan, imha için dakika fevt etmeden kendileri propagandaya ve teşkilâta giriştiler, aleyhlerine Muhafaza-i Mukaddesat namı altında en mürteci, en riyakâr, ve en müfteri bir cemiyet vücuda getirdiler, polisler vasıtasıyla beyanname-ler neşrettiler, esnaf dediğimiz küçük burjuvalar arasına tahrikâtçılar soktular, Proleterleri... ecîrleri... yoksulları istismar eden bütün güruh ve tayfaları, bakkalları, çakkalları, faizcileri, bezirgânları, mollaları, hocaları, zabitleri, jandarmaları komünistlere can düşmanı haline getirdiler. İftirada, yalanda, küstahane propagandada o derecede ileri vardılar ki mazlum, şuursuz kitleleri kendilerine çeviremedilerse de mütereddit bıraktılar. Halka: "Kafkas'tan gelen Türk Bolşeviklerinin maksadı: dükkânları kapatmak, evleri arayıp ne var ne yoksa gasp ve garet etmek, kadınların yüzünü açıp sokağa çıkarmak, camileri kapatmaktır; ey ümmet-i Muhammet, gözlerinizi açınız, bize Bolşeviklik lâzım değildir, bunlar eşkıyadan ibarettir, Türkistan'ı, Buhara'yı, Azerbaycan'ı garet ettikten sonra Anadolu'yu da soymaya geliyorlar..." dediler. Şüphesiz, yalan söylediklerini kendileri biliyordu, fakat komünistleri esnaf takımına, küçük burjuva güruhlarına, muzlim

halk kitlelerine parçalattırmak için hiçbir alçaklıktan çekinmiyorlardı.

Mülkiyet-i şahsiye, aile, din!.. İşte küçük burjuva dediğimiz esnafın can yongası ve hayat damarı saydıkları mukaddesat ki, komünistleri kıtır kıtır kestirmek, taşla itlâf ettirmek, tükürükle boğdurmak için onları bunlara saldıran bir eşkıya çetesi suretinde göstermek kâfi gelecekti; maharetle, dolapla, yalan ve dolanla işe giriştiler ve kan emiciliklerine, istismarlarına karşı emekçi kitlelerinin gözünü açmaya çalışacaklarını bildikleri için komünistleri alenî ve resmî bu şekavetle imha ettiler.

Burjuvalar pek güzel biliyorlar ki, komünistler ancak işçi hakkının gaspından istihsal ve nakliyat vesaiti suretinde mahdut eller arasında biriken sermayeyi, bankaları, şimendiferleri, fabrikaları, madenleri, tersaneleri, toprakları millileştirmek gayesini takip ederler ve bu gayeye muayyen ve her tarafça malum mübareze yollarıyla vasil olurlar.

Aileye, dine gelince, bu içtimaî müesseselerin istihsal vesaitine ve tarzına tâbi olarak devreden devreye tebeddül ettiğini bildikleri için tebdilleriyle meşgul olmaya lüzum bile görmezler. Komünistler bir sınıfın diğer sınıfları, bir insanın diğer insanları istismar etmesine nihayet vermek isterler ve bütün kuvvetlerini istismarcı sınıfların ve eşhasın saltanatını yok edecek sınıflı mücadeleye sarf ederler. Paşalar, beyler, çorbacılar, ağalar, hocalar, işte sağmal inek gibi istismar ettikleri emekçi kitlelerini daima zulmette tutmak için, onlara şuur ışığı vermek isteyen komünistleri lanetle, nefretle, ateşle, demirle kovalarlar, darağacına çekerler, denize veya zindana atarlar; sonra “Aman aramıza

sınıf nifakı girmesin, millî birliğimize halel gelmesin...” gibi bîhaya riyakârlıklar savururlar.

1921 senesinde bu büyük hıyanetle bir arada dahilî komünistler de tevkif olunmuş, aylarla zindanlarda çürütülmüştü. 1922 senesinde de, İzmir’in istirdadından sonra, yani millî zafere en katî ve emin hatvelerle yaklaşıldığı bir anda, o büyük muzafferiyeti kanıyla, teriyle hazırlayan halkın mümessilleri kitle kitle hapishanelere atılmıştı. Teşrinlerde şuurlu teşkilâtlanmaya istidat gösteren bir avuç proleteri kahreden hükümet, Kânunlarda var kuvvetiyle burjuva ve küçük burjuvaları teşkilâtlandırmaya, cesim esnaf, tüccar, çorbacı kongreleri kurmaya teşebbüs ediyor. Halbuki sulha ve millî amale yaklaşmak nokta-i nazarından Teşrinlerde ne halde idiysek Kânunlarda da o vaziyetteyiz. Fakat emin olsunlar, Türkiye proleterleri uyanmıştır. Bugün zayıf iseler yarın kuvvetlenecekler, bugün dağınık iseler yarın birleşecekler, bugün makhur iseler yarın kendilerini ezdirmeyecekler, riyakâr sınıf düşmanlarının suratından tırnakları ile müstekreh maskelerini sökeceklerdir. Şimdiye kadar istismarcı sınıfın canlanıp kanlanmasına bütün emeklerini mutiyane kaptıran Türkiye işçi ve çiftçi kitleleri bundan, sonra kendisini fakrûddem tehlikesinden kurtarmak çaresine de bakacak ve sınıfî istihlâsı öz kahraman pençesiyle temin edecektir.

* * *

Trabzon kurbanlarının hepsi de değerli, pek değerli arkadaşlardı. İçlerinde hakiki ve emin proleter lide-

ri, fedakâr ve gayur militanlar vardı. Şu anda gözümün önünde mert tavırları, sevimli çehreleri birbirine karışarak tecessüm ediyor; ben onları öyle bir küll halinde, Karadeniz'in korkunç girdabına atıldıkları o kanlı birlik şeklinde hafızama gömmek, kalbimi onlara mezar etmek istiyorum. Çünkü onların cümlesi bizim için, komünizm için, proleterler için, mazlumlar için aynı kıymette, aynı muazzeziiyettedirler. Komünistler kimseyi te'lihe lüzum görmezler, onlara yarım hudalar, kahramanlar, gaziler, şehitler lâzım değildir; onlar bütün kurbanlarını kitle halinde yad ederler.

Burjuva vahşetinin, dimağlarında süngü ile, ateşle kazdığı kanlı izlerin daimî sızısını duymak, o sızıda demir azimlerini çeliklelendirmekle iktifa ederler. Biz sınıfı dimağımızın bu kanlı yarasını tahlil neşteriyle kurcalayıp, onu açan düşmanın şaki, mürai, hele mürai ve yalancı ihtirasatını görmek ve göstermek isteriz. Nihaî zaferden eminiz, çünkü onlar maziye esirdir, biz istikbali yaratıyoruz. Onlar para denilen yalancı ilâha tapıyorlar, biz onu mazinin diğer yalancı ilâhlarının gömüldüğü nisyan çukuruna atmak istiyoruz ve mutlaka muvaffak olacağız!

AHMET CEVAT

İKİNCİ SENE

Dünyada hür yaşayan varlığı silip süpüren ölüm; yalnız inkılâp ve mefkûre uğrunda çarpışa çarpışa can vermiş kahramanların adına dokunamaz.

Ölüm; bütün yaşayanlar için ne kadar cansız bir ebediyetse, ne kadar doğuşu olmayan bir batışsa, yoksuzluğa ışık ve şuur veren imanlı inkılâpçılar için de o kadar canlı ve hatıralı bir ebediyettir. Tamam iki sene evvel Trabzon açıklarında en insafsız ve gaddarane bir surette boğazlanan Suphi ve on dört arkadaşları bizim için böyle yaşayan, gün geçtikçe hatıramızda değerleşen ölülerdendir.

Onların gövdesi mezarsızdır. Her birisi Karadeniz'in enginliklerine karışmış gitmiştir. Fakat onların adı, onların manevî hüviyetleri, onların inkılâp yolunda açtıkları çığır, gösterdikleri fedakârlık doğrudan doğruya kalbimize, inkılâp tarihine gömülmüştür. Zaman denilen kuvvet; belki ehramları çöktürür, belki panteonları yıkar, belki bundan evvelki inkılâplar uğrunda ölenleri unutturur. Fakat Suphi ve arkadaşları gibi dünyamızın en son, en payidar, en şümüllü, en görünen hakikati yolunda can vererek tarihe karışmış muhterem ölülere el dokunduramaz. Suphi Yoldaş'ı; sade bir inkılâpçı olarak düşünmek eksiktir. Onun şahsında, onun tanınmış hüviyetinde bir de müessislik var.

Filhakika Türk adını taşıyan insanlar içinde ilk önce işçilere haykıran, ilk komünist fırkasını kuran, ilk komünist gazetesini çıkaran, hâkim sınıfla ilk önce açıktan açığa çarpışan ve nihayet bu maksat arkasında ilk defa kurban giden Suphi Yoldaş'tır.

Suphi'nin şahsiyeti her benimsediği işi ileri götürecektik kadar kuvvetliydi. Onun sözlerindeki keskinlik, iradesindeki metanet, bilgisindeki genişlik, seciyesindeki sağlamlık, her çetinliği yenebilirdi, her gayeyi maksada yakınlaştıracabilirdi.

Suphi'nin bu meziyetlerine pek iyi vâkıf olan düşmanları, karşısında tutunamayacaklarını çabuk anladılar. Ve bu müstesna, değerli inkılâpçıya ölüm hazırlamaktan sıkılmadılar. Suphi ve arkadaşlarının acıklı ölümü karşısında her şeyden evvel şu hakikat göze çarpar. Türkiye'de ezen sınıfa korkulu rüyalar gördürecek kadar kudretli proleter anasır mevcut fakat şuursuz ve teşkilâtsızdır. Bu dağınık unsurlara çekidüzen verecek, onları teşkilât çerçevesine sokacak herhangi adam; bu efendilerin muhakemesinde tabiatıyla yaşamak hakkını kaybetmiş bir mücrim oluyor. Dünyanın her köşesinde felsefesiyle, programıyla, teşkilâtıyla, bugünkü hayata uygunluğuyla ve nihayet Rusya'daki zaferiyle kendini tanıtmış olan büyük, insanî, istikbale tamamıyla hâkim bir cereyana karışanlara karşı takınılan bu haşın tavır; şüphesiz çirkin olduğu kadar manasız bir zulümdür. Proleter düşmanlarını böyle açık cinayetlere cesaret ettiren saik; şüphe yok ki Türkiye'de henüz zayıf oluşumuz, hakkımızı kuvvet haline getiremeyişimizdir. Yoksa eğer topraklarda çiftçinin, müesseselerde

işçinin adamakıllı teşkilâtı, inkılâbın rehberleri olsa idi, bu on dört arkadaşı, sebepsiz, muhakemesiz cellât bıçaklarına kolay kolay havale etmezdi.

Suphi ve arkadaşları yalnız hissiyata bağlanmış, yalnız Rusya'daki inkılâp heyecanlarına kapılmış adamlardan değildi. Onların her biri proleter inkılâbının felsefesini, hayatî ve içtimaî sebeplerini, hangi memleketlerde fiiliyata çıkarılabileceğini pek iyi kavramıştı. Şu halde Suphi ve arkadaşları Türkiye'de bir komünizm makinesi kurmak için değil, belki Türkiye'yi bir gün komünizmaya getirecek teşkilât ve faaliyetin temellerini hazırlamaya gidiyorlardı. Bundan başka büyük bir maksatları da kapitalist Avrupa'nın afacan ihtirasına haklı olarak ayaklanmış Türk halkının bu kurtuluş mücadelesine yardım etmektir. Suphi ve arkadaşları pekâlâ biliyorlardı ki bütün Şark'ı pençesine geçirmiş, emperyalist Avrupa, bir taraftan Türk halkı için pek müthiş kartal olmakla beraber, müdafaa ettiği proleter inkılâbı için de çok korkunç bir tehlikedir. Suphi'nin vakitsiz ölümü; onun Türkiye'de inkılâp için bir başlangıç açmak hususundaki gayesini akim bırakmamıştır.

Son üç senelik zaman zarfında Türkiye'de görünen proleter sınıfına ait bütün faaliyetler, denilir ki Suphi ve arkadaşlarının arkadan geleceklere bıraktığı başlangıcın günden güne genişleyen, için için kaynaşan ve artık söndürülmesi ihtimali kalmayan mevcudiyetidir. Son senelerde aristokrat sınıfla mücadele ede ede nihayet memlekete tamamiyle hâkim kesilen küçük burjuva sınıfının yanı başında şüphesiz bir de yavaş yavaş teşkilâtlanan, yavaş yavaş şuurlaşan ve nihayet yavaş yavaş haklarını kuvvet yapan

bir proleter sınıf canlanacaktır. Suphi'nin ilk defa açtığı başlangıç bu suretle yakın vakitte çok geniş bir mahiyet alacak ve müstakbel inkılâp zaferinin temeli olacaktır. Suphi'yi henüz genç iken kaybettik, onun kafasının içindeki bilgide, sinirlerindeki iradede, imanındaki ateşte daha bir yığın işler görecektir. Bu kuvvetleri dünyada inkılâp yolunda sarfa imkân bulamadığı için ölümüne acıyoruz. Yoksa dünyanın içyüzünü gören, bayağı kanaatlerin fevkine çıkmış insanlar için ölümle hayat birbirine çok yakın şeylerdir. Suphi; ömrünün azlığına rağmen inkılâp uğrunda vazifesini tamamlamış muhterem bir yoldaştır. Suphi ve arkadaşları Türk proleter hareketinin ilk müessisleri, ilk kurbanlarıdır.

Bahtiyardır o inkılâpçılar ki ölümünün arkasında bu kadar payidar izler bırakır. Dünyada saadet belki hiç, felâket hiç, yaşamak yaşamamak da belki hiçtir. Fakat gaye uğrunda çarpışa çarpışa can vermek her halde bir şeydir. Ölümünün ikinci senesinde olduğu gibi dünyanın sonuncu senesinde de bu muhterem ölümler unutulmayacaktır.

H. R.

ONBEŞLER İÇİN

Yangınlara fazla bakan gözler yaşarmaz,
Alnı kızıl yıldızlı baş secdeye varmaz,
Dövüşenler ölenlerin tutmaz yasını.

Yine fakat bir yıldırım zulmeti yırtsa,
Sağır göğün koynundaki çanı haykırtsa,
Anıyoruz göğsünüzün son sayhasını.

Eski cihan, yeni cihan önünde eğil.
Aramızdan birkaç yoldaş ayırmak değil,
Her ne yapsan varacağız emelimize!

Karadeniz... bunu duysun derinliklerin:
O ateşli göğüsleri delen hançerin
Kabzasını alacağız biz elimize.

Batum – 922

NÂZİM HİKMET – VÂLÂ NURETTİN

İKİNCİ KISIM

OKUYUCULARA

Mecmuamızın ilk kısmında Suphi Yoldaş'ın hususî ve siyasî şahsiyeti hakkında müteaddit makaleler mevcuttur.

Aşağıdaki satırlarda ise Tahrir Heyeti, hacmimizin müsaadesi derecesinde, aramızdan ayrılan kıymetli yol-daşımızın muhtelif vesilelerle muhtelif zamanlarda yazmış olduğu makaleleri, ortaya atmış olduğu şiarları, dercetmeyi münasip görmüştür. Herhalde âsârının bir kısmı, hayatı gibi bedbaht bir akıbetle uğramış olan Suphi'yi tanımak, onun inkılâp yolundaki büyük mesaisine az çok vâkıf olmak isteyenlerin merakını bu suretle tatmin edebildik kanaatindeyiz.

TAHRİR HEYETİ

ŞİARLAR

Kanlarını şimdiye kadar kendi cellâtlarının hâkimiyeti için döken; Türkiye amele, rençper ve askerleri, bundan sonra öz hürriyet ve hâkimiyetleri uğrunda çarpışacaktır!

* * *

Yaşasın amele ve rençperin hürriyet ve hâkimiyeti kazanmak için açtığı mübarezede pişvalık eden Türkiye komünistleri!

* * *

Ey! Şark'ın Garb'ın ameleleri ve rençperleri! Aranızdaki zalim kara kuvveti yıkarak size doğru yürüyen içtimaî inkılâbı karşılayınız, ellerinizi birbirinize uzatınız!

* * *

Yaşasın Garp ve Şark'ın çalışkan ve makhur sınıflarını kardeşlikle birleştiren Üçüncü Enternasyonal!

* * *

Yaşasın bütün istismarcı sınıfları yeryüzünden kaldırmak şiarıyla yükselen içtimaî inkılâp!

* * *

Yaşasın kızıl yıldız altında işçi kardeşlerimizin saadeti-ni, istikbalini saklayan, hazırlayan Kızıl Ordu!

* * *

Mazlum Türkiye'yi ölümden kurtaracak Kızıl İnkılâp'tır. Kahrolsun buna karşı duran kuvvetler!

* * *

Cahil, zahmetkeş halk! Ufukları saran hıyanet bulutları, içtimaî inkılâbın intikam gülleleri ile dağılıyor. Bah-tiyarlık güneşi doğuyor. Ağlayan çehreler yeni bir ziya ile gülecek ve altında ebediyen parlayacaktır.

* * *

Proletarya için hayat ve şeref, azim ile birliktedir. Ölüm ve mezellet, miskinlik ve perişanlıktır.

* * *

Yaşasın bütün dünyanın işçi ve köylü halklarını bir yere bağlayan Rusya İnkılâbı!

* * *

Yaşasın kızıl ışıkları insaniyet ufkunda görünmeye başlayan Üçüncü Beynelmilel!

* * *

Britanya haydutları artık mazlum Şark'ı aldatamaz. Hain düşmanların eli ayağı titremeye başladığı şu zaman-da Yakın Şark elbette yolunu şaşırmayacaktır. Mazlumlar zalimlerini tanımayacak kadar sersem değildir.

Bugün edilecek hata Şark'a hıyanetle müsavidir.

KIZIL YILDIZ

Arkadaş, bir dakika dur, şu kızıl yıldıza bir bak!

Sen bu kırmızı yıldızın ne olduğunu biliyor musun?

İşte, dinle:

Bu kırmızı yıldız, işçilerin, köy ve şehir fukarasının kurtarıcısı olan Kızıl Ordu'nun alametidir.

Sen bu kızıl yıldız üzerindeki sapan ile çekici tabî gö-rüyorsun. Bunun ne olduğunu biliyor musun?

Bu sapan ile çekiç, şehir işçisi ile köy sapancısının birleştiklerini, onların kendi hürriyetlerini, kendi toprak-larını, köylü ve işçi vekilleri şûrasını ve sosyalist vatani düşmanlardan, işçi halkın cellâdı olan sermayedarlardan, mirzalardan, köy ağalarından ve sair mürtecilerden sakla-mak için ant içtiklerini gösteriyor.

Arkadaş, sen işçi halkın dostu ve düşmanı kim oldu-ğunu biliyor musun? Sen; seni çarlar, pomeşçikler, paşalar ve mirzalar hükümetinin zulümlerinden kimin koruduğunu, kimin sakladığını iyi bilmelisin.

Senin koruyucun, muhafızın Kızıl İnkılâp Ordusu'na giren işçi ve köylü kardeşlerindir.

İşte Kızıl Yıldız'ı ancak senin koruyucun, muhafızın olan Kızıl Ordu efradı kullanabilir.

Her kim bu kızıl yıldızı takıyorsa bil ki; o senin kar-deşin, seni İngiliz ve Fransızların yardımıyla ebedî suret-

te istibdat boyunduruğuna sokmaya çalışanlar ve senin elinden hürriyetini ve toprağını alarak seni fabrikacıların, zenginlerin, mirzaların ve paşaların esiri etmeye uğraşanlarla cenk eden öz kardeşlerindir.

Şimdi sen biraz düşün ve sapan ile çekici hamil olan kırmızı yıldızın ne kadar büyük bir alamet olduğunu iyi anla!

Kırmızı yıldız, kendi omuzları üstünden kanlı çarı, haram yiyici mirza, ağa ve paşaları kaldırıp atan ve memleketimiz üzerine kırmızı sosyalist bayrağını diken köylüler ile işçilerin birlik alametidir.

Kırmızı yıldız, bütün işçiler ve fakirleri koruyan köylü ve işçi şûralar hükümetinin alametidir.

İşte Kızıl Ordu efradının taşıdıkları bu kırmızı yıldızın manası budur.

Arkadaş, sen evvelce memleketin kanlı çarlar, padişahlar, zenginler, paşa ve mirzalarla çevrildiği melun ve kara günleri unutmadın, değil mi?

Sen, çarlar, mirzalar ve ağaların kimler vasıtasıyla ve kimlerin eli ile seni boğduğunu, senin kanını emdiğini biliyor musun?

Gorodovoy'lar, polisler, jandarmalar, onbaşılar ve zavallı, hiçbir şeyden haberi olmayan askerler ile...

Çarlar, padişahlar zulmünü yaşatan bu güruhun başka türlü alametleri, apoletleri, kokartları, neftileri vardı.

İşte bu apoletleri, kokartları, neftileri olanlar daima senin düşmanın olmuştur. Onlar, çarın, padişahın fermanı ile padişahlar, zenginler, ağalar uğrunda seni sokaklarda

yakalıyor, hâpislere atıyor ve şayet sen kendi cezandan şikâyet ediyorsan seni kurşuna diziyorlardı.

Bu sırmalı yaldızlı apoletler, neftiler, kokartlar sana kırbaç, hâpis ve cezadan başka bir şey vermiyordu.

Bu âlâmetler çarlar, padişahlar istibdadının, hâpishane ve darağacı siyasetinin bir damgası idi.

Arkadaş, eğer sen bu cellâtların ve firavunların tekrar geri dönmesini istemiyorsan, üzerinde kızıl yıldızı parlayan Kızıl Ordu'ya git, yazıl!

Ve kırmızı yıldızın altında sen kendi hürriyetin, kendi saadetin ve işçi kardeşlerinin alın teri ile yapılmış fabrika, zavod'ların ve toprakların için bir kaygı çekmeden yaşayabilirsin, arkadaş!

Ey bizim kızıl yıldızımız, bundan sonra da daha büyük bir kızılılayan, kendi nurun ile bütün dünya işçilerine hürriyet, müsavat ve kardeşlik saç!

Kızıl yıldız altında işçi kardeşlerimizin saadetini, istikbalini saklayan Kızıl Ordu yaşasın!

MUSTAFA SUPHÎ

BÜTÜN DÜNYA İŞÇİ VE KÖYLÜSÜNÜN MÜŞTEREK VATANI

Şimdiki Rusya, din, millet ve renk farkı olmaksızın bütün dünya işçi ve fukara köylüsünün müşterek vatanı. Bolşevikler Teşrinievvel İnkılâbı'ndan sonra bütün Rusya'yı, fukara düşmanı zalim kapitalistlerin, yani altın kuvvetine dayanan zenginlerin tasallutundan temizlediler. Hem Rus padişahı, Rus bankeri, Rus fabrikacısı, Rus pomeşçiki (çiftlik sahibi) olmak üzere, işçi ve fukara köylü sırtında yaşayan musibetleri ezerekten bütün mazlum insanlar için böyle bir ortak vatan, yeni bir dünya yarattılar.

Eski dünya ve eski vatanda idare, kuvvet, baht, saadet güya ki yalnız çarlar, han ve hakanlar, şehzade ve paşalar, bey ve ağalar, fabrikant, banker ve tüccarların meşru malı, meşru bir hakkı idi; bütün yerler, bütün fabrikalar, bütün saray ve konaklar, bağlar, bahçeler, güller, bülbüller... Hep hep bu gözleri doymaz, insan kanı emmekten usanmaz adam kılıklı canavarların, tarlalarda yıldızdan yıldıza çalışmak, karanlık fabrikalarda, yeraltı maden ocaklarında, demiryollarında hayvan gibi işlemek ve en sonunda bir günlük yaşayacak rızkını bile tedarik edememek, bir yeri sakat olsa dilencilik etmek, ecelin pençesine düşüncce yetim çocuklarını ve genç karısını yabancılar, zenginler

elinde esir bırakıp ölüp gitmek... Bütün bu felâketler, her işçi ve her zavallı köylünün alnında yazılı facialar, bütün dünya işçi ve köylüsünün göz yaşları...

Rusya'da Bolşevikler içtimaî inkılâp ile böyle merhametsiz bir dünyayı yıktılar. Ve bütün kanunların, bütün mahkemelerin, bütün papaz ve mollaların, bütün jandarma ve polis alaylarının, din, allah ve millet adından utanıp arlanmaksızın himaye ve silah kuvvetiyle müdafaa ettikleri böyle adaletsiz bir dünyayı altüst ettiler.

Şimdi Rusya'da yerler ve çiftlikler, bu yer ve çiftliklerde kendi gücüyle, kendi alnının teriyle işleyen köylünün; bankalar ve bütün fabrikalar mazlum işçilerin elinde.

Rusya'da evvelce "Param var, binlerce altınım var!" diye kabarıp yürüyen zenginler, şimdi bir hırsız gibi gizli deliklerden, hilekâr gözlerle bir türlü inanmak istemedikleri bu yeni âlemi seyrediyorlar, bellerinde eskiden kalma binlerce altın olduğu halde kendilerini göstermemek için yırtık gömleklerle dolaşıyorlar.

Şimdi zenginlik, tarlasında işleyip hiçbir paşa ve ağaya pay vermeyen köylünün; şimdi bütün mal, meta, bunları hüner ve marifeti ve kolunun kuvveti ile meydana getirip kimseye faiz ve vergi vermeyen işçinin.

Şimdi hükümet "işçi ve köylü hükümeti"; bütün ordu ve bütün kızıl askerler, işçi ve köylü hükümetinin emrine bakıyor.

Şimdi ihtilâl mahkemeleri, işi bırakan veya vergi vermeyen işçi ve köylüyü öldürmek için değil, zalim çarları, padişahları, general ve paşaları tepelemek için kuruluyor.

Şimdi mektep yalnız zengin bey ve paşa çocukları için değil, bütün işçi ve fukara köylü yavruları için hem terbiye, hem hayat ve hem ışık ocağı...

Hulâsa: Bolşeviklerin şimdi Rusya'da ve tedricen bütün dünyada yaşatmak istedikleri içtimaî inkılâp, alnının teriyle geçinen mazlum işçi ve köylü halkın cihan olalıdan beri beklediği büyük bir bayram; bu inkılâbı yaşatan Rusya ise bütün cihan işçi ve köylüsünün ortak vatanı!

Yaşasın içtimaî inkılâp! Yaşasın bütün dünya mazlum insanlarının müşterek vatanı olan Sosyalist Rusya!

MUSTAFA SUPHÎ

1918 SENESİNDE MOSKOVA'DA TÜRK SOL SOSYALİSTLERİNE AİT KONGREDE YOLDAŞ MUSTAFA SUPHİ'NİN NUTKU

Aziz yoldaşlar!

Beni şu konferansa reis intihabınızdan dolayı büyük teşekkürler ederim. İtimadınıza teşekkürüm resmî değil, pek samimi mahiyettedir. Ben bu içtimamızı büyük bir kıymet-i tarihiye ile telakki ediyorum, çünkü fikrimce bu teşkil ettiğiniz heyet, tarihte Türk halkının teessüratını hakikaten arz ve temsil eden ilk teşkilâttır.

Bugünkü heyetimiz içinde öteden beri tüm inkılâp teşkilâtlarında olduğu gibi, yalnız münevver ve mütefekkir kimselerin değil, belki doğrudan doğruya zulme ve itisafa duçar olan halk efradından Türk askeri, Türk köylüsü ve Türk işçisi olarak birçok arkadaşların da bulunuşu inkılâp ruhunun Türkiye'de aşağı tabakalara kadar nüfuz ettiğini, Türkiye'de sosyalistlik ütöpizm, yani hayalperestlik devri- ni atlatıp bir devr-i hakikate girmek istidadında bulundu- ğunu gösterir.

Biz bugün Rusya'da, bütün insanıyeti esaretten kurtarmaya çalışan Rusya İnkılâb-ı Azimi'ne yalnız hayat ve edebiyat ile değil, belki fiiliyat ve teşkilât ile koşulmak üzere bulunmuş oluyoruz.

Biz bugün, insaniyetin şukan ve ateşle kaynayan muhitinde vaziyet almakla, Türklerin heyet-i medeniye-i içtimaiyedeki hakk-ı hayatlarından bir alem, bir işaret daha yükseltmiş oluyoruz.

Biz bugün Rusya İnkılâbı'nın birer mühim amili olan Müslüman kuvvelerinin Moskova'daki merkezinde toplanmakla, İslâm âleminin Enternasyonal vakıasına olan nazarını daha aşikâr meydana koymuş oluyoruz.

Bizim bugün tuttuğumuz yoldan daha dün Tatarlar yürümeye başlamışlardı; yarın da Araplar, Acemler o selâmet şahrahını tutacak ve bütün âlem-i insaniyet böylece hakiki kardeşlik, hakiki birlik ve hakiki azatlık yoluna girmiş olacaktır.

Yaşasın bütün dünyanın mazlum işçi ve köylü halklarını birbirine bağlayan Rusya inkılâbı!

Yaşasın kızıl ışıkları insaniyet ufkunda görülmeye başlayan Üçüncü Beynelmilel!

SOSYALİZM İÇİN CİDAL

Türkiye'nin fakir ve mazlum işçi ve köylülerine!

1. Ancak sermaye, para tahakkümünün devrilmesi ve yalnız sosyalizm inkılâbının bütün cihana dağılması sana tam ve sağlam bir hürriyet verecektir. Sen ancak sermayedarların, zenginlerin, toprak sahiplerinin, paşa ve ağaların nüfuz ve tahakkümünü yıktığın ve bütün kuvvetinle sosyalizm inkılâbını kendi memleketinde müdafaa ve neşrettiğin takdirde beynelmilel inkılâbın ilerlemesine yardım etmiş olursun.

2. Türk, Müslüman, ecnebi, her ne olursa olsun, büyük veya küçük sermayedarlar ve zenginlerle birlik ve ittifak yapma!

3. Beynelmilel cihangirliğe, emperyalizme elinden geldiği kadar karşı dur, memleketin içinde hiçbir bölük ecnebi askeri kalmasın! İngiliz ve Fransız emperyalistlerine ve onların yardımcısı, yoldaşı olan Yunan Ordusu'na bir karış verme! Onlara hiçbir demiryolu, hiçbir fabrika, hiçbir liman, iskele terketme, ecnebi madrabazlarının, senin kanını emen bölüklerin memlekete dolmasına karşı dur!

4. Fransa, İngiltere, Amerika emperyalistlerinin yapacakları sulhtan sakın, ve bil ki; onların isteyecekleri tazminat ve eski borçlara dair ortaya koyacakları hesaplar senin belini bükecek ve elinde, avucunda ne varsa hepsini kaybedecektir.

5. İnkılâp düşmanlarıyla uzlaşmaya razı olan ikiyüzlü hainlere ve Fransızlar tarafına geçmeyi, yahut onlarla beraber diğer bir güruh emperyalist devletlere karşı “millî muharebe” açmayı kabul ve müdafaa eden riyakâr dolandırıcılara el verme! Memleketini yeniden emperyalist muharebesine sokmaktan ve ana toprağını yeniden siperler, tranşelerle sardırarak bağrını yırtmaktan hazer et! Kendi galibiyetleri ile İngiltere ve Fransa’da inkılâbı durdurmaya ve Alman - Macar inkılâbında semeresiz bırakmaya kasteden Lloyd George’lara ve Clemenceau’lara yardım etme!

6. Sermayedarlar, generaller, papazlar ve mutaassıp mollalar ile birlikte işçi halka karşı giden ve Rusya İşçi Halk Cumhuriyeti’ni yıkarak onun yerine zenginler, sermayedarlar cumhuriyetini veya daha doğrusu Çarlar devletini kurmak isteyenlerden kaç! Bunlar bütün dünya işçi halkını kesip doğradıktan sonra şimdilik kendilerine meyil gösteren ikiyüzlü sosyalistleri dahi çiğneyip geçecek ve sermayedarların, çiftlik ağalarının tapındıkları müstebit padişahın, kralın, çarın tahtını ensene bindireceklerdir.

7. Emperyalist hükümetlerin bugün memleketimiz ve hukukumuz üzerine taarruz eden ordularına karşı muharebeye kalk! Fransızların para ile satın alarak üzerimize yolladıkları bütün alçak kuvvetlere silah çek!

Fakir işçi halk, silahını eline al! Tüfek atmasını biliyorsan, silahını temiz tut, atmasını bilmiyorsan, gizli talim bölüklerine git, yazıl!

8. Fakir işçi halk, elindeki tüfeği yalnız üstümüze yürüyen düşmana değil, cihat ve inkılâp meydanından kaç-

rak halka hıyanet edenlere ve sermayedarların, zenginlerin işine fayda getirenlere atmaktan çekinme!

9. İnkılâp cephesini ve arkadaşlarımızın kendi aralarında verdikleri kardeş hissini tutmalarını teşvik et ve onlara bu yolda örnek için kendi emniyetli, imanlı arkadaşlarını zalimlere karşı duran müdafaa çetelerine gönder. İnkılâpçıların bugün yapacakları iş, gelecekteki Türkiye Kızıl Ordusu'nun kuvvetli temelini kuracaktır.

10. Fakir ve zahmetkâr yoldaş! İyi bil ki büyük zenginler, müstebit paşa ve ağaların keselerinde Fransız ve İngilizlerden aldıkları pek çok altınlar vardır. Onlar bu altınla sana karşı kuvvet hazırlamaya, seni ezmeye çalışıyorlar. Fukara halkın işine, onun kurduğu ve kuracağı hükümete karşı duranları kurşuna diz. İşçi ve köylü meclislerine karşı her el kaldırına on kurşunla cevap ver!

11. Fakir ve mazlum Türk rençperi, sabrettiğin yetiştir! Umum dünya inkılâbının arifesindesin, kendi hakkını alacağın zaman da kalk, kendini göster, Türkiye'nin zulüm ve kahr içinde yaşayan diğer halklarına elini uzat, işçi ve köylü meclislerini kendi hâkimiyet ve saltanatını kur. Rusya'da işçi kardeşlerin hükümeti eline aldı fakat şunu da bil ki; sen daha galip değilsin.

Türkiye'de burjuvazyanın, zenginlerin gözleri Fransız, İngiliz kasasından ümidini kesmedi, düşman son derecede şeytan ve kuvvetli.

12. Ey Türkiye'nin mazlum işçi ve köylüleri, evvel ve ahir bir şeyi hatırlından çıkarma: Avrupa ve Türkiye'deki bütün sermayedarlar, zenginler, paşalar, ağalar, papaz ve mutaassıp mollalar, büyük zabitler Türkiye'de hükmettik-

çe sermaye ve para esirliğı ortadan kalkmaz ve işçi köylü halkı kendi devlet ve hâkimiyet[in]e nail olamaz.

Haydi eline silahı al, bütün dünya fakir ve mazlum işçilerinin başladıkları sosyalizm cihadında ileri saflara yollan, yollan.

MUSTAFA SUPHİ

1 MAYIS BAYRAMI MÜNASEBETİYLE BAKU'DA MÜSLÜMAN İŞÇİLERİNE MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN HİTABI

Bütün dünyadaki mazlum insanların bekledikleri mesut gün, bütün dünyadaki mazlum halkların bahtını birbirine bağlayan büyük bayram!

Bugün Rusya'nın velvedar muhitinde yükselecek zafer şenlikleri, dünyanın her köşesindeki sefil insanların, zavallı işçilerin karanlık hayatlarında ümitli ışıklar, ateşli ihtiraslar yakacaktır.

Bugün Rusya yeryüzünde hakkın kuvvete galip geldiği bir memlekettir. Bugün Rusya, bütün dünyanın istibdat kahırları altında ezilen milletlerine el uzatarak âlem-i insaniyeti birliğe, kardeşliğe davet ediyor.

Yoldaşlar!

Çok kalmadı; o bütün insanların kardeşlik bayramına, buna iman ediniz! Sizin gönlünüzde, sizin ruhunuzda çal-kanan deryalara Avrupa'nın o zalim kuvvetleri, o cansız hisarlar, o demir zırhlar ve altın mihraplar karşı duramaz.

Hisarlar, mihraplar yıkılır, zırhlar delinir. Fakat ruh ölmez, yükselir. Bu yükseklikler altında ise zalim âciz kalır, teslim-i nefis eder, mahvolur. Fakat siz, ey demir ve mazlum halklar! Hazır mısınız mübareze?

Dünyanın saadetini, insanın bahtını zalimlerden kurtarmaya? Kendinize daima bu suali sorunuz, vicdanınızı dinleyiniz! Düşününüz ki en büyük zafer günleri, baht ve saadetiniz için hapse, zindana, kana, ateşe, ölüme sabrettikleriniz tarihî vakalar karşısında şan verecektir.

Düşününüz ki en şanlı şenlikler, öz mukadderatınızı elinize alacağınız günlerde tecelli edecek ve o gün imanı, kahramanlığı semalara yükseltecek en büyük bayram olacaktır.

Ey dünya! Ey dünyanın banisi olan işçiler!

Rusya'nın yaralı sesinde kaynayan bu ruh-ı şadanı bu insaniyet âleminin vicdanında yaşatacak sizlersiniz. Azatlık yolunda sebat ve devam ediniz. İnsaniyet dünyasının bugünkü karanlık ufuklarında beynelmilel güneşin zafer ve azametlerle yükselmesine çok kalmadı.

Ey İslâm âleminin asırlardan beri ezilmiş esir halkları!

Ey Mısır'da, İran'da, Hindistan'da, Türkistan'da ecnebi boyunduruğuna mahkûm olan mazlum kardeşler! Siz de uyanınız, dinleyiniz, şu şikâyet, şu inkılâp, şu sürur velvelelerini işitiniz!

Ruhunuzu tırmalayan o mutaassıp, o cahil, zulüm-kâr karanlıklardan kurtularak şu ümit ve hayat dünyasına koşunuz!

Rusya'daki Müslüman kardeşlerinizle ve bütün dünya işçi ve ekinci yoldaşlarınızla bayram ediniz, çekinmeyiniz, korkmayınız.

Sizi esirlikten kurtaracak, size siyasî ve iktisadî hürriyeti verebilecek büyük bayrama katışınız.

Siz de zafer şarkıları söyleyerek beynelmilel kardeşlik ve birlik yolunda ilerlemeye çalışınız.

Koy, inkılâp dünyanın her tarafında zafer bulsun, koy, zalim ve gaddarlar mahvolsun.

Koy, insanları yumruklar altında ezenler, insanlığı ise muhtaçlara sadaka vermekten ibaret bilenler ezilsin.

Bırakınız, hak ve adalet karşısında bu zalim kâinat tit-resin.

Müslüman yoldaşlar!

Bütün dünya mazlum işçileri gibi siz de bu ihtilâlde bir şey kaybetmeyeceksiniz! Marx'ın dediği gibi, kollarınızı sıkın zincirlerden başka bir şey kaybetmeyeceksiniz.

Birleşiniz bütün dünya işçileri!

Birleşiniz Müslüman işçiler!

YAŞTA VE BAŞTA GENÇLİK

Şark'ta gençlik, aile muhitinden başlar da mektebe - medreseye, iş, sanat ve hükümet müesseselerine varıncaya kadar zincirli bir esarete mahkûmdur; fakat gençliği bu zulüm ve esaretten kurtaracak kuvvet yine gençliktedir. Onun için, gençleri ikiye ayırmak mecburiyetini hissediyoruz: Bir kısım, yumruk altında her türlü esarete, zulme tahammül eden mütevekkil ve zavallı gençler; diğer kısım, uyanık fikirli, serbest ve halâskâr gençler ki, gençlik şiarı altında yaşamak liyakatini kazananlar şüphesiz bu ikincilerdir.

Aile münasebatında, gönlünün bütün sünuhatına sahip olamayan, ana ve babasının makul, gayrimakul, beşeriyet için fayda veya zararlı her türlü emrine, telkinatına yalnız dinî ve itiyadî bir tevekkül ile itaat eden gençler, herhangi bir kızla yalnız emr-i meşru ve mutadî ifa ve itmam için evlenmeye razı olan delikanlı veya herhangi bir delikanlıya, yine aynı sebeple güveyiye çıkan genç kızlar, yaşça ne kadar küçük olurlarsa olsunlar, başça şüphesiz ki pek ihtiyardırlar.

Medrese ve mektepte akıl ve naklin mevkiini vermeye bir türlü muvaffak olamayan, beyinde parlayan her nur zerresini "küfür" korkusuyla tard ve def'e çalışan, hayal-den hakikate geçmek istidat ve iktidarını göstermeyen

genç talebeler, tabiatın taze hayatlarına bahşettiği feyiz ve kuvveti nefislerinde öldüren merhamete muhtaç, zayıf insanlardır.

Ve nihayet hayat mübarezesine girişmiş işçi bir genç, gördüğü işin mahiyetini, vücuda getirdiği yeni mahsul ve servetinin kime mal olarak, bundan insanlık namına ne fayda ne zararlar geldiğini düşünüp anlamasa, iş ve hayat içinde arka verip kuvvetlendirdiği âlemin, insanda kan ağlatan zulüm ve haksızlıklarına karşı ciddi bir mübarezeye girişmese, bu genç adamın çalışıp çabalaması tarih nazarında, taş taşıyan hayvanların çektikleri zahmet ve gördükleri işten başka bir mahiyeti haiz olamaz.

Hulâsa, aile, aşk ve muhabbet münasebatında hürriyet ve istiklal hissine, ulûm ve maarifte idrak hassasına, iş ve hayatta ise zulme - haksızlığa karşı mübareze kuvvetine malik olmayan gençlerin yaşları ne kadar az olursa olsun, kendileri gençlik âleminin hür, münevver ve faal bir uzvu sayılamazlar; bunlar gönülleri kurumuş, beyinleri paslanmış, sinirleri gevşemiş, yüreksiz, ma'tûh ve alil ihtiyarlarıdır.

Demek ki, gençlik denildiği zaman, biz bunu, aynı zamanda hem yaş hem de başta aramak mecburiyetindeyiz.

Baku - 15.X.1920

MUSTAFA SUPHİ

BİRİNCİ TÜRK KOMÜNİST FIRKASI KONGRESİNDE KARAR HALİNDE KABUL EDİLEN MÜSTEMLEKÂT VE MİLLETLER HAKKINDAKİ MUSTAFA SUPHÎ YOLDAŞ'IN MÜTALÂASI

1. Müstemleke bugünkü haliyle istilâcılık devrini geçiren sınaî, malî ve ticarî inhisarcılığın zarurî bir mahsulü olduğu gibi, millî niza ve kıtaller de halihazır şerait-i iktisadiye ve siyasiyesinden çıkan birer hailedir.

Heyet-i içtimaiyenin mukadderatı zenginliğe istinad eden sermayedarlardan fütuhâtçılık ve yağmagerlikle ihraz-ı şöhret ve hükümet eden emaret ve hükümetlerle bunlara satılmış bir avuç sanâdîd ve memurînden ibaret bir sınıf-ı ekalliyet elinde kaldıkça bu felâketlere nihayet vermek imkânı yoktur.

2. Burjuvazya esnasında kurtulan hükümetler, fert ve milletlere ait adalet ve müsavata dair birçok bahislerde bulundukları halde tarihin bize arzettiği feci hadiseler, hele son Avrupa Harbi'nden sonra kararlaşan Versay Muahedesi'nin mağlup ve zayıf millet ve memleketleri kısım kısım esir ve müstemleke haline getirmeye teşebbüs yolunda meydana çıkan neticeleri pekâlâ gösteriyor

ki adalet ve müsavata ait bu şiarlar yalancı bir nümayiş olmaktan başka bir mahiyet kazanmamıştır.

3. Demek oluyor ki sermayedarlar, hükümdar ve sultanlardan mürekkep hiç hükmündeki bir ekalliyetin, beşerin ekseriyet-i azimesini teşkil eden zayıf ve fakir işçi sınıflara zulüm ve tagallübü suretinde mütecelli bu ci-hanşümul beliiyenin izalesi ancak sınıf farkını ortadan kaldırarak yeryüzünde hâkim ve mahkûm, zalim fertler, millet ve devletlerin hükmünü bırakmayacak bir inkılâb-ı azimin vuku ve tahakkuku ile hasıl olabilecektir.

4. Bütün dünya amele ve rençperleri arasında hadis olan bu mahiyetteki içtimaî inkılâpta, şimdiye kadar başka devlet ve milletler[in] hükmü altında ve müstemleke halinde yaşayan millet ve memleketler[in] amele ve rençper sınıfının millî ve medenî metalibine karşı hâkim vaziyetindeki millet proletaryası tarafından fedakârlıkta bulunularak mazlum milletler arasında tenevvür ve temeddünün inkişafına hadim olacak medeniyetkâr millî müessesata kuvvet vermeli ve bu suretle onların da samimi olarak inkılâba müzaheretleri esasları hazırlanmalıdır.

5. Komünist Fırkası inkılâp hareketinin yeni girdiği gayrimüterakki memleketlerde emperyalizme karşı mevcudiyetini müdafaa eden millî kuvvetlere müzaheretle bu arada umumiyetle sermayedarlar idaresine karşı sınıfi mübareze hissinin işçi halk içinde derinleşmesine ait müsaa-dede bulunmalı ve herhalde teşkilâtın istiklalini muhafaza etmelidir.

TARİHÎ VAZİFE

Geçen Balkan ve son Avrupa kasaplıklarında bahtsız Anadolu rençperlerinin kanı dökülmesine, çılgınca, merhametsizce, o şekilde muharebeye karşı durmuş iken Mustafa Kemal Paşa'nın takriben bir yıl evvel bize, Odessa'da iken bildirdiği kıyamcılığa razı ve taraftar olduk; ve bugün Antanta yağmacıları karşısında büyük bir cephe açan Kuva-yı Milliye ordularının muvaffakiyetine müzahir oluyoruz. Birbirine zıt gibi gözüken eski ve yeni bu vaziyeti -kısaca da olsa- tarihî tahlilden geçirmeye ve tuttuğumuz yolu aydınlatmaya mecburuz.

Bundan hemen on sene evvel bizler: hükümetçi veya köylü sosyalistler, minimalist (asgarî) milletçiler, federalistler... hulâsa Türk gençliğinin mütesallit şoven İttihat ve Terakki siyasetine karşı ayaklanan kısmı, bir taraftan memleketi ve rençper halkı felâketten felâkete sürükleyici muharebelere nihayet vermeye çalışırken, diğer taraftan Anadolu'ya hayat verecek medenî -inkılâbî inkişaflara zemin ve yol arıyorduk. Bu inkişaf, bizim fikrimizce dahilde Makedonyalıların, Arnavutların, Arapların, Kürtlerin, Ermenilerin... ilh medeniyet, muhtariyet ve hatta istiklâllerine istidatları derecesinde yol vererek, hür milletlerin hür ittihadı halinde millî tesanütler vücut bulacaksa, hariçten de Alman veya İngiliz emperyalizminden

ziyade beynelmilel amele hareketine istinat ile kuvvet alabilecekti.

Aradan geçen facialı harp seneleri içinde Türk, Arap, Ermeni... amele ve rençperlerinden milyonlarcası ölüme, sefalete mahkûm olmuş, Türk sosyalist ve federalistleri menfalarda yıllarca sürünüp çürümüş olsalar da bugün on sene evvel ortaya atılıp fırtınalar içinde çalkandıkça yayılan fikirlerin tatbikî neticeleri karşısında bulunuyoruz.

Bugün Anadolu için Türkler ve kendi memleketleri için diğer milletler çalışırken ellerini inkılâpçı amele Rusya'sına ve Üçüncü Enternasyonal'e uzatıyorlar. Son hayat ümitlerini ışıklandırmak ve son rızık tanelerini gasıp istilâcılara kaptırmamak azmiyle vaki olan bu istimdatların mahiyeti anlaşılnca, bizim böyle umumî cidal ve harbe iştirakimiz sebepleri de kendiliğinden izah edilmiş olur.

Biz, Rusya, Türkistan ve Kafkasya'da olduğu gibi Türkiye'de de başlayan mübarezeyi Avrupa emperyalizmine karşı ve âlemşümul bir mahiyet ve manada anlıyoruz. Fakr ve sefalet altında ezilen Türkiye ve Şark memleketlerindeki kıyamlar "millî müdafaa şiarı" ile başlasa bile, dünyayı saran ve zulüm ile çarpıştıkça mağdur amele ve rençper sınıflarının gönüllerini fetheden inkılâp hareketlerinin az zamanda beynelmilel vasata geçmesi bir zarurettir. Ve zaten bu böyle olmasa muazzam Avrupa kapitalizmine karşı yükselen herhangi bir millî müdafaa "beynelmilel" müzaherete hakkıyla nail olmayacak, er geç iflâsa mahkûm olacaktır.

Onun için biz Türkiye'de "millî müdafaa" şeklinde baş gösteren kıyama, müşterek düşman tarafından bu hareke-

tin söndürölmesine yol vermemek için, her türlü yardımı -bu yardım mutaassıp milliyetçilere bile olsa- tarihin bize yüklediği bir vazife olarak biliyoruz. Hayat ve mübareze ruhunu mağdur halk kitlesinde derinleştirmeye çalışan İş-tirakiyun Teşkilâtı'nın memleket içinde açılıp yayılmasına gelince, bunun da Kuva-yı Milliye müdiranının karşısın-da duran yine o ehemmiyette tarihî bir mesele olduğunu zannediyoruz.

MUSTAFA SUPHÎ

ANADOLU'DAN GELEN ELÇİLER VE ANADOLU'YA YARDIM

Çoktan beri Anadolu'dan gelecekleri beklenmekte olan Türkiye Büyük Millet Meclisi elçilerinden mürekkep fevkalâde heyetin Tuapse yoluyla Moskova'ya vardıkları haberi alındı.

Bu heyet başta Büyük Millet Meclisi İktisat İşleri İcra Vekili Yusuf Kemal ve Hariciye İşleri Vekili Bekir Sami Beyler olduğu halde Lazistan Mebusu Osman ve Müşavir Dr. İbrahim Tali ve Seyfi Efendilerden mürekkeptir.

Yusuf Kemal ve Bekir Sami, her ikisi de Avrupa'da tahsillerini ikmal eden, Türkiye'nin en temiz ve muteber simalarındandır. İttihat ve Terakki Fırkası'nın kudret ve hükümeti zamanında birer mevki sahibi olmakla beraber fikirce istiklâllerini muhafaza etmiş ve vicdanlarına karşı saydıkları işlere karışmamak cesaretini göstermiş, adetleri az siyasilerden olan bu zatların beynelmilel Rusya ile münasebete vasıta olarak seçilmeleri Büyük Millet Meclisi namına bir muvaffakiyettir. Bu zatların maziye ait hayatları gibi eski arkadaşımız Yusuf Kemal'in bu sefer elimize varan mektup meali Anadolu'daki hükümet başçılarının simalarını açıkça gösteriyor. Anlaşıyor ki, Büyük Millet Meclisi gibi Kuva-yı Milliye Ordusu'nda halkın ihtiyacına uygun ruh ve fikir uyanmakta ve zavallı Türkiye amele ve rençperlerinin acıklı hali öteden beri zulme, istibdada her ne sebeple olursa olsun alet olan bu eski müesseselerin

bile yüreğini yakmaktadır. Biz herhalde Yusuf Kemal'in bu yoldaki yazılarını sırf şahsî teessüratın neticesi değil, belki Anadolu inkılâpçılarının iş ve duygularına bir makes olarak telakki etmek istiyoruz. İçtimaî inkılâp, mazlum insanlığı teşkil eden türlü kümeler hakkında çığsız, hudutsuz tahassüslerle doludur. Bizler cihanşümul inkılâbın bugünkü mücemmi ve merkezi olan Rusya'da çalışan komünistler, elimizde Marx'ın kitabı olduğu halde din, millet, ırk ve renk ayrılığı yapmaksızın herhangi memleketin olursa olsun mazlum insanların kurtarmak emelleriyle en uzak ufuklara doğru atılmaktan, en karanlık zulüm deryaları içinde çırpınan mağdur milletlere el uzatmaktan çekinmiyoruz. Bugün Türkiye ahalisi ise umumiyetle Avrupa ve Amerika emperyalizminin, Yunan ve İngiliz korsanlarının yağmacılıklarına karşı hayatın[ın] en tehlikeli anlarını yaşıyor; Türkiye amele ve rençperleri, ellerinde tuttukları son ekmek dilimini gasıplara kaptırmamak için mübarezenin, harbin en büyük ağırlıklarını öz sırtlarında taşıyorlar. Türkiye amele, rençper ve askerlerinin bu mübarezede sosyalist Rusya ile Üçüncü Enternasyonal'in her türlü muavenetine, şüphesiz ki hakları vardır. Kıyamcı Türkiye'ye azamî mikyasta yapılması lâzım gelen bu muavenetin, yalnız müşterek düşman olan Avrupa ve Amerika emperyalizminin Küçük Asya cephelerinde sıkıştırılıp ezilmesi nokta-i nazarından değil, Şark ve Garb'ın beynelmilel münasebatı cihetinden de büyük ehemmiyeti olacaktır.

Bir kere Türkiye, bütün o eski şöhret ve kudsiyetleri ile, umumiyetle Şark memleketleri içinde ve hususiy-le Hindistan'da büyük bir yer tutuyor. Türkiye'nin böyle

muhtaç ve tehlikeli bir devrinde sosyalist Rusya'dan göreceği yardım içtimaî inkılâba Şark'ın gönlünü kazandıracak, bu ise tırnaklarını Asya'nın ruhuna saplayan İngiltere hesabına büyük bir darbe olacaktır.

Diğer taraftan kıyamcı Türkiye'nin Anadolu yarımadasında İngiliz ve Yunanlılara karşı mübareze ile Rusya Şûralar Cumhuriyeti'nin yardımı sayesinde geçirebileceği bir kış daha, amele ve rençper teşkilâtlarının biraz daha büyümesine yardım ederek, emperyalizme karşı açılan bu cidal, bir müddet sonra artık yalnız harbî değil, belki içtimaî ve beynelmilel bir mahiyet alacaktır. Türkiye amele ve rençperlerinin hadisat arasında kendi varlıklarını ve kendi sınıfî menfaatlerini hissetmeleriyledir ki, mübareze en katî, en şanlı ve ebednişan azimlerle kuvvet alacak ve o vakit İngiltere veya emperyalizm ile itilaftan hiçbir siyasi ve hiçbir kumandan bahsedemeyecektir.

İşte bütün bunlar için Anadolu'da vekayiin biraz daha inkişafına, biraz daha vakte ve biraz daha fırsata ihtiyaç var. Önümüzdeki iki ay zarfında Avrupa ve İngiliz cihangirleri Anadolu kıyamcılığını bastırıp hükümeti himayeleri altındaki Sultan'a vermeye muvaffak olursa içtimaî hareket karşısında büyük bir duvar yükselmiş olacak ve bundan Azerbaycan ve bütün Rusya Şûraları müteessir olmuş olacaktır.

Onun için her türlü güçlüğü, fedakârlığı göze alıp ve her türlü tereddütlerden vazgeçerek kıyamcı Türkiye'ye ve onun bu sefer Moskova'ya gelen hakikî vekillerine mümkün yardımı yapmak bugünün bize yüklediği borçtur.

MUSTAFA SUPHİ

İKİNCİ DEVİR

Şimdiye kadar *Yeni Dünya*, Orta Rusya'da parlayan inkılâp nurlarıyla bizim mazlum Türk ve Tatar memleketlerini ışıktandırmaya, Türk, Tatar işçi ve köylüsünün boyunduruğundan, açlık ve sefillik pençesinden kurtarılması için yol göstermeye çalıştı. Ta uzaklardan, Moskova'dan Türkiye'nin yaklaşmakta olduğu felâketli çukuru bütün dehşeti ve çıplaklığıyla göstererek Türkiye'nin içtimaî inkılâp hareketine koşulmaktan başka çaresi olmadığını anlatmaya çalıştı.

Yeni Dünya ve muharrirleri, Türk Ordusu'nun Kafkas dağlarını aşarak Hazer Denizi yoluyla Türkistan'a doğru açılıp ilerlemek, güya İslâm âlemini kurtarmak davasını ileri sürdüğü ve bütün Türk ve Müslüman damarlarında cihangirlik kanının kaynadığı bir zamanlardır ki, bu zafer ve ikbalin; muvakkat, kısa, bu dava-yı insaniyetin yalancı ve aldatıcı bir hal ve her ne de olsa Türk işçi ve köylüsünü ezen, öldüren, hayat ve refah itibariyle ona hiçbir şey vermeyen -ve her saadetini koparıp alan- büyük bir felâket olduğunu ispat ve bu yolda cehd ve ıhtihat ettiler. *Yeni Dünya* muharrirleri o vakitler Rusya İnkılâbı'nın, şimdi ise bütün içtimaî inkılâbın elebaşı olan Lenin ve arkadaşları Stalin ve Çiçerin yoldaşlar Türkiye, İran, Afganistan ve Buhara memleketleriyle, hatta başlarında padişah ve emirleri, paşa ve hanları bulunduğu ittifaka mütemayil olduklarını, bizim memleketlerin ve bizim Türk, Acem, Arap, Afgan...

ilh. Şark halklarının hakikî ve tabîî dost ve müttefikleri dünyanın yalnız bizim gibi ezilmiş amele ve fakir köylüleri olduğunu, Türkiye ve bütün Şark memleketlerinin rençper halkına ve hususiyle mütefekkir gençleriyle “evliya-yı umur” paşa, efendilere anlatmaya gayret ettiler. Fakat şöret kazanmak, dünyalara hâkim olmak ihtirasına, hele fu-kara kanını dökmek iştihasına nihayet gelir mi hiç?!

Türkiye ve Türkiye’nin o günlerine bağlanan diğer Müslüman memleketleri zafer mahmurlukları içinde Rusya’daki işçi ve köylü hareketini bastırmaya çalıştılar. Biz ise, bütün faaliyetimiz ve bütün gayretimizle Müslüman dünyasındaki bütün siyasilerin bu insafsız ve kör hareketlerine Müslüman âlemindeki umumî cereyana karşı gitmiş olduk. Uzun zamanlar, Müslüman kavimleri için anlaşılmaz, boğuk bir sesle ayıtmak [için], pek haklı ve pek aşikâr olan hakikati - doğruyu söyledik, bağırdık.

İşte aradan on beş ay daha geçmeden, bugün Türkiye; İngiliz, Fransız, Amerikan, İtalyan ve Yunan... istilâsı altında, Cezayir, Fas, Mısır ve Hindistan gibi bir avuç muhtekirlere müstemleke (koloniya) olmak üzere bulunuyor. Türkiye’de yaşayan Türk, Arap, Kürt, Ermeni... ilh. mazlum halklar, bu millî namlar altında Avrupa ve Amerika kapitali için yalnız bu kapitalin demir ve ateş kadar sert ve yakıcı ihtiraslarını söndürecek bir hale getirilmek isteniliyor. Türk ordularının dayandığı Alman kuvvetinin -evvelden de tahmini mümkün olan- iflâsı ile bu netice pek tabîî surette meydana geldi.

Bu felâketli netice gösteriyor ki *Yeni Dünya* gazetesi ve bu gazete etrafında toplanan Türk komünistleri

Kânunuevvel İnkılâbı'ndan, daha doğrusu Ural demiryollarında çalıştıkları, daha evvele ait esirlik ve amelelik hayatından beri tuttukları ve Türk, Tatar mütefekkirîne gösterdikleri yolda yanılmamışlar; Rusya inkılâpçılarına koşulmakla mensup oldukları mazlum halklarının hakiki dost ve müttefiklerini bulmuşlar.

Yeni Dünya gazetesi, şimdi Kırım'da çıkmaya başlayınca ikinci bir devre, yeni bir hayata ayak atmış oluyor.

Yeni Dünya şimdi Karadeniz'in beri sahilinden yalnız mütefekkir Türk gençliğine değil, belki doğrudan doğruya aç, çıplak, sefil ve mazlum Türk rençper ve askerine hitap edecek ve sesini bütün Anadolu'ya işittirecektir.

Yeni Dünya'nın şimdi gür, açık ve Türk gençliği gibi, mazlum Türk rençper ve askeri için pek anlayışlı olan sesi, Küçük Asya'nın en durgun ve en karanlık afakını titretecektir.

Açlığa, çıplaklığa, kulluğa artık nihayet geldi. Ey mazlum Türk askeri, Türk işçi ve köylüsü, bugün senin günün! Kalk, ayaklan ve bütün Rusya'yı, bütün Macaristan'ı, bütün Almanya'yı ve bütün dünyayı sarsmakta olan öz işçi ve köylü kardeşlerinin yardımına kol uzat! Kendi hürriyetinle, hükmünle, hâkimiyetinle, yaşa, yaşat.

Seni şimdiye kadar esirlikte tutan, ezen, öldüren hanlar, hakanlar, padişahlar yere batsın.

İçtimaî inkılâp senin günün, senin bayramın!

Yaşa ey kahraman Türk rençperi, Türk askeri!

MUSTAFA SUPHİ

TÜRKİYE'NİN MAZLUM AMELE VE RENÇPERLERİNE

Fedakâr yoldaşlar!

Şimdiye kadar sizleri esaret zincirleriyle bağlayarak jandarma ve tahsildarların merhametsiz kamçıları altında bin türlü eziyetlerle ömrünüzü heder eden zalimler, size kâh hükümet ve devletten bahsettiler.

Neticede bu hükümet ve devlet haram yiyici vali ve hâkimlerle bunların ortağı olan bey ve ağaların keselerini doldurmak ve fukarayı ise açlıktan öldürmekten başka bir işe yaramadı.

Kâh din ve şeriatten bahsettiler: Din ve şariat maneviyatınızı bozarak ruhunuzu düşürmekten, başınıza gelen her felâketi; bu felâketin sebep ve amilleri meydanda dururken kader ve kısmete bağlayarak zalimlerin hükmünü yürütmekten başka bir iş görmediler. Yıldızdan yıldıza çalışarak bin türlü zahmetlerle işlediğiniz tarlalarda yetişen çelimsiz mahsulden zalim mültezimlerin bir öşür yerine bin öşür almasına ses çıkarmayıp sizi bir lokma ekmeğe muhtaç, aç ve sefil bıraktılar. Millet için fedailik davasında bulunanlar, 15 Temmuz'dan sonra geçen on bu kadar senelik inkılâp tarihimizde milletin sırtına dayanarak, bütün kuvvet ve saltanatlarını Türkiye amele ve rençperlerine borçlu oldukları halde, biraz rahata, biraz refah ve saade-

te can atan bu zavallı halkı dünyanın üç büyük kıtasında huduttan hududa sürüklediler; kâh Yemen ve Arabistan'ın kızgın sahralarında açlık ve susuzluk ve kâh Anadolu veya Kürdistan'ın karlı dağlarında soğuktan telef etmeye, asırlardan beri dost yaşayan bu milletin fukarasını birbirlerine kırdırmaya sebep oldular; bu yetmiyormuş gibi, sonunda yetim halkımızı büyük Avrupa halkının öldürücü sağanakları içine de sürüp atarak başımıza bugünkü felâketi getirmiş, millete olan borçlarını böylece ödemiş oldular. Bugün de aziz ve mazlum İstanbul'umuzun hisarları dibinden yükselen bir ses işitiyoruz. Bu ses bize "Vatan, İslâm, Hilâfet!" sözlerini tekrar ederken vatanın, İslâmın, hilâfetin yine kanınız bahasına satıldığını görüyoruz:

Bugün Osmanlı Padişahlığı, eski saltanat ve istiklâlini Büyük Avrupa Muharebesi'ndeki mağlubiyetten sonra tamamen kaybettiği gibi, son padişah Sultan Vahidettin taç ve tahtı[nı] Dolmabahçe Sarayı'nın içinde de olsa, muhafaza için İslâmiyet ve hilâfeti de İngiliz Kralı'nın himaye ve muhafazasına teslim eyledi. Şimdi Padişah hazretleri güya vatanı, milleti, İslâmiyeti kurtarmak maksadıyla Yunan Ordularına Küçük Asya'nın kapılarını açarak bir taraftan da Şeyhülislâm Avrupa ve Amerika talancılarına karşı hakkını müdafaa eden kıyamcılar hakkında fetva vererek bunları küfür ve hıyanet ile itham ediyor.

Amele ve rençper yoldaşlar, yağmacı Antanta kuvvetine dayanan hainler milletten, vatandan, padişahı, halifeden, Kur'an'dan bahsetseler de, sizler artık Yunan Kralı'ndan dine ve millete gelecek hayra tabîi inanmayacaksınız.

Bu sefih ve murdar heriflerin ne maksada hizmet ettikleri bugün sizin karşınızda artık güneş gibi aşikâr duruyor.

Arkadaşlar! Bu sonki felâketler, bizim başımıza ne kadar ağıra mal olsa da yalnız bir cihetten, dinci, milletçi, vatancı sahtekârların foyasını meydana koyduğu, hakkı, hakikati bize apaşikâr anlattığı için geleceğimize büyük faydalar da vermediler değil. Biz şimdi üstümüze düşen vazifeyi pek iyi anlıyoruz: Elimizde kalan bir parça toprakla bir dilim ekmeği bu zalim, yağmager Avrupa ve Amerika emperyalistlerine kaptırmamak, bu gözü doymaz emperyalist ve arlanmaz Yunan istilâcılarına karşı mübareze sonuna kadar sebat etmek mukaddes vazifemizdir; istilâcılara kuyruk olup memleket ve halkımızı kulluğa düşürmeye çalışan İstanbul Hükümeti'ne karşı başkaldıran ve Rusya Amele ve Rençper Şûralar Cumhuriyeti ile kol kola giden Anadolu Kıyamcılar Hükümeti'ne her türlü yardımı yapmak birinci işimizdir. Biz bu vazifeyi yerine getirmekle hem dahilde mevcudiyetimizi göstermiş, hem de hariçten emperyalistlerle uğraşan bütün amele ve rençper kuvvetlerine mühim bir hizmet görmüş olacağız.

Biz bu vazifeyi görmekle mübarezedeki muvaffakiyetimiz nispetinde sesimizi de yükseltmeye hak kazanmış olacağız. Memleketimizdeki yeni hükümet ve devlet yapısının kurulduğu gün bu yapının amele ve rençper eliyle meydana geldiğini bilerek onun içinde hâkim olacak kuvvetin yine amele ve rençperden olmasını talep edeceğiz.

Amele ve rençper kardeşler! Bütün bu kanlı, felâketli davalardan aldığınız öğütü hiçbir vakit hatırdan çıkarmayınız, unutmayınız ki siz hayır ve selâmete, sizleri şimdiye

kadar ezen, sırtınızdan geçinen zalim ve hazır yiyici aēa ve paşalar, kalın enseli orbacılar eliyle kavuşamazsınız. Amele ve rençperin hayatta mahkûm olduēu açlık, karanlık ve kulluktan kurtulması ancak amele ve rençper eliyle meydana gelecektir.

Onun için sizler, başkasının emek hakkıyla geinmeyen, cihanda kendi gûcûne, kendi hakkına dayanan amele ve rençperler, bûtûn bu harp ve mûbareze saflarında kendi aranızda birleşerek teşkilâtınızı kuvvetlendirmeye çalışınız ve iyice biliniz ki, siz birleşip kuvvetlendikçe, kuvvetlenip varlıēınızı hissettikçe dileēinize yaklaşmış olacak ve mesut bir gûnde, sizi dışarıdan, içeriden yemeye çalışan zalimleri ezerek yařadıēınız toprak ûzerinde hûrriyet ve hayatınıza sahip ve hâkim olacaksınız.

Onun için birleşiniz, ey Tûrkiye'nin mazlum amele ve rençperleri! Birleşiniz de hakk-ı hayat ve hûrriyetinizin nişanesi olan kırmızı bayraēı bûtûn dûnya proletaryasının inkılâp ufuklarına doēru yükseltiniz.

MUSTAFA SUPHÎ

İKİNCİ KONGRE

Geçen sene Mart ayında beynelmilel inkılâpçı Rusya'yı, Avrupa ve Amerika burjuvazya kuvvetlerinin şimal ve garpten, Kolçak ve Denikin kara kuvvetlerinin ise şark ve cenuptan şiddetle tazyik ettikleri sırada, Moskova'ya istişare için davet edilmiş olan muhtelif Avrupa ve Asya amele ve rençper "komünist" partiyaları vekilleri Kreml Sarayı'nın muhteşem Ödüller Salonu'nda toplanmışlar ve otuz bu kadar teşkilâtı temsil eden elli kişilik bu meclisi Üçüncü Komünist Enternasyonalî'nin Birinci Kongresi add ve ilan etmişlerdi. İkinci Enternasyonal'in azaları olan İngiliz, Fransız, Alman sosyalist ve sosyal demokrat fırkaları cinayetskâr Avrupa Harbi'ne rey ve kalemleriyle katışarak amele ve rençper siyasi fırkalarının "sulh ve müsalemet" cephesini dağıtmaya ve böylece cellât Avrupa ve Amerika emperyalizminin bir kat daha kuvvetlenmesine nasıl sebep oldularsa 1919 senesinde Kreml Sarayı'nda doğan Üçüncü Enternasyonal de bu dağınık fırkaları tedricen kendi azimkâr iradesi altında toplamaya muvaffak oldu. Alınan haberlere göre bugün -Temmuz'un 17'sinde açılacak olan İkinci Kongre'ye iştirak etmek üzere Avrupa, Amerika ve Şark memleketlerinden dört yüze yakın vekiller Moskova'ya gelmişlerdir. Alman Spartakistlerinden başka müstakil sosyal demokratların, İtalyan, İngiliz sosyalist fırkalarının, Amerikan Amele Fırkası'nın, Fransa, Macaristan, Avusturya, Balkan komünist partiyalarının toplandıkları bu kongrede Türkiye, İran ve Rusya

Şûralar Federasyonu içindeki bütün Şark halkları komünist teşkilâtlarının vekilleri birleşmiş olacaklardır. Üçüncü Enternasyonal Birinci Kongre'de vücuda getirdiği metin, azimkâr beynelmilel birlikle sosyalist Rusya'yı saran boğucu kuvvetleri dağıtıp kovmaya muvaffak oldu. Muhtelif Avrupa ve Amerika memleketlerinin komünist ve sol sosyalist fırkaları parlamentolarda, amele ve rençperler ise mensup oldukları milletler içinde Bolşeviklere karşı gösterilen her türlü tazyiklere karşı ayaklanarak gerek parlamentolarda, gerekse Rusya'ya karşı gönderilen harbî cephelerde yarıklar açtılar, o halde ki bugün burjuvazya hükümetleri içtimaî inkılâba karşı ne parlamentolarından büyük imdatlar istemeye katî kararlar çıkartmaya, ne de ordularından kendilerinde kuvvet hissediyorlar.

Üçüncü Enternasyonal bunca yıllık hayat-ı faaliyetinde Avrupa ve Amerika amele ve rençper inkılâp kuvvetlerini sosyalist Rusya etrafında böylece toplamaya ve halihazırda Avrupa'da, inkılâbî olduğu kadar siyasî bir âmil olarak meydana çıkmaya muvaffak oldu. Şimdi Üçüncü Enternasyonal karşısında duran mühim mesele, Garp proletaryası gibi Şark'ın derin karanlıklarında mazlum ve fukara halkları da kendi etrafında birleştirmeye ve emperyalizme karşı Asya'dan yükselecek büyük bir yumruk hazırlamaya muvaffak olmaktır. Birinci Kongre'den beri Enternasyonal'in aile efradından sayılan Türkiye, İran ve Rusya içindeki Türk - Tatar komünist teşkilâtlarının bu ikinci yıl içinde bugün faaliyet ve kuvvetlerini birleştirerek bu maksadı temin etmeleri tarihin kendilerine yüklediği bir vazifedir.

Bu, münasebetle Lenin Yoldaş'ın bir sözünü hatırlıyoruz:

“Şark'ta inkılâp, Şark komünistlerinin bilavasıta kendi işleri olmalıdır.” Filvaki Şark'ın Garp'ten pek farklı ve başka mahiyette olan iktisadî ve ruhî sıfat ve hususiyetlerini göze alsak, bu sözün ehemmiyeti anlaşılmış olur. Şüphesiz ki Şark'ta inkılâp hareketlerinin nabzından anlayacak yine Şarklıdır. Fakat şunu da ilâve etmeli ki, teşhis derecesinde tedavinin de ehemmiyeti inkâr olunamaz. Ameliyat ve tedaviye dair meselelerde tecrübe, maharet ve teknika tamamıyla Avrupalı inkılâpçı yoldaşlarımızda temessül ve temerküz ediyor. Halihazırda, emperyalizm ile sosyalizm muntazam iki cephe halinde karşı karşıya durduğuna göre Şark inkılâpçılarının Garp'ten tam bir müzaheret ve kuvvet almadıkça iş görmeleri imkânsızdır. Onun için Şark'ın inkılâpçı komünist teşkilâtları daire teşkilâtlarını ilerlettikçe Üçüncü Enternasyonal'in de Şark için faaliyet ve müzaheretini inkişaf ettirmesi beynelmilel içtimaî inkılâp namına mukaddes bir vazifedir.. Cihanşümul inkılâp hareketinde Garp proletaryasından müstakil olarak Şark'ta iş görmek nasıl bir vahime ise, Şark'ı Garp'ten ayırmak ve birini diğeri namına feda etmek de büyük ve tarihî bir hata olur.

Üçüncü Enternasyonal'in İkinci Kongresi'ne iştirak eden Garp ve Şark komünistlerinin bu hakikatlere kıymet vereceğini ve Şark'ta inkılâbî teşkilâtların ruhlanmasına hadim büyük adımlar atarak ikinci senelik faaliyet devresine zafer ve ikbal ile gireceklerini kuvvetle ümit ediyoruz.

MUSTAFA SUPHÎ

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

HÜKÜMETİ VE KOMÜNİST FIRKASI

Türkiye Komünist Fırkası Merkezî Heyeti, memleketimizi yeni bir devr-i faaliyet ve harekete sokan Anadolu Hükümeti'ne karşı takip edeceği siyaseti bugünkü nüshamızda altı maddelik bir layiha ile ortaya koyarak fikirleri tamamen ışıktandırmış ve her türlü yanlış anlamalara nihayet vermiş oluyor.

Vakıa şimdiye kadar Anadolu'da ara sıra meydana çıkarak komünizmden bahseden bazı fertlerin yeryüzünü birdenbire her türlü pislikten, her türlü zulüm, tasallut ve ihtikârdan temizlemek istemeleriyle alâkadar, şüphesiz ki, yüksek ve insaniyetkârane ve fakat aynı zamanda müfritane beyanatı bazı hükümet mehafilinde Türkiye Komünist Fırkası'nın Küçük Asya'da içtimaî inkılâbın meydana gelmesi için lâzım gelen şartların vücuduna tâbi bulunması gibi yanlış bir zannın doğmasına sebebiyet vermişti. Diğer taraftan Anadolu'da kıyam hareketi başladıktan sonra Büyük Millet Meclisi içinde, eski politikacılarımız tarafından vücuda getirilen yeni fırka ve zümrelerin şahsî mülkiyet meselesinde bile tevakkuf etmeksizin, sola doğru her adımda birkaç menzil atlayıvermeleri, komünistlerden bazı yoldaşların "yine mi sunî ve yalancı hareketler karşısında bulunuyoruz?" şüphelerini uyandırmıştı. Biz ise bu

yanlış düşünce ve fena anlayışların yeri olmadığını, Küçük Asya'da başlayan hareketlerin ise tabiîliğini iddia ediyoruz. Rusya'da başlayarak Avrupa ve Amerika içlerine doğru dalgalanıp ilerleyen içtimaî hareketin, Rusya'ya bir cephe teşkil eden Küçük Asya'ya karşı tesirsiz kalması mümkün müdür? Büyük Millet Meclisi'nin esas teşkilâtı olan halkçı ve halk zümreleri fırkası da amele ve rençper inkılâbının - Bolşevizmin rüzgârı içinde doğmuş birtakım hücrelerdir. Ancak Anadolu hareketinde gördüğümüz vâf-ı fârik, işaret, umumî bir millet, bir halk hareketi halinde tecelli ediyor ki, bunun esasları da, Komünist Fırkası'nın beyannamesinde (Madde 4) izah olunduğu veçhile pek tabiî olarak memleketin efkâr ve hayat şartlarından doğmadır. Bu hale göre Türkiye Komünist Fırkası'nın Anadolu hareketine karşı vaziyeti kendi kendine meydana çıkar: Komünist Fırkası içtimaî inkılâbı anlayan ve ona bütün varlığı ile bel bağlayan işçi ve rençperlerin bir siyasî teşkilâtıdır. Memlekette mazlum işçi veya fakir ve işsizler çokluk teşkil etseler de sanayiî iptidaî bir halde olması itibariyle amelenin proleter teşkilâtına malik ve toplanmış olmamaları komünistlerin ekalliyette kalmalarını icap etmektedir. Ve yine bu itibarladır ki, Komünist Fırkası halihazırda inkılâbı yapacak ve idareyi ele alacak büyük bir hükümet fırkası şekil ve mahiyetinde ortaya atılamaz.

Komünist Fırkası memleket içinde ekalliyeti temsil eden bir fırka halinde teşekkül ile beraber Üçüncü Enternasyonal'in bir uzvu olarak yeryüzündeki içtimaî inkılâbın bir rüknü ve bir amilidir. Ve bu cihetle üstüne düşen vazife büyük olduğu kadar cihanşümuludur. Üçüncü

Enternasyonal'in, proletarya teşkilâtı zayıf olan Türkiye'de ve Türkiye halindeki bütün Şark memleketlerinde takip ettiği nokta-i nazar bilinirse bu vazifenin derece-i nezaket ve ehemmiyeti bir kat daha takdir olunur. İçtimaî inkılâbın mazlum Şark memleketlerinden beklediği hareket zalimlere karşı kıyam ve isyandır. Şark'ta uhdesine düşen vazife-i celadeti idrak etmiş bir memleket ve bir millet olarak bugün karşımıza çıkan zavallı Türkiye ve fakir Türk milletidir. Demek ki içtimaî inkılâp karşısında Türkiye Komünist Fırkası'na düşen vazife, yağmacı emperyalizmin bütün tazyikatına rağmen ayaklanıp varlıklarını ispat eden Anadolu kıyamcılarına ve kıyamcılarını temsil eden Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne samimiyetle müzaheret etmek ve Anadolu'daki bu hareketi Şark'ın diğer mazlum ve medeni millet ve hükümetlerine bir numune-i imtisal olarak göstermekle hulâsa edebiliriz.

Bundan başka Türkiye Komünist Fırkası'nın halka karşı birçok borçları ve mecburiyetleri vardır. Türkiye Komünist Fırkası kendi teşkilâtı içinde amele ve rençper halkın vicdanını terbiyeye, Küçük Asya'nın karanlık sokaklarında bile türlü mahrumiyet ve mahkûmiyetlerle dolaşan mazlum işçi ve köylülerimizi muntazam ve müteşekkil bir sınıf simasıyla dünyanın diğer memleket proleterleri meclisine takdim etmeye mecburdur.

Münevver ve inkılâpçı gençlerimiz beyaz yakalı frenk gömleklerini ve parlak kılıçlarını omuzlarından atarak eli nasırlı mazlum halkımız arasına girerler ve Komünist Fırkası saflarında bütün hayat ve mevcudiyetlerini biçare, bahtsız işçi ve çiftçilerimizi[n] açlık, karanlık ve kulluk-

tan kurtulmaları yolunda feda ederlerse, halkımız hakikî ve içtimaî inkılâba doğru yükselecek, memleket yağmacılar elinden tamamen kurtulmak iktidarını gösterecek ve böylece komünistler Şark'ta büyük bir amele fırkasının mümessilleri sıfatıyla beynelmilel inkılâpçılar arasında hürmetli bir yer tutmaya hak kazanacaklardır. Burada iza-hımıza nihayet veriyoruz. Yukarıda gösterdiğimiz esaslara mugayir olarak büyük teşebbüsler peşinde, hegemonyal işler görmek ve hazıra konmak isteyen herhangi bir komünist, mensup olduğu fırkanın takip ettiği yoldan çıkan ve binaenaleyh fırkaya itaat etmeyen bir derbederdir.

MUSTAFA SUPHÎ

SALTANATTAN SONRA

Yedi asırlık Osmanlı Saltanatı, sulh muahedesi adı altında bir bade-i zehr içerek büsbütün ölüme mahkûm olunca, karşımıza, bundan sonra nasıl yaşayacağız ve nasıl bir hükümet kuracağız meselesi çıkıyor.

Bugün Anadolu'da yeni bir Türk Sultanlığı'nın veya herhangi bir yerde bir imparatorluğun yeniden tesisi hatıra gelmez bir garibedir. Öyle bir devirde yaşıyoruz ki, padişah ve imparatorların son cihan muharebesinden coşan kan deryaları içine yuvarlanmış elmaslı taşlarını yerden kaldırıp başına takacak cüretli madrabazlar meydana atılmıyor; bir vakitler Avrupa veya Asya'yı parmaklarında bir halka gibi çevirip oynatmak isteyen cihangir mareşaller ve kahraman paşalar, gizlendikleri karanlık kovuklarda kış uykusuna tutulmuş beyaz ayılar gibi sarılıp yatıyorlar, hayatlarından bile kimseye haber vermiyorlar. Böyle bir zamanda ise, Rusya'da olduğu gibi, Türkiye'de de yıkılan zalim saltanatın harabeleri karşısında bizzat halk, amele, rençper ve askerlerden mürekkep milyonluk kitleler ayaklanıp kendilerini gösteriyorlar, fakir, muhtaç ve sefil de olsalar o kırık dipçikli tüfeklerini kollarında taşımaktan vazgeçmeyerek toprakları, ana ocakları başında duruyor, baht ve namuslarını ayaklar altına düşürmek alın teriyle hak ettiklerini başkalarına yedirmemek için birleşiyorlar

ve musallat cihangirlere karşı, yine bütün yeryüzünü saran “âlemşümül” bir mübareze açıyorlar.

İşte Rusya, Macaristan veya Türkiye gibi muzmahil memleketlerde kurulacak yeni hükümetlerin esası böyle büyük bir mübareze, bir güreştir; zulüm ile, zalimler ile güreştir. Hem yalnız muharebeden sonra başımıza musallat olan İngiliz, Fransız ve Yunan yağmacılarına karşı değil, belki muharebeden evvelki zamanlarda da halka bir nefes rahat verdirmeyen vergidir, aşardır, ağnamdır, ianedir, cezadır, cizyedir ve nihayet faiz ve temettüdü diye işçi ve köylünün evine, ocağına, tandırına, bacasına el uzatan içimizdeki imansız hırsızlara karşı da açılacak mübareze iledir ki, yeni hayatımızın şekli ve hükümetimizin rengi verilmiş olacaktır. Anadolu’da bugün büyük zahmet ve fedakârlıklarla Avrupa ve İstanbul haydutlarına karşı çarpışan amele, rençper ve asker kardeşlerimiz, bu harbin sonunda, yine eski günahkâr, melun ve müstebit ağa ve paşalardan mürekkep hükümetler meydana geldiğini ve kendilerinin yine eskisi gibi dışarıdan gelmiş bir misafir halinde kenarda kaldıklarını görseler memnun olurlar mı? Elbette değil! Onun için Türkiye amele, asker ve rençperleri bugünden itibaren istek ve dileklerini meydana koyup hangi maksatla ve ne için çalıştıklarına, canlarını telef ettiklerine işaret olan kıızıl bayraklarını yükseltmeye mecburdurlar. Umumiyetle döktükleri kan - terleri hak etmek, işledikleri işe ve toprağa sahip olmak, memleket ve hükümet işlerini ellerine almak isteyen amele ve rençper milleti Türkiye’de de bundan fazla veya eksik bir şey murat etmez. Biçare rençperin dileği şüphesiz ki, kendi başına

mahsus, bir paşalık veya hanlık değildir; ancak o, bugün bin senelik tecrübeden sonra, fakat kanı[nı] dökmekten başka bir işe yaramadığını pek iyi anladığı bu paşalık ve hanlıkları yeryüzünden süpürmeye karar vermiştir. Onun için bundan sonra Anadolu ve Türkiye’de, halkın sırtında yaşayacak herhangi bir hükümet, hatta cumhuriyet şeklinde de olsa yer tutmaz, yaşamaz. Yeni hükümetin bugünkü zahmet ve fedakârlıklara katlanan amele, rençper halkın içinde kurulup aşağıdan yukarıya doğru dal budak vermesi hayatî bir şarttır. Böyle köklü ve temelli bir hükümetledir ki, yaşamak için mübarezeye, ve mübareze iledir ki, böyle bir hükümete liyakat hasıl olur. Türkiye amele, rençper ve askerlerinin bu liyakat ve iktidarı göstereceklerine eminiz. Onun için yaşasın Türkiye amele, rençper ve askerlerinin hükümet ve cumhuriyeti!

MUSTAFA SUPHİ

TÜRKİYE KOMÜNİST TEŞKİLÂTI MERKEZÎ HEYETİ'NİN FAALİYETİ HAKKINDA BAKU KONGRESİ'NDE MUSTAFA SUPHÎ YOLDAŞ'IN LAYİHASI

Türkiye Komünist Teşkilâtı'nın faaliyeti hakkındaki layihayı esas itibariyle ikiye ayırmak lazım gelir: Biri “tenevvür”, diğeri de “teşekkül” devri.

Tenevvür devri: Bu devrin mahiyetini, manasını anlamak için Rusya'da inkılâbın henüz başlamadığı zamanlara kadar geri gitmelidir.

Cihan Harbi'nin zuhuru ile memleketimizin mağdur sınıflarından yüz binlerce amele ve rençperlerin asker sıfatıyla Rusya'ya esir düşerek Sibirya, Türkistan, Kafkasya ve nihayet İdil - Ural boylarındaki demiryol, fabrika ve köy işlerinde hâh nâ hâh çalıştırılmaları esasen hayatta zahmetle yoğrulmuş Türkiye işçileriyle Rusya proleteryası arasında dostluk ve yakınlık husulüne vesile oluyor. 15 Temmuz İnkılâbı'ndan beri açılan harp sahnelerinde facialı roller oynamaya mahkûm edilen Türk rençper ve askeri bu temastan büyük feyizler alarak sınıfî mübareze-de Rusyalı amele yoldaşlarla beraber harekete başlıyorlar.

Ücret ve iş müddeti hakkındaki hareketlere, tatil-i eşgallere iştirak ederek arkadaşlarının itimat ve muhabbetlerini celp ediyorlar. Vaktiyle memlekette halkçılık ve

sosyalistlik hayaline hizmet edip belâdan belâyaya uğrayan ve nihayet muhaceret ve esaret yoluyla bu işçiler kafilesi arasında çalışmaya mecbur olan muallim, muharrir, inkılâpçılarımızdan bazı gençler ise, hem amele ile beraber taş taşıyıp çalışarak kapitalizmin ve harpten doğan gaddarlığın ağırlıklarını bizzat kendi hayatlarında hissediyorlar. Tufeyli unsurlara, umumiyetle işleticilere karşı kaynamakta olan düşmanlık duygularının sınıflı inkılâbî cüdâle esas olabilecek derecede tebarüzüne şahit oluyorlar. İşte bu gibi tesirat iledir ki, Rusya'daki Türk amele ve rençperleri ile Bolşeviklerin münasebeti 1915 senesinden itibaren başlamış ve umumiyetle sermayedarlığa, Çar saltanatına ve nihayet Avrupa Harbi'ne karşı teşvikatta bulunan Bolşevik edebiyatı Türkler arasında büyük bir revaç kazanmıştır. Bu edebiyatın iki sene zarfında amele gruppalarında dağıtılarak gizli köşelerde tercüme ve tebliğ edilmesi sayesinde mağdur ve mutaassıp rençper ve askerlerimiz[in] kendi gaddar ve vahşî kuvvetlerimize, zalim hükümet ve hükümdarlarımıza, şân ve şöhret düşkünü müfteris paşalarımıza karşı söz söylemek imkânı hasıl olmuştur.

1917 senesi Şubat'ında Rusya'da başlayan inkılâbın Kerenski zamanına ait ilk kısmında bu gizli faaliyet daha açık bir şekle girerek Bolşeviklerin şehir ve köy işçi ocaklarında inkılâb-ı içtimainin yaklaştığına dair açıktan açığa tebligat devri başlamış ve Türk Bolşevikleri de gerek kendi hemşehrileri ve gerekse Müslüman ahali arasında Marksizm ve komünizm hakkında konferanslar tertip etmiştir.

Teşrinievvel vekayiinin başlamasıyla fabrikalarda ve diğer iş ocaklarında çalışan Türk işçilerinin toplulukla-

rına halel gelerek herkes ele geçen fırsat ve hürriyetten faydalanıp memleketlerine gitmek üzere türlü yerlere dağılıyor, evvelce Bolşeviklerle münasebet peyda edenler içtimaî inkılâbın payitahtı kırmızı Moskova'ya geliyorlar ve buradaki Tatar inkılâpçılarıyla kolkola vererek 1918 senesinin ilk aylarında Osmanlı şivesinde olarak *Yeni Dünya* gazetesini çıkarmaya başlıyorlar. *Yeni Dünya*'nın intişara başladığı tarih, Bolşevizmin Rusya'da tevessü ve taammümü ile Rus askerlerinin Kafkasya'dan ricate ve bu fırsattan istifade eden Osmanlı ordularının Kafkasya'yı istilâya başladıkları devre tesadüf eder. Osmanlı Ordusu Baku gaz madenlerini ele geçirerek diğer taraftan Almanlarla beraber Dağıstan, Kuban ve Ukrayna üzerine tesirler yaparak inkılâpçı Rusya'yı ışık ve ekmekten mahrum etmek tehdidini ika ediyorlar.

Osmanlı Hükümet ve ordusu başında bulunan İttihat ve Terakki Fırkası'nın Türk ve Müslüman memleketlerine ait istilâ ve ittihat hırsları bütün Şark memleketlerine siyaset ederek Müslüman kuvvetlerinin azatlığını Osmanlı istilâsında gördükleri bu devir, Türkiye Bolşevikleri için, muhit faaliyetlerinde en ziyade sıkıldıkları bir zamanı hatırlatır. Mamafih *Yeni Dünya* gazetesi bir taraftan Alman kılıcına dayanan bu istilâ hareketinin memleketi ve mazlum halkı pek tehlikeli uçurumlara götürmekte ve azatlığın ancak Rusya gibi Avrupa proletaryası arasında da içtimaî inkılâbın kıyamına bağlı olduğunu söylemekten, diğer taraftan ise bu tehlikeyi bir türlü görmek istemeyen paşalar hükümetinin memleket ve halka reva gördükleri zulümleri tebliğden hâlî kalmamıştır.

Brest-Litovsk Muahedesi'ni imza eden o zamanki muzaffer Türkiye'nin Moskova'daki Sefiri Galip Kemali Bey'in *Yeni Dünya* ve muharriri aleyhine verdiği üç muhtıra ile protesto, tutulan bu irşad ve muhalefet yolunun tarihî vesikalarını teşkil eder.

Mamafih şunu da derhal söylemelidir ki, hakikatin karanlıklar içinde kaybolduğu bu dar ve müziç devir, bize en iyi ve maksada en sadık arkadaşları vermiştir. Muhtelif üsera karargâhlarından çıkıp Kazan'a gelen felâketzede arkadaşların ilk müşaveresi (25 Temmuz 1918) Moskova'da Türk Sol Sosyalistleri Kongresi'ni davet etmiş ve bu konferans "Türkiye Komünist Teşkilâtı" nı doğurmuştur.

İkinci devir: Tenevvür devri burada biterek konferansın seçip ayırdığı Merkezî Heyet doğrudan doğruya teşkilât işlerine giriyor. Konferansın verdiği istikametler:

1. Rusya ve Türkiye'deki amele ve rençper ve askerlerimiz arasında tebligat ve teşkilât, içtimaî inkılap cephesinin fikren ve fiilen müdafaası,

2. İlk müsait fırsatta Türkiye'nin de celp olunacak vekilleriyle Rusya'daki teşkilât vekillerinden mürekkep, ilk Türkiye Komünist Kongresi'nin davet ve celbi, "teşkilâtın fırka haline getirilmesi" suretinde konferanstan sonra, teşkilâtımız Rusya Komünist (Bolşevik) Fırkası ile daha yakın münasebata girişmekle beraber benim bütün Rusya Müslüman İşleri Merkezî Heyet idaresinde aza ve Beynelmilel Şark Tebligat ve Neşriyat Şubesi'nde reis olmaklığım bütün faaliyetimizin Rusya'daki Müslüman işleriyle beraber ilerlemesine sebep olarak Merkezî Heyet ilk teşkilât devrinde bütün maddî ve manevî vesaitini Müs-

luman İşleri Komiserliği'nden alıyor. Kuvvetinin mühim bir kısmını Müslümanlar arasında küflenmiş fikirlerin yıkılarak inkılâp ruhunun yükselmesine sarf ediyor; bu meydana Türk komünistleri, Tatar sosyalistlerinin Kazan'da davet edilen ilk konferansına iştirak ile ilk programının tertibine fiilen iştirak ettiği gibi, bütün Rusya komünist teşkilâtlarının Moskova'da açılan birinci kongresine de altı vekil vermeye muvaffak olmuştur.

Faaliyetin Dört Cephesi:

Gerek Türkler ve gerekse Müslümanlar arasındaki faaliyetimizi memleket itibariyle İdil ve Ural'da, Kırım, Türkistan ve Azerbaycan'da olmak üzere dört kısma ayırmak mümkün olur.

1. Teşkilâtımızın Moskova, Kazan, Samara ve Saratov gibi İdil ve Ural boylarındaki siyasî hücreleri ilk faaliyet yuvasını teşkil ederler. Bu muhtelif memleketlerde adetleri beş yüze baliğ olan Türk komünistleri mürteci kara kuvvetlerle mübareze maksadıyla Türk esirlerinden kızıl askerler teşkiline muvaffak olmuş, Ufa ve Kazan'da Çekoslovak türedilerine, Orenburg'ta ise Dutov Bandası'na karşı Rusya'nın inkılâp cephesini müdafaada yararlık göstermişlerdir. İdil ve Ural boyu Çekoslovak menhuslarından temizlenince, buradaki eski sosyalist Müslüman müesseseleri yeniden ihya edilerek İrtica ile Mübareze Fevkalade Komisyonu'na teşkilâtımızdan vekil olarak iştirak edilmiş ve Kazan'daki İlmî Heyet yeniden teşkil ve üç ay kadar idare olunarak Tatar maarif ve medeniyetine dair

birçok meseleler meyanında hat ve imla usulünün ıslahına hadim bir konferansı da davet eylemiş ve konferans mühim ve faydalı kararlarla işinde muvaffak olmuştur.

Moskova ve İdil - Ural'daki faaliyetimiz:

Türkiye ile başlayan yeni münasebetimiz teşkilâtımıza beynelmilel teşkilâtlar arasında mevki tutmak liyakatini vermesiyle 1919 Mart'ında Moskova'da içtima eden Beynelmilel Müşavere Meclisi'ne bizim vekilimiz de dahil olmuş idi. Otuz dört memleketten birçok vekilin gelmesi üzerine Üçüncü Enternasyonal'in ilanı tahrir etmesiyle Türkiye Komünist Teşkilâtı da Üçüncü Enternasyonal Birinci Kongresi'nde vekilini bulundurmıştır. Bu sene Temmuz ayında toplanan İkinci Kongre'ye teşkilâtımız iki vekil göndererek inkılâbî müesseseler arasında mevcudiyetini tasdik ettirmiş ve gelecek kongrelere dört rey ile iştirak hakkını ihraz eylemiştir.

2. Kırım'da: Şark cephesinin kara kuvvetlerden temizlenmesiyle, bütün faaliyetin cenubî Ukrayna'daki Skoropatski saltanatı üzerine tevcih olunduğu sıradadır ki, Merkezî Heyet İdil ve Ural'da çalışan bütün faal arkadaşlar için seferberlik ilan ederek Kırım hududuna hareket ediyor. *Yeni Dünya* gazetesi muharrir, mürettip, huruf ve sair levazımıyla 22 Kânunusani 1919'da Kırım'a varınca orada Bolşeviklerle beraber çalışan Kırım Kurultayı'nın sol sosyalistlerinden mürekkep bir Müslüman komünist şubesini vücuda getirmiş ve iki ay sonra davet ettiği kongresine on yedi, şehir ve köy teşkilâtından otuzu mütecaviz vekilin iştirak etmesiyle Kırım'daki komünistlerin adedi dört yüzü geçtiği anlaşılarak şu kısa zamana ait faaliyetin

neticesini görmüştür. Teşkilâtımız bu arada Kırım Müslüman Komünistler Ülke Bürosu yanında açılan fırka mektebinde yirmi yedi genç ve münevver komünist yetiştirmeye delâlet ederek inkılâbî harekete metin esaslar hazırlamıştır, Türklere mahsus olmak üzere Kırım sevahilindeki şehirlerde millî teşkilâtlar yanında Türk komünist şubeleri ve oralarda yaşayan Türkiyeliler arasında küçük mikyasta Türkiye amele ve rençper şûraları teşkil olunduğu gibi esas yuvası Türk askerlerinden mürekkep olmak üzere Beynelmilel Şark Alayı da teşkil olunmuştur.

Kırım'da neşriyat işlerine de kuvvet verilerek *Yeni Dünya* ve *Kırım Haberleri* isminde iki gazetenin sıra ile her gün çıkarılmasına, Kanun-ı Esasî ve İştirakiyun Programı gibi birkaç eser tercüme edilip, bunlar gerek Kırım içinde gerekse Türkiye sahillerinden gelmekte olan kaçak kayıkçılar vasıtasıyla memleketimizdeki amele ve rençper halka dağılmış ve bu kayıklarla arkadaşlardan ve Kırım'daki amele ve askerlerden birçoğu Türkiye'ye gönderilmiştir.

İngiliz - Fransız donanmalarının tehdidi ve Çar saltanatını iadeye çalışan Denikin'in hücumu karşısında 23 Nisan 1919'da ricate mecbur olduğumuz zaman Kırım'ı inkılâp ateşleriyle tutuşmuş ve bütün azatlık ümitlerini proletarya harekâtına bağlanmış bir halde bırakıyoruz. Kırım'da iken hayırhahlık münasebetleri tesis ettiğimiz milletçi kurultaycılar bizden sonra çıkardıkları *Millet* gazetesinde bu ümitleri açıktan açığa kuvvetlendiriyorlardı. Sonra aldığımız haberlere göre oradaki Bolşevik arkadaşlarımızdan ve bu hayırhah inkılâpçılardan 17 kahramanın Vrangeli haini tarafından telef edildiği anlaşıyor.

Burada teşkilâtımızın delaletiyle meydana çıkan Kırım hududunda kızıl asker sıfatıyla düşman kurşununa hedef olduklarını ihtiram ile zikretmek lâzım gelir. Kırım ricatinden sonra Odessa'daki faaliyetten de bahsetmek lâzım gelir. Teşkilâtımız, arkadaşların bir kısm-ı mühimini Türkiye'ye nakletmek üzere Mayıs 1919 tarihinde Odessa'ya gidildiği zaman orada Üçüncü Enternasyonal Şubesi'yle teşrik-i mesai etti. Beraber getirdiği matbaasında beyannameler ve Üçüncü Enternasyonal Manifesti'ni neşrederek Türkiye'ye gönderdi. O zaman başlıca arkadaşlarımız, daha birtakım amele ve rençper esirlerle iki gemi içinde memlekete sevk olundular ki, bu meyanda Merkezî Heyet azasından iki arkadaş İstanbul'a gitmişler ve beni murahhas olarak Rusya'da bırakmışlardı.

3. Türkistan'da: Dört tarafı düşman kuvvetleriyle sarılmış olan Odessa havalisinden On ikinci Ordu Cenup Grubu ile muzafferen çıkılıp Moskova'ya gelindiği zaman, Türkiye'de olan bütün vakaların Moskova inkılâpçı mehafilinin dikkatini celp ettiği görüldü; vakıa Antanta'nın İstanbul'u işgali ve Osmanlı Ordusu'nun kısmen terk-i silah ile inhilale uğraması üzerine taksim politikasının bütün şiddetiyle meydana çıkması kıyam hareketlerine sebep olmuş ve bu kıyama idare eden Mustafa Kemal Paşa ise Bolşeviklerle münasebete girişmek teşebbüslerinde bulunmuştu. Rusya Komünist Bolşevik Fırkası Merkez-i Umumisi ile cereyan eden muhavere de Türkiye'de başlayan bu Müdafaa-i Milliye hareketine müzaheret edilerek aynı zamanda teşkilât namına vaki olan teklifimiz kabul edilmiş ve bu teklif kendilerine yazı ile tebliğ olunmuştur.

Şimdi bizim için Türkiye'ye yakınlaşmak lâzım olduğu halde cenup hududu kara kuvvetlerle tamamen kapanmış olduğundan Türkistan, İran veya Kafkasya yoluyla uzun bir seyahate mecburiyet hasıl oldu. Türkistan'a vusulümüzde ise Bahr-i Hazer sevhilinde ahval seyahate müsait olmaması ve Türkistan İşleri Komisyonu Reisi İlyava Yoldaş tarafından lüzum gösterilmesi üzerine birkaç arkadaş Kafkasya tarikiyle Türkiye'ye gitmek üzere memur edilmiş olmakla beraber Taşkent'te üç ay kadar kalınmaya mecburiyet hasıl olmuştur.

Bu sırada Türkistan Komünist Teşkilâtı'nın Üçüncü Kongresi ile burada intihap olunan Merkezî Komite'nin faaliyetine iştirak edilmiş. Bir taraftan Müslüman zahmetkeşleri arasında beynelmilel inkılâp yolunda fedakârlık hislerinin intişarına, diğer taraftan ise mülkiyet ve şeriat meseleleri etrafında halkın mukadderatıyla oynayan irtica kuvvetlerine ve hususiyle öteden beri memleketi soymaya alışıp nihayet komünist nikabı altında gizlenerek işine devam eden kolonizatörlere karşı mübarezeeye kuvvet verilmiştir. Şark'ta inkılâp yollarını açacak ve Şark inkılâpçı ve komünist teşkilâtlarını bir araya toplayabilecek bir müesseseye ihtiyaç öteden beri hissedilmekte olduğundan Taşkent'te Beynelmilel Şark Tebligat Şûrası namıyla bir müessesenin vücuda getirilmesine delâlet olundu.

Bütün teşkilât işleri tarafımdan idare olunan bu müessese içinde Çin, Kaşgar, Buhara, Hive, İran, Türkiye komünist teşkilâtlarını toplamaya muvaffakiyet hasıl olmuş ve az zamanda Türkistan'ın Şark memleketleriyle birleşen bütün hudutlarında rabıta şubeleri açılmış ve hariçte de

gizli teşkilâta başlanılmıştır. Türk teşkilâtına ait olmak üzere burada Şubiri yanındaki şubeden başka eski şehirde de bir şube daha açılarak Sibiryâ'dan gelmekte olan esirlerin terbiye ve iâşe işine delâlet olunmuş ve Türkistan Cephesi Başkumandanlığı huzurunda Türk kızıl askerlerinden mürekkep bir kıta-i askeriye teşkil edilmiştir ki, bu kıta şimdi Baku'ya nakledilmiştir.

4. Azerbaycan'da: Türkistan'da açılan teşkilâtlar etrafında toplanan Türk komünistlerinin miktarı kırka baliğ olarak Bahr-i Hazer'in düşmandan temizlenmesinden sonra bu arkadaşlardan 23'ü ile beraber Türkiye'ye ait faaliyetin Kafkasya'ya nakli kararlaştırarak 27 Mayıs 1920 tarihinde Baku'ya gelindi. Baku'ya gelir gelmez, teşkilâtımız ilk defa olarak Türkiye'ye yakınlaştığını ve kendi kitlesi içinde çalışmak imkânına malik olduğunu hissetmiştir. Teşkilâtımız Baku ve etrafında Türkiye'den bir veya diğer suretle gelip toplanmış olan binlerce amele ve rençperler ile tuttuğumuz yola hayırhah ziyalılar, şair ve ressamalar da mülaki oldu. Mesleğimize mutakit bazı arkadaşlar da teşkilâta ilhak olunarak Merkezî Büro yeniden faaliyete girdiği gibi, Baku'da evvelden teşkiline teşebbüs olunan Türk komite veya fırkası lağv ve yeni esaslarda teşkil olundu. Bu hususta biraz tetkike ihtiyaç yar: Bir müddetten beri Anadolu kıyam hareketini inkılâpçı Rusya ile birleştirmek ve Azerbaycan Şûralar Hükümeti'ni tesis etmek maksadıyla Kafkas ülkesi ve Bolşevik fırkası ile beraber çalışan arkadaşlar, evvelâ bir Türk Komünist Grubpası, son vakitlerde ise Türk Komünist Fırkası vücuda getirerek merkezî komitelerini intihap etmişlerdir. Buraya İttihat

Ve Terakki Hükümeti harp zamanında büyük roller oynamış bazı kimseler ithal edilmişti.

Yakın mazileri memleketin son harp felâketleriyle alâkadar olan bu zatlarla amele ve rençper fırkasını tesis ve temsil gayritabiî idi.

Onun için bu teşkilâtın ilgasında tereddüt olunmayarak eskiden beri Azerbaycan komünistleriyle beraber çalışmış olan bazı komünist arkadaşların Rusya ve Türkistan'dan gelenlere ilâvesiyle vücuda gelmiştir.

Gruppa Baku Teşkilâtı'na esas olarak kabul edilip, bu gruppadan Türkiye Teşkilâtı'nın Baku Şubesi vücuda getirildi. Ve bu şube Azerbaycan Baku Komitesi'ne ilhak olundu. Böylece vücuda gelen şube, faaliyetinde Merkezî Heyet'le birleşmiş ve azası iki yüze balığ olmuştur. Kayıt ve tescil esnasında teşkilâta maksad-ı esasa hizmet edemeyecek birtakım şahısların girdiği hiss olunmasıyla bunlar hakkında tasfiye muamelesine teşebbüs olunmuştur. Baku Teşkilâtı'nın faaliyeti Meclis'e ayrıca takdim edileceğinden bu bapta daha fazla tafsilâta lüzum yoktur.

Baku Teşkilâtı:

Merkezî heyetin faaliyetine gelince, bunu anlamak için bir kere merkezî heyetin esas teşkilâtına vâkıf olmak lâzımdır.

Merkezî heyet, teşkilât, tebligat, matbuat, revabıt, istihbarat, harbî şubelerinden, bir de umumi kitabet ve malî şubesinden tereküp eder.

Teşkilât Şubesi'nin Faaliyeti: Bu şube faaliyetini Türkiye ve Kafkasya'ya ait olmak üzere üç ay zarfında memul olmayacak derecede tevsi etmiştir. Ayrıca tafsili görüleceği üzere bilhassa İstanbul ve etrafı, maden ocak mıntakaları ve Karadeniz sahilleri gibi Avrupa emperyalistlerinin istilâsına maruz mıntikalarda çalışmış ve Şark Beyenelmilel Konferansı ile teşkilâtımız kongresine yüze yakın vekil bulunmasına muvaffakiyet hasıl olmuştur.

Kafkasya'da kalmış olan Türkiye amele ve rençperleri arasında teşkilât artırılmış ve böylece memleketimizde fikir neşrine hadim ve mühim bir basamak daha vücuda getirilmiştir.

Yeni Şubeler:

Arz olunduğu gibi Anadolu ve Rusya dahilinde faaliyette bulunmuş Anadolu'nun muhtelif mahallerine gönderilmiş arkadaşlar tarafından aşağıda gösterilen şubeler teşkil edilmişti; bu şubeler vekillerini elyevm kongremize göndermiş bulunuyorlar.

- **İstanbul Şubesi:** 919 senesi bidayetinden beri hal-i faaliyettedir. Haziran bidayetinde Baku'dan iki arkadaş gönderilmişti. İstanbul Şubesi'nden bugün kongrede müteaddit vekiller bulunuyor.

- **Zonguldak Şubesi:** Abdurrahman ve Ahmet yoldaşlar Haziranda teşkilât için gönderilmişti; Ereğli ve Zonguldak'ta şubeler açarak faaliyette bulunmuşlar ve kongreye vekiller celbe muvaffak olmuşlardır.

• **Trabzon ve Havalisi:** Yusuf Kemal Yoldaş tarafından Trabzon ve Rize’de şubeler açılmıştır.

• **Nahcivan Şubesi:** Nahcivan’da hem Anadolu ile muvasala ve münasebat temin etmek hem orada bir şube açmak üzere Haziran evasıtında Cemal Yoldaş ile Salih Zeki, Hilmi, Hakkı, Nurettin yoldaşlar gönderilmiş ve orada bir şube açılarak arzu edilen şekilde faaliyette bulunulmuştur. Salih Zeki Yoldaş’a Erzurum, Sivas, Ankara ve Trabzon havalisinde faaliyette bulunması için vekâlet verilmiştir. Yekaterinadar, Novorossisk, Tuapse şubeleri Temmuz evahirinde Kuban ve Çorni More (Karadeniz) Gubernyası ile Anadolu’nun Karadeniz sahillerinde teşkilât yapmak, konferansa ve kongreye vekiller getirmek üzere gönderilen Baha Ali Yoldaş’la diğer yirmi arkadaş tarafından Yekaterinadar, Novorossisk, Tuapse’de şubeler açılmış ve Anadolu ile bu şubâttan yüz yirmi beş kadar vekil getirilmiştir. Bunlardan elli biri Türkiye’den ve yetmiş Şimalî Kafkas ve Karadeniz sahilindendir.

Bundan başka Baku’da bir şube teşkil edilmiştir. Oltu’da bulunan teşkilât ile münasebatta bulunmak üzere Yusuf Ziya ve İran’da Hintli efrat arasında propagandada bulunmak üzere Sadık, Kuban ve Rostov havalisinde keşif miktarda sivil Türk esirleri bulunduğu anlaşıldığından oralara da Nafizade Alaattin, Burş ve Çitof yoldaşlar gönderilmiş ve askerî teşkilât için binden fazla Türk esir ve askeri toplanmıştır.

Matbuat ve Tebligat Faaliyeti :

Yeni Dünya gazetesi: Baku'da tekrar intişar ederek bugüne kadar on bir nüsha çıkmış, her nüshadan iki bin adet Türkiye'ye, bin adet Azerbaycan'a, üç yüz elli adet Rusya ve İran'a, üç yüz elli adet Türkistan'a gönderilmiştir. Şimdi her bir nüshadan ihtiyat olarak dört, beş yüz adet depoda mevcut bulunuyor.

Telif ve Tercüme Komisyonu :

Bu nam ile bir komisyon teşkil edilerek Kanun-ı Esasî, Komünist Fırkası Programı, Lenin'in Tercüme-i Hali, Lenin'in Burjuvazya Demokrasyası ve Proletarya Diktatörlüğü Hakkındaki Nazarları, Komünist Partisi'nin Şerhi, Komünist Beyannamesi (Manifest), Sa'y ve Sermaye, Bolşevizm Nedir, Şûra Hükümeti Nedir Ve Nasıl Teşkil Edildi, Kırmızı Ordu Kıtâatı, Fırka Hücreleri Talimatnamesi, Çocuk Dostu, Mektebe Kadar Terbiye Müesseseleri Talimatname ve Programları namıyla on iki adet kitap tercüme edilmiştir.

Lenin'in Tercüme-i Hali, Şûralar Hükümeti Nedir, Komünist (Bolşevik) Programı, Burjuvazya Demokrasyası ve Proletarya Diktatorası namındaki kitaplar tabedilmiş ve diğerleri tabedilmek üzeredir. Bunlardan başka Komünizm Elifbası, Hükümet ve İnkılâp, Altına İbadet, Büyük Başlangıç, Enternasyonal Tarihi, Mahkeme ve Sosyalizm Kanun-ı Esasî kitapları da kısmen tercüme edilerek yakında ikmal edilecektir.

Levhalar: Ressamlarımız tarafından amele ve rençper-lerimizin geçirdikleri elim hayata ait yirmi dokuz levha da tersim ve teşhir olunmuştur.

Siyasî Kurslar: Baku Teşkilâtı'na merbut olmak üzere 17 Haziran'da bir de siyasî fırka mektebi açılmıştır. Bu mektepten maksat amele ve asker arasında içtimaî inkılâbın esasına vâkıf yoldaşlar yetiştirmektedir. Mektep elli talebe ile tedrisata devam etmiştir. 4 Eylül 1920 tarihinde birinci devre ikmal edilmiş ve kırk genç komünist şahadetnamesini almıştır. Mektepte okunan dersler şunlardan ibaret idi: Tarih-i Medeniyet, İçtimaî İnkılâp Tarihi, İktisat, İktisad-ı Siyasî, Komünist Programı, Türkiye İnkılap Tarihi, Şûralar Hûkûmeti Kanun-ı Esasisi, Kooperasyonlar, Fırka Tebligat ve Teşkilâtı, Coğrafya, Tarih-i Umumî, Musiki.

Rabıta ve İstihbarat Şubesi'nin Faaliyeti:

Bu şubenin Şark'a ait rabıta ve istihbar faaliyeti Türkistan'da teşkil olunup, Pamir'den Bahr-i Hazer'e kadar intişar etmiş olan Beynelmilel Şark Tebligat Şûrası vasıtasıyla cereyan etmiş ve yeniden garbe doğru tevsi edilerek Nahcivan ve Karadeniz'de tesis olunan bazı noktalarla irtibat temin olunmuştur. Bu şube tarafından şimdiye kadar otuz dört arkadaş işe gönderilmiş bu ahvale dair yirmi dokuz layiha ve mektup alınmıştır. Bu muharerat içinde kıyam hareketlerinin başında duran kumandan ve valilerden küçük zabıt, amele ve askerlere varıncaya kadar birçoklarının gönderdikleri mektuplar vardır

ki bunların muhteviyatı memleketin muhtelif tabakaları arasındaki ahval-i ruhiyeyi pek aşikâr olarak göstermektedir, Türkiye’de kumandan ve vali bey, paşalar da dahil olduğu halde Bolşevizmin halâskâr bir kuvvet olarak telakki edildiğini söylesek doğru olur. Yalnız büyük memurlar komünizmin Türkiye’de de tedricen ve yukarıdan aşağıya doğru ve muhayyel bir usulde tatbiki mümkün olacağını düşünmekte, amele ve askerler ise harbin ve millî müdafaa-anın en büyük ağırlıkları kendi sırtlarına yükletildiğinden ve zengin sınıfların kendilerini yine istedikleri gibi soyduklarından şikâyet ederek buna nihayet vermek için çare aramaktadırlar.

Hulâsa Antanta’ya karşı son azim ve karar ile mücadeleye girişen Anadolu içtimaî inkılâp için Şark’ın hiçbir tarafında görülmeyen istidatlar göstermektedir. Anadolu’nun Trabzon, Erzurum, Eskişehir gibi şehirlerinde komünistliği alenen müdafaa eden *Albayrak*, *İşçi* namlarıyla gazeteler çıkarılmış ve İstanbul’da komünist arkadaşlarımız tarafından *Kurtuluş* isminde bir de mecmuanın neşrine muvaffakiyet hasıl olmuştur. Beş numarası çıkan bu mecmuada Üçüncü Enternasyonal ile müttefikan çalıştığı alenen yazılmaktadır ki, kongremiz bu gazetelerin müessis ve muharrirlerinden bazılarını faaliyeti içine almış olmakla haiz-i şereftir.

Harbî Şube’nin Faaliyeti:

Daha Türkistan’da iken Türkiye’de tebligat ve teşkilât işleriyle meşgul olmak üzere gönderilen Abid Alim Yoldaş

tarafından Baku'da Türk esiraskerlerinden mürekkep bir komünist kıta-i askeriyesi teşkil edilmek üzere teşebbüsatta bulunulmuştu. Merkezî Heyet Baku teşkilât işlerini yoluna kor komaz, kıta-i askeriyei kendi idaresine alarak kumandan ve siyasî mürebbiler tayin etmiş ve sevkıyat cihetiyle her teşekkül eden askerî kıtanın bir kumandanlığa merbutiyeti lüzumuna nazaran bu kıtanın da On birinci Ordu Kumandanlığı'na mertubiyeti temin edilmiştir.

Bir müddet sonra Türkiye'den alınan haberlerde mümkün olduğu kadar süratle muavenet edilmesi arzu ve talep edildiğinden burada mevcut Türkiyeli ameale ve rençperler ile üseradan daha birçoklarının iltihakı ve teşkilâtın ikmalî sonunda fırka-i askeriye Anadolu'ya gönderilmiş ve bu maksatla Rusya Şûralar Hükümeti ve On birinci Ordu Kumandanlığı ile Şube müzakerata başlayıp esasen maksadını elde etmeye muvaffak olmuştur.

Bu suretle eski komünist kıta-i askeriyesi bu kızıl fırkanın eski kadrosuna kabul edilmiş ve Birinci Nişancı Alayı namıyla bir alay teşkil ve yeni kumandan ve siyasî komiser tayin edilerek fırka karargâhı da küçük mikyasda teşkil edilmiştir. Bundan başka içeri Rusya'da üserayı toplamak için yirmi kadar arkadaş gönderilerek oralardan gönüllü celp edilmeye başlanmış ve Azerbaycan Şûralar Cumhuriyeti dahilinde ise Türkiyelilerin seferberliği ilan ettirilmiş ve işe başlanılmıştır.

Birinci Alay'ın mevcudu az müddette tezayüt ile yedi yüze karip bir hale geldiği ve seferberlik muvaffakiyetle devam ettiği sıralarda Moskova'daki Anadolu Elçiliği'nin vekili olan İbrahim Tali Bey'in On birinci Ordu Kuman-

danı ve Merkezî Heyet ile mülakatında “Türkiye’nin adama ihtiyacı yoktur, ancak esliha ve cephaneye ihtiyacı vardır” yolunda vaki olan ifadesi üzerine Ordu Kumandanlığı tarafından seferberliğin durdurulması hususundaki istif-sara tarafımızdan cevab-ı muvafakat verilerek seferberlik durdurulmuştur. Böylece on beş yirmi bin kişilik müsella-h bir kuvvetin müstevlilere karşı gönderilmesinden -mah-zan Anadolu kıyamcıları ile arada bir suitefehhüm vücuda getirmemek maksadıyla- sarf-ı nazar olunmuş ve mühim bir fırsat elden kaçırılmıştır. Şimdiki halde mevcudu bine yakınlaşan alayın ikinci haftaya kadar Anadolu’ya sevki hazırlıklarıyla uğraşılmaktadır.

Bundan başka Harbî Şube yanında bir de Esirler Şu-besi açılmış ve Rusya’nın muhtelif yerlerinden gelen esir-lerden askerliğe gidemeyenler arasında teşvikat işlerine germi verilerek bir taraftan da iaşeleri temin edilmiş ve şimdiye kadar Baku’ya gelen 1099 esirden 349 kişilik iki katile Türkiye’ye gönderilmiştir.

Kitabet ve Maliye Şubesi’nin Faaliyeti:

Merkezî Heyet’in 26 Mayıs 1920’den 10 Eylül 1920 tarihine kadar devam eden muamelâtı, kuyudat defterleri-ne göre 1401 giden ve 202 gelenlerden ibaret olmak üzere 1603 kâğıt yekûnuna baliğ oluyor. Bu muharrerat içinde fırka işleri için 52 ve askerî işler için 21 kişiye verilen tas-diknameler vardır.

Maliye İşlerine Gelince:

Burada Meclis Suphi Yoldaş'ın sözünü keserek hesabat hakkında Meclis'te tafsilli malumat verilmesine müsaade olunmamış ve hesabatı tetkik ve neticesini arz etmek üzere Ahmet Cevat, Yakup ve Abdurrahman yoldaşlardan mürekkep bir komisyon seçmiştir. Bununla beraber Mustafa Suphi Yoldaş maliye cihetinden teşkilâtın geçirdiği muhtelif devirleri muhtasarca anlattıktan sonra sözlerini şöyle bitiriyor:

Bu tafsilâttan anlaşıldığı üzere teşkilâtımızın masrafı büyük bir tasarruf ve itidal ile icra edilmektedir. Bunun sebepleri:

1. Türkiye ile muvasalanın son zamanlara kadar pek müşkül olması dolayısıyla muntazaman para gönderilmesinin temin edilmemiş olması,

2. Memlekette masrafı kontrol edecek yüksek teşkilâtın henüz mevcut olmaması cihetiyle, giden tebliğcilere asgarî miktarda para verilerek fedakâr hislerinin inkişafına çalışılması ve nihayet ihtiyat bir kısım meblağın muhafazası fikirleri ile izah olunabilir. Hazırda yollar temin edilmiş olduğu gibi mesul arkadaşlarımız da İstanbul ve Anadolu'da çoğalmış olduklarından ciddi faaliyet neticesinde kasamız varidatı ve medfuatının süratle yükseleceğine şüphe yoktur. Bununla beraber bizim para sarfiyatında tasarruf, teftiş ve ihtiyat prensiplerini terk etmememiz lâzım gelir.

Bugün beynelmilel inkılâp muhitinden yardım almakla beraber düşünmeliyiz ki memlekette kara kuvvetlerle çarpışarak beynelmilel inkılâp muhitiyle münasebete giri-

şemeyeceğimiz zamanlar da gelebilir. Bu gibi zamanlarda müzayakaya tahammül haysiyetini şimdiden kazanmaya çalışmalıyız.

İşte arkadaşlar, böylece size altı senelik harp ve mübareze tarihinin muhtelif safhaları hakkında malumat verdiğim gibi aynı zamanda Türkiye Komünist Teşkilâtı Merkezî Heyeti'nin hulasa-i faaliyetini arz etmiş oldum. Heyet-i Merkeziye bu faaliyetiyle Türkiye amele ve rençper halkının zalim ve yağmacı hükümet ve devletler ayağı altında ezilmiş olan hukuk ve mutalebatını beynelmilel inkılâp ufuklarında göstermeye muvaffak oldu. Şimdi ise bu hukuk ve metalibi kızıl bayrak halinde Türkiye ve Rusya'daki komünist arkadaşlarımızın birleştikleri bu muhterem kongreye takdim ile vazifesini ikmal etmiş oluyor. Bu kongrede birleşerek inkılâpçılıktaki itimat ve kuvvetlerini artıran komünist arkadaşlarımız[ın] mukaddes bayrağını zı yere düşürmeyerek zafer ve ikbal yolunda daima ileriye büyük adımlar atacaklarına ümit ve itimadımız tamdır.

KONGRE'NİN SONUNDA

MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞIN NUTKU

Teşkilât devirlerini geçiren ve şimdiye kadar birer grup halinde yaşayan Türkiye komünistleri bu kongrede müteşekkil ve müttehit bir fırka olarak çıkmakla yeni bir devre-i hayata ayak basıyorlar. Fırkanın önünde duran birinci vazife: Bundan sonra memleketimiz amele ve fukara rençperleri arasında fikrimizi kuvvet ve süratle neşrederek halkın mukadderatını kendi eline verecek sebep ve kabiliyetleri hazırlamaktır. Türk komünistleri üç seneden beri Rusya içtimaî inkılâbı içinde birçok safhalardan geçtiler.

Zaman oldu ki karşımıza çıkan kara fikirli mürteciler Türkiye'de amele ve rençper sınıfının mevcut olmadığını ve olsa bile hamalların memurlardan iyi yaşadıklarını söylemekten utanmadılar. Son zamanlarda ise bilhassa İstanbul, İzmir, Konya, Erzurum, Ankara ve Eskişehir'de vücutta gelen amele ve rençper teşkilâtları seslerini yükselterek gösterdiler ki Türkiye'de amele ve rençper namı altında inkılâpçı mühim bir sınıf yaşıyor. Ümitvarız ki İstanbul ve Anadolu amele ve rençperleri yakında müstevli ve zalim bütün kuvvetleri toplayarak hayat ve mübareze faaliyetini kendi kollarına almak iktidarını göstereceklerdir.

Zaman oldu ki, Türkiye amele ve rençperleri müstebit vali, hâkim ve paşalar karşısında söz söylemek cesaretini

bile gösteremezdi; fakat son vekayi gösteriyor ki İstanbul Hükümeti'nin ve padişahın İngilizlerle birleşerek memleketi sattıklarını halk pek iyi anlıyor; Türkiye'nin mazlum amele ve rençperler ve askerleri bu alçaklığa, bu hıyanete karşı süngüsünü oradaki ağa ve paşaların göğsüne çevirmiş, muharebe ediyorlar. (Alkışlar)

Ve nihayet zaman oldu ki arkadaşlar, Türkiye'de komünist teşkilâtı olamaz dediler; fakat, Türkiye'nin muhtelif şehirlerinden gelen komünist vekiller bunun aksini ispat ettiler; Türkiye'de amele ve rençper komünist teşkilâtı git-tikçe genişliyor ve kuvvet kesp ediyor. Şimdi Komünist Fırkası'nın müstemlekâtçı kuvvetleri ezmeye âzim işçi halka rehber olacağına hiç şüphe edilemez. (Alkışlar)

Komünizm mübeşşirlerinden Engels bir eserinde diyor ki "Yeryüzündeki teknika zulme alettir. Zaman gelecek ki teknikanın terakkisi eseri olarak yeryüzünü kan deryaları alacak ve zalim imparatorların taçları bu kan deryasına yuvarlanacak da bu tacı yerden kaldırıp başına koymaya cesaret edecek bir adam bulunamayacaktır." İşte bu devir hulul etmiştir: Rusya'da, Almanya'da, Avusturya'da Türkiye'de çarlık, imparatorluk, padişahlık artık bir daha necat bulunmayacak tarzda yıkıldığı halde hiç kimse cesaret edip de o taçları başına geçiremiyor.

Vaktiyle halka zulmedenler bugünkü amele ve rençper inkılâbı huzurunda diz çökerek mazlum halka taraftar ve hizmete amade gözüküyorlar. (Alkışlar)

Memleketimizde her türlü derece ve sınıf ahit ve yalanlarının yerinden oynadığı böyle bir devirde, böyle bir devr-i buhranda işçi halkın mukadderatını kendi eline

alarak iş görmesi bir zaruret haline giriyor. Bu işte doğru yolu göstermek vazifesi Komünist Fırkası'nın uhdesine düşmektedir. Komünist Fırkası için memlekete musallat olan haricî düşmanları kovmak nasıl bir vazife ise, dahil-de halkın sırtından geçinen yağmacı tufeyli sınıflarını da hazır yiyicilik halinden çıkarıp yumruk altında işletmek de o derece esaslı bir vazifedir. Bu iki cihetin temini ile-
dir ki Komünist Fırkası mazlum amele ve rençper halka karşı hizmetini ifa etmiş ve ortadan sınıflar farkı kalkarak heyet-i içtimaiye, adalet-i hakikiyeye nail olmuş olacaktır. Onun için son söz olarak diyelim ki:

Yaşasın Türkiye Komünist Fırkası!

Yaşasın Dünya Proletaryasının Birliği!

Yaşasın Üçüncü Enternasyonal!

ÜÇÜNCÜ KISIM

Trabzon'da 28-29 Kânunisani 1921'de öldürülen on beş yoldaştan Suphi'ye dair mecmuamızın birinci ve ikinci kısımlarında mufassal malumat verilmiştir.

Burada ise: Ethem Nejat ve Hilmi oğlu Hakkı yoldaşlar hakkında elimize geçmiş materyallerin bazılarını dercediyoruz.

TAHRİR HEYETİ

ETHEM NEJAT ARKADAŞ

Mustafa Suphi faciasını yad ederken, bu faciada beraber kurban giden Ethem Nejat arkadaşı da yad etmemek mümkün değildir. Ethem Nejat arkadaş, bu grup dahilinde, Suphi'den sonra en münevver, en değerli ve umumuna nispeten de daha eski inkılâpçı bir arkadaş idi. Evet, Ethem Nejat, gerçi çok eski bir sosyalist değildi; onun sosyalistliği ancak 1918 senesinden başlıyordu. Ve sosyalizmdeki vukufu da, alelumum o günkü Türk sosyalist ve komünistlerinin ekserisi gibi, çok derin ve âlimane değildi; tam bir Marksist nokta-i nazarına malik usul sahibi bir komünist sayılamazdı. Fakat kendisinin mütenevvi ve geniş malumatı, mücadele ve teşkilât işlerinde kazanmış olduğu görgüsü, muhtelif memleketlere olan tetkikat seyahatinden ettiği müşahadat ve ihtisasatı, onu Türkiye genç münevverleri arasında, müstaid bir sosyalist yapmış idi.

Ethem Nejat Yoldaş, eskiden beri gençler arasında ve yoksul münevverler arasında teşkilât işleri için de kafasını yormakta idi. Onun 1914 ve 1910 senelerinde Eskişehir'de oturarak, ekser Anadolu merkezlerindeki muallim ve muallimleri teşekkül ve taazzuv ettirmek için sarf ettiği emekleri, yazdığı ve bugün "C. Selim" Yoldaş'ta da birçok nüshaları bulunan uzun uzun mektupları gerçi o günden itibaren, müspet bir netice verememişlerse de, elbet birer tarihî kıymeti haizdirler.

Fabrikaların ve hususî sanat yurtları ve tezgâhların münevver sanatkârlarından, ustalardan, ustabaşlarından mürekkep olan bir Osmanlı Sanatkâran Cemiyeti mevcut idi. Muharebe zamanlarında biraz daha Türkleşen ve Türkçüleşen ve Türk Ocağı ile bir siyaset takip ederek bir “yuva”ya sinen bir cemiyetin hayatında da, Ethem Nejat Yoldaş’ın iştirak ve rolü mevcut idi. Bilahare Türk Sanatkârlar Yurdu namıyla adını Türkçüleştiren bu cemiyetin, daha ziyade Türkçüleşmesinde belki de Ethem Nejat Yoldaş en müessir rolü oynamıştı. Çünkü gayet garip olarak, Ethem Nejat Yoldaş, kendisi Çerkes olduğu halde, hemen 1917 senelerine kadar mutaassıp bir Türkçü idi. Ve Türkçülüğe, Türkçülük terbiyesine dair birkaç risale bile yazmış ve neşrettirmiş idi. Fakat Ethem Nejat[’ın] Türkçülüğünde de bir yenilik ruhu, yeniyi doğru koşmaya temayülü mevcut olduğunu inkâr etmemek lâzımdır: Nejat’ın takip ettiği Türkçülükte, *Yeni Mecmuacıların* hükümet vesait ve kuvveti ile propaganda yapmakta oldukları “ananeperestlik” (traditsionalizm) namı altındaki muhafazakâr ve mürtecilik ve “hakimiyet-i milliye’nin saltanatı temerküz ve tecellisi” perdesi altındaki mutlakiyet hastalıkları yok idi. Onun takip emekte olduğu Türkçülük; Ziya Gökalp’in mistik, skolastik idealizme karışık propaganda yapmakta olduğu ve bir “Osmanlı” gazetecisi tarafından bihakkın “kara tehlike” diye tesmiye edilmiş olan “mürteci Türkçülük”ten tamamen ayrı idi.

Fakat biz, bir milletperver olduğu halde, sosyalizm ve komünizm hareketlerine gelip karışmış bir “yabancı” na-

zarıyla bakılabilmek ihtimalinden, Ethem Nejat'ı uzak tutmak istiyoruz. Onun, 1914 senesinden beri muallime ve muallimler arasında teşkilat işlerine dair propaganda yapmakta bulunmuş olması ve “sanatkâr”ların “meslekî” uyuşmaları için eskiden beri çalışması gösteriyor ki, Ethem Nejat'ta eskiden beri bir “millî sosyalizm” temayülü mevcut idi. Bu “millî sosyalizm” meselesine dair nasıl bir nazariye beslemiştir, bilmeyiz. Fakat bizzat tercüme-i hali gösteriyor ki -eğer tesmiye mümkün ise!- eski bir “millî sosyalist!” karşısında bulunuyoruz. Çünkü o, 1918 senesine kadar hem bir “Türkçü” ve hem bir “millî sosyalist”tir. 1918-1919 senelerinde Almanya'da fazla kalan Ethem Nejat arkadaş, oradaki amele ve sosyalizm hareketi ile daha yakından tanışmıştı. Ve 1918-1919 senelerinde, Alman müstakil sosyalistlerin[in] hareketlerine, bazı Türk arkadaşları ile beraber, bilfiil iştirak etti. Bu esnada sosyalizm meselelerini gerek amelî ve gerek nazarî cihetten daha ziyade tanımış olan Ethem Nejat Yoldaş'ı biz, artık bir “proletarya mücadelecisi” manasında olarak “sosyalist” kabul edebiliyoruz. Ve bilahare “proletarya diktatorası” esasını da kabul ediyor, kendisine “komünist” unvanını iftiharla intihap ederek, Üçüncü Enternasyonal'in inkılâpçı kıızıl bayrağı altına giriyor.

Kendisine henüz “komünist” ünvanı vermeye korktuğu bir devirde biz Ethem Nejat'ı “sosyalist” olarak görmüş idik. Onun sosyalistlik devrindeki faaliyeti Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi namıyla, 1919 senesi 23 Eylül tarihinde İstanbul'da teşekkül eden bir münevveran ve gençler teşkilâtı dahilinde, ve bu mahfilin neşrettiği *Kurtuluş* mecmuasındadır. Bu devredeki faaliyetimizde, sıkı bir müşareket mevcut

idi. Onun için, burada bir iki şahsî hatırayı da zikretmeden geçemeyeceğim. Bize tecrübeler göstermiş idi ki, Sosyal Demokrat Fırkası Merkez-i Umumisi'nin, içtima'î inkılaba ve amele menafiine hadim ananeler azcılıkta idi ve binaenaleyh, amelelerin hayli incizapları (sempatileri) olduğu halde, ilerletmek mümkün olamıyordu. Sırf siyasî mevki ve menfaat için, fırka teşkiline iştirak etmiş olan Doktor Hasan Rıza, Halit, Dava Vekili Vasfı, Tayfur ve saire gibi büyük burjuvaların yamakları, uşakları; ve küçük burjuva olmaya çalışan yardakçılar, fırkanın emekçileşmesine, inkılâpçılışmasına mani olmaya çalışıyorlar; inkılâpçı unsurları dahili mücadele ihtiyacı karşısında bırakıyorlardı. Diğer taraftan Hüseyin Hilmi'nin diktatörlüğü altında bulunan Türkiye Sosyalist Fırkası dahilinde aynı vaziyetle, aynı mücadele devam ediyordu. Fırka'yı dahilden fethetmek, Hilmi'nin diktatörlüğünü devirmek için çalışan Sadrettin Celal'e karşı da, Hilmi Yoldaş -Sosyal Demokrat Fırkası'nda, Doktor Hasan Rızaların bize karşı devam ettirdiği- mücadeleyi devam ettiriyordu. İşte bu kargaşalık esnalarında teşekkül eden Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi, Ethem Nejat Yoldaş'a göre de bir münevverler teşkilâtı olduğundan, daha ziyade halk kitleleri teşkilâtı olan Sosyal Demokrat ve Türkiye Sosyalist fırkaları ile uyuşmak, birleşmek lâzım idi. Benim kanaatime göre de, böyle bir ittihat vücuda gelmediği takdirde, kitleyi son yeni fırkaya çekmek zor olacağı gibi, ötekiler dahilinde de sırf onların rehberleri arasındaki o "yarı burjuva" ekseriyetleriyle amele menafiine pek büyük bir iş görmek mümkün olamayacaktı. Ve nasıl ki hâlâ da olamıyor. İşte Ethem Nejat Yoldaş'ın, her üç fırkada hüküm süren "başkayımcılık"

(separatizm) temayülatına râğmen, bu üç fırkanın birleşmesine bütün samimiyeti ile çalışması, onun gayet ameli ve musib bir nokta-i nazara malik olduğunu gösteriyor. Fakat çok yazık ki ta o günden itibaren, İstanbul amelesi arasında bir “cephe birliği” vücuda getirecek olan bu teşebbüsümüzde biz muvaffak olamadık. Hüseyin Hilmi’nin o günlerde yıkılamayan diktatörlüğü, Sosyal Demokrat Merkez-i Umumisi’nde kahir ekseriyetin küçük burjuvalar elinde olması, son üçüncü genç mahfildeki bazı genç arkadaşların fazla sinirliliği, umumî sosyalist konferansı akdine vaziyet-i siyasiyedeki buhranların ve harekâtın gençliğinin müsaade etmemesi, bu lâzım teşebbüsü neticesiz bıraktı. Bu Ethem Nejat’la benim müşterek bir muvaffakiyetsizliğimiz idi. Bu teşebbüsündeki muvaffakiyetsizlikten sonra, Ethem Nejat Yoldaş, kendi arkadaşları arasındaki “teşettüt-i efkâr”dan, sırası geldikçe şikâyet etmeye ve ilk fırsatta Rusya’ya geçerek orada çalışmak istediğini ve daha da, inkılâp stajı yapıp geldikten sonra bu cephe birliğini kuvveden fiile çıkarmaya muhakkak muvaffak olacağını söylemeye başlamış idi. 1919 senesinde muhtelif amele teşkilatları ve muhtelif sosyalist “fırka”ları tarafından, İntihabat Kanununu protesto etmek üzere toplanan İstanbul’un İlk Sosyalist ve Amele Mitinginde, “Azizim, bu miting, bizim yapmak istediğimiz tek cephenin mukaddemesidir” diye ümitlenmiş idi. Ve ben de o ümide düşerek, nutkumda o suretle idare-i kelâm eylemiş idim. Fakat bilahare, tecrübe de aldanmış olduğumuzu gösterdi.

Ben Anadolu’ya geçtikten sonra kendisinden mektup alamadım. Rusya’ya hareket ederken, Samsun’dan yazdı-

ğı mektup, hükümet eline geçtiğinden okumak mümkün olamadı.

Ethem Nejat Yoldaş, Suphi kadar bir kalem sahibi idi. Yazdığı makaleler âlimane olmamakla beraber, telkin kuvvesine malik ve caziptir. Zamanıyla Edirne’de neşredilmiş olan *Sa’y ve Amel* mecmuası başlıca Ethem Nejat’ın eseri sayılabilir. Kendisine sosyalist ve hatta komünist namı verdikten sonra, yazdığı makaleleri arasında, küçük burjuva ve münevveran sosyalizmine temayül gayet kuvvetli gözükmekle beraber, çok samimi ve inkılâpkâranedir. Sanki ondaki küçük burjuva ve münevveran temayülü, onları inkılâp harekâtına celp ve cezb için kullanılmış mahirane bir manevra gibi görünmektedir.

Sosyalizm ve komünizm harekâtı henüz pek genç olan Türkiye için bunlar en şayan-ı dikkat simalar idi. Alelumum memleketlerde sosyalizm harekâtının başlangıçlarında böyle şahsiyetler zuhur ederler ve kendi devirlerine ait vazifelerini, muvaffakiyetli muvaffakiyetsiz ifa eylerler. Bunların hayatlarının ve eserlerinin tetkiki, o memlekette sosyalizmin ilk inkişafında almak istediği istikametleri gösterir. Bu itibarla biz, ölümlerini acılarla karşıladığımız bu arkadaşlarımızın eserlerini toplamak ve tetkik etmek mecburiyetindeyiz. Bilhassa, bu eserlerin bugün henüz propaganda kuvvetleri de mevcut bulunmakta olduğundan, bunları toplayıp neşretmek genç Türk komünistlerinin borçlarındandır.

23 Kânunusani 1923
ZENON [Ziynetullah Nuşirevan]

DARÜLMUALLİMİNLİ GENÇLERE

Anadolu'da, Rumeli'de, on seneden fazla sizin aranızda, sizin metruk ve mahrum muhitinizde sizinle hemdert yaşadım. Parlak üniformalı ve şık tuvaletli Sultani talebesi sizlere tezyif nazarlarıyla bakarken, ben sizlerde çok yüksek, çok vakur ruhlar okudum...

Biliyordum ki siz hep proletaryanın çocukları idiniz; ekmek parasını güç çıkaran ve sizin karnınızı ve dimağınızı doyuramayan ecîr babaların evlatları idiniz... Sizin zekânınız, dirayetiniz, liyakatiniz bile olsa sizi zadegân mektepleri almazdı, alamazdı..

Siz Darülmuallimin'e ancak yaşayacak biraz ekmek bulmak ve pek inkişaf edemeyen ihtiyac-ı fikrînizi doyurmak için gelirdiniz. Maarif Nezaretleri size üvey evlat nazarıyla bakardı. Çünkü siz kimsesizdiniz; halis proletaryanın çocukları idiniz...

Yemek, içmek ve yatacak bir bucak bulmak için geldiğiniz Darülmuallimin'de kazandığınız sanat, malumat ve ilim sizin şahsiyetinizi onlar nazarında değiştiremezdi. Çünkü siz yine proleterdiniz, yine burjuvanın hademesi idiniz!..

Siz süslü ve zarif giyinemiyor, şık kravat bağlayamıyor, salon beylerine mahsus temennaları edemiyor, burjuvalara mahsus reveransları yapamıyordunuz. Onun için siz tezyife, tahkire layık işçi ve köylü makulesi insanlardan idiniz!..

Burjuva hükümetleri sizden öç almak için sizi köylüler içinde çalışmaya mahkûm ediyordu. Zehi mantık! Bu nasp ve tayin onların, o sarayların, saltanatların Maarif Nezareti nazarında bir mahkûmiyet, bir sufliyet idi. Siz, Darülmualleminliler, kendi öz sınıfınız, ezilen, soyguna uğrayan ve cahil bırakılan biçare halkın arasına girdiğiniz zaman köylüyü, köy çocuğunu, işçi yavrusunu kurtarmaya çalışıyordunuz, sevine sevine çalışıyordunuz; onların bir mahkûmiyet addettiği hali siz mazhariyet ad-deyliyorsunuz...

Burjuva maarif nezaretleri, zengin çocuklarına mahsus mekteplerin muallimlerini takdir ve tahsin eder ve mükâfatlandırırken siz ömürlerinizi bir lokma ekmeğe kifayet etmeyen maaşınız ile köylerin, kasabaların ıssız sokaklarında, harap ve yıkık evlerinde sefil bir hayat geçiriyor, aile teşkil edemiyordunuz; teşkil etseniz bile bu aile sefalet ve mahrumiyet içinde sürükleniyordu... Siz biliyordunuz ve fiilen öğreniyordunuz ki aile sizin değil, aile zenginlerin, burjuvaların, eşrafın, devletlilerindir. Sizin için aile mefhumu bir adimdi. Ziyetli kelimelerle burjuva edebiyatının yazdığı, sena ettiği saadet-i aile yokluktan, sürünmekten, hiçten başka bir şey değildi...

Darülmualleminli genç! Sen kendin çok iyi biliyorsun ki sen proleter evladısın...

Baban nasıl kolunun kuvveti ile çalışıyor ise sen de günde on onbeş saat kafanı yorarak, beynini patlatarak çalışacaksın... Bugün daha pek genç ve mektep talebesi isen yarın bugünkü tarz-ı hükümetin muhakkar gördüğü

bir iptidaî mektebi mürebbisi olacaksın... Ve muallimlerin çektiği azabı, açlığı çekmeye ve mektebin ve talebelerin ile devletlilerin mektepleri yanında hakir kalmaya mahkûm olacaksın!..

O halde ey genç, ey yarının mürebbisi, şimdiden menfaatini bil!.. Sen gündelikle çalışan işçiden başka bir şey değilsin! Koluyla çalışan, uzvu[nun] faaliyetini bir lokma yiyeceğe hasreden, bu haksız ve hain cemiyet içinde ilimden, fenden hisse ve kısmet alamayan biçare işçi gençler ile bir sırada, bir halde, bir endişede olduğunu idrak et. Onlarla elele ver, “yevm-i cedit, rızk-ı cedit” yaşayan sınıfın gençleri, çocukları ile birlikte çalış, yarının inkılâp hazırlıklarını yap.

Bu inkılâp tufanının başlangıcından evvel Darülmualiminleri ikmal edip hayata giren meslektaşların, görmüyor musun ki, eziliyor, eziliyor da öz iktisadî haklarını müdafaa etmek liyakat ve azmini gösteremiyorlar. Onlar gençliklerinde eğer bütün ezilen, çalıştırılan, soyulan ammenin gençleri ile ittifak edip iktisadî ve siyasî haklarını müdafaa zımnında sendikalar, işçi dernek ve birlikleri teşkil etmek yolunu öğrenmiş olsalardı bugün mesleğiniz esaretten kurtulmuş olurdu...

Silkininiz, yarıncı müdafaa şûrasını, siz bugün gençler birlikleri içinde diğer işçi gençleriyle birlikte kuracaksınız... Silkininiz, bütün yeni bir hayata ve muzaffer bir inkılâba ait taassupsuz, riyasız ve pek ileri bir zemini gençlik teşkilâtınız, gençlik birlikleriniz, gençlik heyecanlarınız hazırlayacaktır.

Proleter genç! Bil ki sana kuvvet ve nüfuz verecek, seni devletlilerin kuru bir aleti olmaktan kurtaracak yalnız komünizmdir.

Sen çalış ve öyle kudret ortaya koy ve öyle muhit vücud getir ki Karl Marx ve Engels'in, bugünkü cemiyetin belki anlamaya muvaffak olamadığı en ince, en esaslı naslarını tatbike vasat ve imkân hazırla!..

İstikbâl sensin proleter genç!.. Sen komünizm etrafında ne kadar faaliyet ibraz edersen biz istikbalden o kadar emin olacağız ve “yaşasın kırmızı gençlik” diyeceğiz!..

Darülmualiminli yoldaş!

Kırmızı inkılâp için gençliğin seferberliği var.

Arş iş başına!..

ETHEM NEJAT

MÜSTEMLEKÂT MESELESİ HAKKINDA HİLMİ OĞLU HAKKI YOLDAŞ'IN NUTKU

Yoldaşlar!

Üçüncü Enternasyonal'in İkinci Moskova Kongresi, müstemlekât meselesini müstesna bir ehemmiyetle ruzname-i müzakeratına koydu. Zannediyorum ki burada, Kızıl Enternasyonal'i Sarı Enternasyonal'den ayıran mühim mümeyyizlerden başlıcasına temas ediyoruz: İkinci Enternasyonal'in 1907'de Stuttgart'ta inikad eden bir kongresi de bu mesele ile uğraşmıştı. Aynı mesele karşısında her iki Enternasyonal'in aldığı vaziyet bize vuzuhla gösterir ki onları yekdiğerinden ayıran şey, aralarındaki sıra numarası farkı değil fakat hayatî vasıfların tehafülünden münbais bir fark, bir prensip farkıdır.

Stuttgart Kongresi'nde müstemlekât politikasına dair cereyan eden münakaşalar iki kutup etrafında toplanıyor. Hollandalı Von Kol, Alman revizyonistleriyle, Bernstein ve David'le beraber, kapitalist devletlerin yalnız kolonileri muhafaza etmelerine değil, fakat yeni koloniler vücuda getirmelerine ve eskileri genişletmelerine de taraftardı. Bir sosyalist enternasyonal kongrede mühim teşkilâtları temsil eden başların bu kadar sarahatle emperyalist dü-

şünceler izhar etmesine hayret edeceksiniz. Fakat bu bir hakikattir ve onu kapitalist koloni politikası lehine serdolan delillerde açıktan açığa görmek kabildir: Onlara göre, Avrupa sanayiine mevadd-ı iptidaiye tedarik etmek, daima artan mahsulat-ı sınaiyeye müşteri bulmak, nihayet Avrupa'da yaşamaya muktedir olamayan fazla-i nüfusa tazyik-i içtimaiden masun melceler, muhaceret ve iş yurtları temin eylemek için kolonilere lüzum vardır. Bundan başka kapitalist koloni politikası, kolonizatörlerin vesayeti altında, koloni halkının medenileşmesini de hazırlar. Van Kol ve kumpanyasına göre, mesela Felemenk Hindiya'sı ve Alman Kamerun'u ahalisi, memleketlerine müsellaah ve kahhar bir cebir ile Avrupa'dan ithal olunan medeniyetten dolayı, fazla olarak, minnettar da olmalıdır: Nasıl ki beyabanda tuzağa düşürülerek demir kafesler içine tıkılan hayvanat-ı vahşiye de sirklerde kırbaç ve şiş tehdidi altında göstermeye muvaffak oldukları hünerlerden, topladıkları para ve alkıştan (!) dolayı mürebbilerine minnettar olmaya mecburdurlar! Stuttgart Kongresi'nin bu orijinal sosyalistleri, nihayet kapitalist müstemlekât politikasını müdafaa eden delillerini Marksist bir çerçeve içine almak marifetini de unutmadılar: Müstemlekeler tekâmül kanununa istisna teşkil edemezler; onlar da sosyalizme kavuşmak için kapitalizmin ıstıraplı yolundan geçmeye mecburdurlar!

İliklerine kadar egoist bir burjuva kokan bu zihniyette, Avrupa proletaryasını müstemlekât halkı aleyhine kapitalizmle ittifaka teşvik eden bir sinizm vardır ki bu, daha 1907 Enternasyonalî'nde, 1914 faciasını hazırlayan

meşum amillerin çoktan doğmuş olduğunu bize gösterebilirdi. Revizyonistlerin, proletaryanın enternasyonal kurtarıcı vazifesine, bir kelime ile sosyalizme karşı en alçak hıyanetleri işte buradadır. Bernstein mektebi, işçiye sermaye ile müştereken koloni halkını eksploite etmekte Marksist bir mecburiyet olduğunu talim ederken, cihanşümul sosyalizm idealine doğru ilerleyen amele sınıfına millî hudutlardan manialar yaparak onu müteferrik ve mutaassıp parçalara ayırıyor ve bu suretle düşmanını daima zayıf düşürmek planını takip eden beynelmilel burjuva stratejisine geniş bir muvaffakiyet sahası hazırlıyordu. 1914 senesi Ağustos'unun dördüncü günü, Alman sosyal demokrasisinin Umumî Harb'i icat eden burjuvazi ile ittifak ilan ettiği bu meşum günü, sosyalizm tarihi unutmayacaktır. Ne ise!..

Stuttgart Kongresi'nde koloni politikasını reddeden diğer tarafa gelince, bu, müstemlekâtçılığın proletaryanın sınıfî ahlâk umdelerine mugayir olduğunu, çünkü koloni politikasını müdafaa eden nokta-i nazara göre, medeniyetçe, daha doğrusu teknik vesait itibariyle ileri giden milletlerin geride kalanlar üzerinde tahakküm icra etmesi meşru addedilmek, binaenaleyh insaniyeti hâkim ve mahkûm iki büyük sınıfa ayırmak iktiza edeceğini iddia ediyordu. Mamafih bu nokta-i nazar herhalde mühim bir akis uyandırmadan sönüp gitti. Onu herkes, insaniyeti platonik bir aşkla müdafaa etmek isteyen safdil bir filozof ideolojyası gibi telâkki etmişti. Ve bütün kongre, sermayeye yeni ve uzun bir ömür vaat eden müstemlekât meselesinde, sosyalizm aleyhine kurulmuş bir tuzak bu-

lunduğunu göremedi. Bu suretle İkinci Enternasyonal, bu sosyal - patriotlara, sosyal - emperyalistlere, sosyal - oportünistlere (bunu) tevzi eden şirket, “enternasyonalizm”i, bir firma tabelası gibi, manasından evvel reklam kuvvetinden istifade olunan mutantan renkli boş tabir menzilesine indirmiş oldu.

Üçüncü Enternasyonal, müstemlekât meselesini yalnız nazarî olarak vazetmekle iktifa etmedi. O, aynı zamanda, hakiki inkılâpçı sıfatıyla bu mühim meseleyi fiilen halletmek çarelerine de tevessül etti. Moskova Kongresi’nde, müstemlekât meselesi her şeyden evvel iktisadî muayyeniyet (determinisme) nokta-i nazarından tetkik olundu, gösterildi ki müstemlekât meselesi, ne sade mevadd-ı iptidaiye meselesi, ne de kuru bir ahlâkî mevzudur; gösterildi ki kendi içindeki tezatların ve muvazenesizliklerin tesiri altında uçuruma yuvarlanan kapitalizm, kırk seneden beri dahil olduğu yeni devirde, müstemlekelere tutunmak suretiyle, bu mukadder sukuttan yakasını kurtarmaya ve ömrünü bir müddet daha uzatmaya çabalamaktadır. Ancak müstemlekât politikası, aynı zamanda, insaniyete yeni bir âlem fethetmek idealiyle hareket eden proletarya sınıfı hayalinde ihtilal eden bir tesir de mucip olmaktadır. Ve bu, sosyal demokrat sınıflarında reformist temayülleri doğuran, proleteri millî ve vatanî “prejüje”lerle tarihî rolünde iğfal eden amillerden en mühimi olmuştur. Binaenaleyh bir taraftan ameleyi küçük burjuva zihniyetinin meşum tesiratından kurtararak ona inkılâpçı vazifesinde sınıfının tam saffetini iade etmek, diğer taraftan burjuvaziyi son kalesi içinde sıkıştırmak için, proletaryanın koloni aha-

lisiyle ittifak akdetmesi, onları emperyalizme karşı vaki olan cidallerinde fiilen himaye eylemesi lâzımdır.

İşte yoldaşlar, görüyorsunuz ki Baku Şark Milletleri Konferansı, bu noktadan Moskova Kongresi'nin tatbikî bir görünüşü demektir.

Müstemlekât meselesi, Türkiye komünistleri için şüphesiz daha hususî bir ehemmiyetle mevzudur. Şu dakikada Garp emperyalizmi, Türkiye'yi vâsi bir esir deposu haline ifrağ etmekle meşgul bulunuyor. Türkiye işçi ve çiftçisi, müstemlekât meselesinin ne olduğunu, ne demek istediğini, hâlâ Anadolu'da, Trakya'da, Suriye, Arabistan ve Mezopotamya'da dökülmekte olan kanlardan, hâlâ tutuşan ve genişlemekte devam eden yangınlardan öğreniyor. Sevr Muahedenamesi, Dünya Harbi'nin karakterini göstermek hususunda Versay ve St. Germain muahedelerinden daha mucizdir. Dün zayıf milletlerin halâsı için harp edenler, bugün bilhassa zayıf milletler üzerine çullanmışlardır. Anadolu'da Sevr Muahedesi'yle Türkiye'ye bırakılan arazi üzerinde bile, nüfuz dairelerine, inhisar mıntakalarına ayrılmayan yer kalmadı. Bütün Türkiye baştan başa kapitalist Avrupa'nın müstemlekât politikası dairesine girmiştir; Demek, büyük kapitalist devletlerin dünyanın her tarafına taşıdığı medeniyetten, Türk işçisi ve rençperi de, bundan sonra attık bilavasita nasibini alacaktır!.. Kapitalist Avrupa'ya göre sadece koloni politikası denilen şey, bugün Türkiye'nin vücudu içinde bir dert, müthiş bir dert olarak tahribat yapmaktadır ve bu, Türkiye Komünist Fırkası'nın Türk proletaryasına sınıf benliği vermek ve onu inkılâpçılığa hazırlamak hususundaki vazifesini

fevkalâde güçleştirmiştir: Berberistan halkına, son senele-
re kadar kendi memleketlerinin belediye dairelerinde bile
söz ve mevki vermeyen Fransa, Adana'daki pamuk amele-
sinin inkılâp teşkilâtı vücuda getirmesine nasıl müsaade
eder?.. Bütün dünya Nil fellahına, Hint "parya"sına, Çin
"kuli" ve Fas bedevisine verilen hürriyetin derecesini bilir.

Bu tafsilat, Türkiye komünistleri için müstemlekât
meselesinin ehemmiyetini bütün vüsatiyle izah etmeye
kâfidir zannederim.

Binaenaleyh her şeyden önce bugünkü müstemlekât
meselesinin başlı başına nasıl bir mesele olduğunu, hangi
zaruretlerden doğduğunu ve hangi istikametlerde tekâmül
etmekte bulunduğunu tetkik etmek, Türkiye komünistle-
rinin en mühim vazifelerindendir. Burada, şüphesiz bu
meseleyi bütün sebepleri ve neticeleriyle izaha kalkışacak
değilim, yalnız müstemlekât meselesi dediğimiz bu muğ-
lak meselenin iç yüzüne bir göz atmış olmak için kısa bir-
kaç söz söylemek herhalde pek lüzumsuz değildir.

Marksizm'e göre, müstemlekât politikası demekle
kapitalizmi istilâcı, emperyalist vasfıyla anlamış oluruz.
Şüphesiz tarihin her devrinde müstemlekelere tesadüf
olunur. Fenikelilerin, Yunanlıların ta eski zamanlarda
müstemlekelere vücuda getirdiklerini görürüz. Fakat bu-
günkü müstemlekât meselesinin büsbütün ayrı karakteri
vardır. Evvelce müstemleke edinmek, ya kendilerini mü-
sellah olarak müdafaa edemeyen milletlerin vergi verme
kabiliyetinden istifade maksadıyla, yani sırf istilâcı emel-
lerle, yahut ecnebi memleketlerde küçük ticaret kolonileri
teşkil etmek veyahut yüksek harslı zengin memleketler-

deki müddahir serveti doğrudan doğruya yağma etmek maksatlarıyla vaki olurdu.

Bugünkü müstemlakât politikası ise, kapitalist iktisat sisteminin zaruri bir neticesidir: Biliyoruz ki serbest rekabet ve kâr amillerinin tesiri altında kapitalist sanayiî kabiliyet-i istihsalîyesi, bütün tarihte görülmemiş bir derecede artmıştır. Fakat plansız bir surette, yani milletlerin istihlâk kabiliyeti nazar-ı itibara alınmayarak artırılan mahsulat, piyasada aynı nispette artan bir müşteri kitlesi bulamadı.

Bu, istihsal ile istihlâk arasında kapitalizmi mahvolmak tehlikesine sürükleyen bir muvazenesizlik husule getirmeye başladı. 1880'den itibaren kendini gittikçe daha şiddetli bir surette gösteren bu tehlike önünde sermayedarlar fevkalade tedbirler ittihazına mecburiyet gördüler. Bu tedbirlerin başlıcalarını, rakipler arasındaki cidalî tadil etmek üzere karteller, tröstler ve monopoller vücuda getirmek, gümrüklere himaye usulü koymak ve nihayet olduğu kadar ucuz mevadd-ı iptidaiye celbini ve mütemadiyen artan mahsulata fazla müşteri teminini mümkün kılacak memleketler kapitalistleri arasındaki iktisadî rekabeti, devletler arasında müsella harbi rekabet sahasına nakletmekten başka bir neticeyi mucip olamadı. Militarismo-marinizm, işte bu rekabetin felâketengiz şekilleridir.

Yalnız Bağdat Hattı etrafında cereyan eden gürültülü maziye, Fas ve Kongo meselelerini hatırlamak, İngiltere - Almanya, Almanya - Fransa devletleri arasındaki askerî rekabetin nereden, nasıl ve hangi gayeyi istihsal için doğmuş olduğunu bize en vazîh surette ispat edebilir. Görü-

luyor ki, yoldaşlar, askerî rekabet, iktisadî rekabetin had devirlerini seciyeleştiren bir maraziyettir ve müstemleke politikası dediğimiz gibi, kapitalizmin istilâcı vasfından başka bir şey değildir. Bu suretle, dünya harbini tevliid eden sebepleri de bulmuş oluyoruz.

İşte, müstemlekât meselesinin içyüzünü görebilmek için yaptığımız şu basit araştırma bile, bizi bilavasita sermayenin yamyam çehresiyle karşılaştırmış oldu.

Eğer bugünün büyük inkılâbı, şayet bütün dünyayı ihata kabiliyetinden mahrum kalırsa, diğer tabir ile, eğer bütün dünya bu çıplak hakikate göz yummakta devam eder ve sermayeye karşı açılan mukaddes cihada iştirakten çekinirse, hiç şüphe yok, istikbal dünkünden daha pek çok tahripkâr cihan harpleri doğuracaktır.

Türkiye, harbin başladığı güne kadar yarım müstemleke idi.

Türk amelesi ve rençperi Avrupa banka gruplarının yine muhtelif şekiller altında işinin mahsulünü kaptırıyor ve Osmanlı Hükümeti, bu yağmacılığa sadece tavassut ediyordu. Bugün Türkiye tam müstemleke haline gelmektedir ve İstanbul'un padişah hükümeti, Türk işçi ve köylüsünün düşmanlarıyla açıktan ittifak yapmıştır. Kırım Muharebesi esnasında, Karl Marx, Rus Çarlığı aleyhine Türkiye tarafını iltizam etmiş ve Türk çiftçisini, Avrupa'nın en saf, en ahlâklı köylü tipi olmak üzere anmıştı. Bugünkü Rusya Şûralar Devleti de, Marx'ın öz varisi sıfatıyla, Avrupa emperyalistleri aleyhine Türk köylüsüyle birleşiyor. İşte burada da, komünizm ile temsil olunan beynelmileliyetin saf ve nurlu çehresini görebiliriz.

Sermayenin beynelmilel karakterine ve beynelmilel tahribatına karşı beynelmilel bir cephe vücuda getirmek!.. İşte komünizmin ilk şiarı ve temel taşı.

Türkiye'nin kurtuluşu, dünyanın kurtuluşuyla, yani sermayenin mahvedilmesiyle kabil olabilir, Türkiye proletaryasının dünya proletaryası saflarında mevki alması yalnız kapitalizme karşı açılan cidalde zafere doğru atılmış, yeni bir idrak de ifade eder. Binaenaleyh temenni edelim: Yaşasın Kızıl Enternasyonal, yaşasın Türkiye'nin uyanışı, yaşasın kurtuluş inkılâbı, kahrolsun sermaye!... (alkışlar)

EKONOMİK VE SOSYAL KURUMLAR BÜROSU BÜLTENİ⁴

YIL 1 – SAYI 2

EKİM – Kasım 1910

ROMA 1910 – MECLİS MATBAASI
BÜRONUN BİLEŞİMİ

Büro Başkanı

Prof. GIOVANNI LORENZONI

Bölüm Şefi

K.A. WIETH-KNUDSEN, Siyasal Bilimler Doktoru

Redaktörler

- | | |
|-----------------------------------|---------|
| 1. G. COSTANZO, Hukuk doktoru | 6. J.K. |
| MONTGOMERY | |
| 2. L. DE NOBILI, Hukuk doktoru | 7. L. |
| PAULUCCI, Hukuk doktoru | |
| 3. B. GRIZIOTTI, Hukuk doktoru | 8. G. |
| PILATI, Hukuk doktoru | |
| 4. C. JARACH, Hukuk doktoru | |
| 9. O. PIRES, Ziraat mühendisi | |
| 5. J.A. MAC LEAN, Felsefe doktoru | 1 0 . |
| G.ROCCA, Hukuk doktoru | |

4 Bulletin du Bureau des Institutions Economiques et Sociales, Année 1 – Numéro 2, Ekim-Kasım 1910, Roma 1910, Imprimerie de la Chambre des Députés. Bu broşürün kopyasını TÜSTAV'a bağışlayan Atilla Coşkun'a teşekkür ederiz. Çeviri: Halil Hacıoğlu.

OSMANLI İMPARATORLUĞU

I – GENEL GİRİŞ

Bazı demografik ve ekonomik veriler.

Kaynaklar:

1907-1908 tarım istatistikleri. Osmanlı İmparatorluğu Tarım, Maden ve Orman Bakanlığı.

The Statesman's Year-Book, Londra, 1910.

Gotha Almanacağı, 1910

Toprak ve nüfus.

İmparatorluğun toplam yüzölçümü (bağlı görünen eyaletler dahil) yaklaşık 4.053.000 kilometre karedir.

İmparatorluğun toplam nüfusu (bağlı görünen eyaletler dahil) yaklaşık 35.400.000'dir.

Doğrudan bağlı topraklar	Yüzölçümü / km ²	Nüfus
Avrupa	169.257	6.130.200
Asya	1.796.449	17.683.500
Afrika	<u>1.033.151</u>	<u>1.000.000</u>
	2.998.857	24.813.700
Girit	8.806	310.200
Kıbrıs	9.272	237.000
Sisam	466	53.400
Mısır	<u>1.036.000</u>	<u>10.000.000</u>
	<u>1.054.544</u>	<u>10.600.600</u>
	4.053.401	35.414.300

Nüfus yoğunluğu:

Doğrudan bağlı topraklarKilometrekare başına 8
Avrupa Türkiyesi Kilometrekare başına 36

A. Tarım, ormanlar, balıkçılık.

Osmanlı Tarım Bakanlığı'nın 1907-1908 yılı Tarım İstatistiklerine göre) Türkiye'nin Avrupa'daki altı vilayetinde (Edirne, Selanik, Manastır, Kosova, Yanya, İstanbul) ve Çatalca ilçesinde 1907-1908'te ekili alanlarda yetiştirilen başlıca ürünler şunlardır:

Ürünler

Yüzölçümü/km2	Kuruş olarak değeri	
Hububat	1.218.885	1.143.028.238
Sebze	36.043	20.667.772
Sanayi bitkileri	57.300	155.239.082
Üzüm	73.264	718.187.627

Meyveler (kestane, ceviz, badem, erik, elma, armut, kayısı, incir)	254.964 kental
İmparatorluğun tamamında yıllık tütün üretimi	50.000.000 kg (1)
İmparatorluğun tamamında yıllık koza üretimi	13.000.000 kg (1)

Ormanların yüzölçümü: 1.417.000 hektarı Avrupa Türkiyesi'nde olmak üzere 8.505.000 hektar.

Hayvanlar (1907-1908 Tarım İstatistiklerine göre, 1907-1908'de yukarıda belirtilen altı vilayette ve Çatalça ilçesinde bulunan hayvan sayısı)

At	254.964
Katır ve eşek	290.330
Sığır	1.080.086
Koyun (1)	6.912.563
Keçi	3.520.873
Domuz	203.633
Deve.....	2.801
Balıkçılık:	

Türkiye'de balıkçılık büyük bir öneme sahiptir. Boğaz'da avlanan balıkların değeri 6.250.000 Frank'ın üzerindedir. Akdeniz kıyılarından mükemmel süngerler, Kızıldeniz'den sedef ve Basra Körfezi'nden incir elde edilmektedir.

1. Türkiye Delegatesi tarafından sağlanan veriler
2. İmparatorluğun tamamındaki koyun sayısı 40.000.000'a ulaşmaktadır.

II. MONOGRAFİK İNCELEME

Türkiye’de tarım kredilerinin organizasyonu

MEHMED MUSTAFA SUPHİ BEY

Hukuk doktoru, eski Siyasal Bilgiler Okulu (Paris) öğrencisi

Bu rapor Enstitü’ye Osmanlı İmparatorluğu Delegesi

Doktor CEMİL BEY tarafından Bülten’de yayınlanması

için iletildi.

Tarihçe.

Osmanlı Anayasasının büyük öncüsü Mithat Paşa

1865’te Niş valisi olarak atandığında ülke tam bir düzen-

sizlik içindeydi. Türklerin eski sivil ve askeri organizas-

yonu çoktan zayıflamıştı ve yabancıların kışkırttığı iç ka-

rışıklıklar halkı endişelendiriyordu. Güvenlik eksikliği ve

haberleşmenin yetersizliği yüzünden sosyal ve ekonomik

hayatta kargaşa yaşanıyordu.

Tedbirli ve sağduyulu biri olan Mithat Paşa sahada

yaptığı incelemelerin ardından ilk olarak, ülkeye korku

salan dağlı haydutlarla ilgilendi. Sonrasında, köylülerin

kanını emen tefecilerin uğursuz ticari faaliyetlerine son

vermeye çalıştı. Zaten yoksul olan çiftçiler fahiş faizlerin

altında kelimenin tam anlamıyla eziliyorlardı; tefeciliğin

ortadan kaldırılması bu nedenle acil olarak gerekiyordu.

Özel teşebbüs alışkanlığı yeterince gelişmediği için,

halkın çıkarlarını korumak için devlet eliyle bir yardım

sandığı kurulması gerekiyordu. Mithat Paşa’nın niyeti de

buydu ancak bu fikrini ancak Tuna vilayetine atandıktan sonra gerçekleştirebilecekti.

O tarihte Bulgaristan'ın kuzeyi ile Sırbistan'ın batısı arasında kalan Tuna vilayeti tabiatın sunduğu tüm ayrıcalıklara sahip bir bölgeydi ama büyük bölümü ıssızdı.

Mithat Paşa bir yandan köy yollarını yaptırırken diğer yandan bu işlenmemiş geniş topraklardan yararlanmanın yolunu bulmuştu. Genel olarak hazineye ait olan bu toprakları işleterek gelirini yerel kredi sandıklarının kurmak için kullanıyordu.

Amacı çiftçilere yardım etmek olan yerel yardım sandıkları işte böyle kuruldu.

İki yıllık (1864-1866) bir deneme, bu organizasyonun yararlarını gösterdi. Mithat Paşa bu deneme süresi boyunca sandıkların işleyişini yakından izledi ve 1866 sonuna doğru ayrıntılı bir raporla bu organizasyonun İmparatorluğun geneline yayılmasını önerdi. Bu rapor titizlikle hazırlanmış bir tüzükle birlikte Bâb-ı Âli'ye gönderildi.

Sonuç gecikmedi, Osmanlı hükümeti tüm İmparatorlukta benzer sandıkların kurulmasını zorunlu kılan bir yasa ilan etti. "Menafi sandıkları" olarak adlandırılan bu sandıklar Ziraat Bankası'nın temelini oluşturdu.

Ziraat Bankası.

Mithat Paşa'nın inisiyatifiyle bu şekilde kurulan sandıklar, incelediğimiz belgelere göre pek merkezileşemedi. Görevleri genellikle onursal nitelikte olan yöneticileri, parasal konularda bilgili değillerdi ve işleri bu konuya

pek ilgi duymayan birkaç görevli memura bırakıyorlardı. Mevcut idari karmaşaya bu memurların yolsuzlukları eklenince, Osmanlı hükümeti bu sandıkları hızla yeniden düzenleme gereğini hissetti. İrade-i Şahane ile onaylanan 15/27 Ağustos 1888 tarihli kanun ile menafi sandıkları kapatılarak yerine daha merkezi ve dolayısıyla daha fazla kontrol edilen bir kuruluş getirildi. Bu kuruluşun adın Ziraat Bankası'ydı.

Osmanlı Ziraat Bankası bir bakıma menafi sandıklarının mirasçısıydı. Gerçekten de menafi sandıklarının kesin olmayan işlem kayıtları, alacakları ve borçlarının yanı sıra oldukça geliştirilmiş haklarını ve yükümlülüklerini de miras olarak aldı.

Merkezi İstanbul'da olan ve taşrada şubeleri bulunan Ziraat Bankası, menafi sandıklarından çok farklı bir yapıya sahipti.

Bankanın amaçları şunlardı:

1. Çiftçilere avans vermek,
2. Faizli mevduat kabul etmek,
3. Tarımı ilgilendiren finansal operasyonlara katkıda bulunmak (1).

(1) Bankanın tüm ekleriyle birlikte tüzüğü.

Yönetim.

Banka bir Genel Müdür (Müdür-ü Umumi), Müdür, Müdür ve Yönetim Kurulu) İdare Meclisi tarafından yönetiliyor. Ancak Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı (Ticaret ve Nafia Nezareti) tarafından denetleniyor. Bakanlık yönetiminde oldukça aktif bir şekilde yer alıyor. Genel Müdür,

Muhasebe Müdürü ve Baş Veznedar, Bakan tarafından öneriliyor ve Sultan'ın İrade-i Şahanesi ile tayin ediliyor.

Bankanın teşkilatı ve işlerinin düzenli işleyişinden Genel Müdür sorumlu. Yönetimi altında 62 şube ve 390 yerel sandık bulunuyor. Bu nedenle görevi çok önemli. Bankanın idari hareketleri dışında, tüm ülkelerin tarım hareketlerini kontrol etmesi, tarımsal piyasaları, komşu ülkelerin krizlerini, uluslararası borsaları, tek kelimeyle, çiftçiyi ilgilendiren her şeyi izlemesi gerekiyor. Genel Müdür, bir bakıma, Bankanın iç düzeninden ve dışarıya yönelik politikasından sorumlu.

Yönetim Kurulu dokuz kişiden oluşuyor: Genel Müdür, Müdür Yardımcısı, bir Şurayı Devlet üyesi, bir Divan-ı Muhasebat üyesi, Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı tarafından atanan bir üye, Ziraat, Maden ve Orman Bakanlığı tarafından atanan bir üye, İstanbul Ticaret ve Ziraat Odası tarafından atanan iki üye. Başkanlık görevi, Şurayı Devlet tarafından atanan üye tarafından yürütülüyor.

Taşradaki şubelerin de İstanbul'dakilere tekabül eden unsurlardan oluşan kendi Yönetim Kurulları bulunuyor.

Yönetim Kurulu'nun görevleri:

- İpotekli taşınmaz varlıkları satmak,
- Şube açmak veya kapatmak,
- Aylık veya yıllık olarak iletilen hesap özetlerini onaylamak,
- Gerekli olduğu düşünülen tüzük değişikliklerini ve üçüncü taraflara karşı açılacak davalarla ilgili sorunları görüşmek,

- Sözleşmeleri sonuca bağlamak,
- Bankayı ilgilendiren diğer işlerde izlenecek yolu belirlemek (1).

(1) Madde 20, tafsilatlı

Sermaye.

Bankanın sermayesi teorik olarak 10 milyon Türk Lirasından (227.000.000 Frank) oluşuyor. Ancak bu sermayenin zaman içinde hasat dönemlerinde tarımsal nüfusun (aşağıda ele alacağımız ek vergilerle) sağlanması gerekiyor. Dolayısıyla bu sermaye, Bankanın elindeki fonların toplamı değil de azami hedef anlamına geliyor.

Sermayenin dört unsurdan oluşması gerekiyor:

1. Menafi sandıklarının alacakları,
2. Menafi sandıkları adına 1303 (1889) mali yılının sonuna kadar tahsil edilen ve biriktirilen tutarlar,
3. 1889 mali yılından itibaren aşar vergilerinden kaynaklanan ek gelirler,
4. Bankanın kuruluşundan itibaren verilen avansların faizleri (1).

Menafi sandıklarının hak ve yükümlülükleri Ziraat Bankası'na devredildiği için, bu sandıkların hesaplarındaki tutarların ve alacaklarının da Ziraat Bankası'na geçmesi doğaldır.

“Ziraat Bankası'na devredilen menafi sandıklarına verilmiş borç senetlerinin faizleri devir tarihinden itibaren % 6 olarak hesaplanacaktır. Bu senetlerin tutarlarının en fazla 2 yıl içinde tahsil edilmesine gayret edilecektir” (2).

Bankaya devredilen fonların, borçların ve alacakların yanı sıra bugüne kadar gerçekleşen işlemlerin tutarını bilmek ilginç olurdu. Ancak Genel Müdürlüğe bu konuda kesin bilgileri istemek için gönderdiğim yazıya maalesef tatmin edici bir cevap alamadım (3).

Şimdilik Bankanın 1322 (1906-1907) tarihli genel bilançosundan aldığım bazı rakamları vermekle yetineceğim:

Muhtelif eski alacaklar	1.583.778 kuruş
Önceki yılların ek vergileri ..	132.024 679
Eski borçlar	61.045

Tarihsel kesinlikten yoksun bu rakamların biraz belirsiz olduğunu da eklemek gerekir.

Ek vergiler aşar vergileriyle aynı anda toplanıp tahsil edilmek zorunda olduğu için, sunumumuzun bu noktasında bu kurumun kısa bir incelemesini yapmamız zorunludur.

(1) Tüzüğün 4. Maddesi

(2) Bkz., Tüzüğün 7. Maddesi

(3) Bu bilgiler Ziraat Bankası tarafından kısa bir süreç içinde Milli Tarım Enstitüsü'ne iletilecektir.

Aşar (Öşür) ve Ek Vergiler.

Türkiye'deki aşar vergisi İslam kaynaklıdır. İslam'ın ilk günlerinden itibaren Müslüman fatihlere verilen topraklar Aşar rejimine tabiydi; bu toprakların sahipleri mahsullerinin onda birini Devlete vermek zorundaydı. Bu nedenle bu arazi kategorisi "Arazi-i Öşriye" olarak adlandırılıyordu.

Bu araziler Türkiye’de Müslümanların eline geçtikçe Aşar sistemi tüm Osmanlı nüfusunu kapsayacak şekilde genişletildi.

Bugün vergi konusunda din meselesi artık söz konusu edilmiyor.

Her aşar vergisi toplama döneminde, mültezimler ve teklif veren köy sakinleri zorunlu olarak, birincisi Hazine adına kendi payına düşen kısım için (yüzde 10) ikincisi ise ek vergiler (yüzde 1) için olmak üzere iki senet vermek zorundaydı.

Bu noktada, Bankayla ilgili olarak ek vergilerin sermayesi 10 milyon Türk Lirasına ulaştıktan sonra artık toplanmayacağını eklememiz gerekir. Bu rakamın Bankanın sermayesinin azami tutarı olduğunu söylememizin nedeni budur.

Faiz oranı.

Banka tarafından verilen avansların faizi Bankanın sermayesinin dördüncü bileşenini oluşturuyor.

Bu faiz, Tüzüğün 29. Maddesinde yılda % 6 olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak, tek kerelik olmak üzere, idari giderler için %1 oranında bir vergi alınmaktadır.

Türkiye’de, kredi sistemi iyi düzenlenmediği için, nakde çevrilebilir garantiler verilse bile % 12’nin altında bir faizle kredi almak güçtür. Yasal faiz son zamanlara kadar % 9 idi. Dolayısıyla Ziraat Bankası tarafından alınan faiz aşırı değildir.

Mevduatlar.

Sermayeyi oluşturan bileşenlere, 4. Maddede belirtilmeyen bir unsuru, yani mevduat faizlerini de eklemek gerekir.

Tüzüğün 80. Maddesine göre, bu faizin oranı % 4 olacaktır ve yalnızca üç aydan daha uzun süreli mevduatlar için ödenecektir.

Bankaya yatırılan mevduatlar günden güne artıyor. Ama henüz önemli bir seviyeye ulaşmadı. Çünkü ülkede hala yüzde 10, 12, 14 seviyelerinde yüksek bir faiz oranı bulunabiliyor.

	Yatırılan	Çekilen
	(kuruş)	(kuruş)
1319 (1903-1904)	545.263	730.334
1320 (1904-1905)	753.711	756.622
1321 (1905-1906)	887.057	708.392
1322 (1906-1907)	924.275	555.066
1323 (1907-1908)	1.333.557	1.120.037

Operasyonlar.

Bankanın yönetimini ve sermaye yapısını inceledikten sonra, bu sermayenin nasıl kullanıldığına bakalım.

Ziraat Bankası tarafından verilen avansların vadesi üç aydan bir yıla ve bir yıldan beş yıla kadar uzamaktadır.

Bu, tarımsal kredi kuruluşlarının özelliklerinden biridir. Çünkü tarımsal kredi, birazdan tüzüğün metninde de

göreceğimiz gibi, prensip olarak tarımsal işletmenin cari masraflarından etkilenir ve Bay Gide ile birlikte, tarım sektörünün yapısında ancak bir yıl veya bazen çok daha uzun bir süre sonra gelir elde edilebildiğini belirtmek gerekir. Güney Fransa köylülerinin hoş bir şekilde ifade ettiği gibi: “Tarım gelecek yılın mesleğidir, ama masrafları sürekli dir”. Yani çiftçinin sürekli olarak avans alması gerekir. Bu avansları sağlayan tarım kredileri, ticaret veya sanayi kredilerine göre daha uzun vadeli olmak zorundadır.

Bu şartlarda, bir tarım kredisi kredi alanın borcunu ödmeden önce ekinini hasat edip satmasına izin verecek bir vadeyle verilmelidir.

Osmanlı Ziraat Bankası bu düşünceyle müşterilerine karşı esnek bir şekilde davranmaktadır.

Osmanlı Ziraat Bankası, tarımsal işletmelerde kullanılması şartıyla yalnızca çiftçilere kredi vermektedir.

“Avans talep edenler bulundukları yerdeki Banka şubesine, alacakları kredileri yalnızca tarımda kullanacaklarını belirttikleri bir belge vermek zorundadır” (1).

Ama bir kredi almak için bu şartları yerine getirmek yeterli değildir. Bu kredi için, ipotek veya ipotek garanti siyle güvence vermek de gerekir.

İpotek, Türkiye’de probleml i bir konudur. Bunun nedeni, arazilerin yapısıdır.

Bu konuyu ele almadan önce, bizzat ilgili metinleri bile anlayabilmek için, Türkiye’deki toprak mülkiyet rejimi kısaca anlatmak gerekir.

Mülkiyet.

Mülkiyetin kökeni, Türkiye'deki tüm kurumlarda olduğu gibi İslam hukukuna dayanmaktadır.

İslam'a göre, fethedilen topraklar fethin şartlarına bağlı olarak değişen bir rejime tabidir.

(1) Tüzüğün 3. Maddesi.

İncelediğimiz konuda, bu arazilerin hangi rejime tabi olduğu söz konusu şartlar tarafından belirleniyordu.

Bu topraklar güç kullanılarak fethedilmişse, ganimetin bir parçası oluyor ve fatihler ve Hazine arasında 1/5 ve 4/5 oranında paylaşılıyordu.

Toprakların bir bölümünün, karşılığında haraç ödemesi kaydıyla Müslüman olmayan eski sahibinde kalmasına izin verilmesi de mümkündü.

Türkler, Küçük Asya ve Arabistan'ı fethettikten sonra aynı kanunu uyguladılar. Bunun sonucunda birden fazla toprak kategorisi ortaya çıktı; en başta, fatihlere ait toprakları ve Müslüman olmayanların elinde kalan arazileri kapsayan sahipli topraklar (Arazi-i Memluke veya sadece Mülk) geliyordu.

Bu arazilere başka herhangi bir mal gibi sahip olunabilir. Özgürce satılabilir, başka birisine verilebilir veya ipotek edilebilir.

Ardından, fethedilen topraklar üzerindeki Hazine payından (1/5) oluşan Devlet arazisi (Hazine-i Emiriye) geliyordu.

Hazineye ait miri arazileri kullananlar, dolayısıyla kiracı durumundadır ve belirli bir kira ödemeleri gerekir.

Bu arazilerin zilyetliğini ellerinde bulunduranlar onları istedikleri gibi kullanabilir, ancak Napolyon Kanunlarının 544. Maddesinde belirtilen şekilde bu topraklar üzerinde daha “mutlak” bir tasarruf hakkına sahip değildir. Örneğin, değerini düşürecek bir şey yapamazlar. Ayrıca, Hazine’ye kirasını ödeyebilmek için toprağı ekmek veya meyve vermesini sağlamak zorundadırlar.

Bölgenin muhtarı tarafından temsil edilen gerçek sahibinin, yani Devletin onayını almak kaydıyla kiraya verebilir, hatta satabilirler.

Ancak arazinin kullanıcısı araziye bir mücbir sebep olmadan üç yıl boyunca ekmediği takdirde, Devlet araziye bir başkasına devredebilir.

Son olarak, bu miri araziler iki büyük kategoriye bölünebilir. Şu ana kadar belirttiğimiz şekilde işlenen birincisi tam miri arazi (Arazi-i emiriye-i sırfa) olarak adlandırılır.

İkincisi ise, sultanlar veya sultanların izniyle diğer şahıslar tarafından kurulan dini vakıflardan oluşmaktadır. Ama vakfın geliri arazinin tarım geliri değil, Hazine payıdır. Dolayısıyla, vakıf toprağın zilyetliğini elinde bulunduranların tarımsal işlemlerini hiçbir şekilde etkilemez. Gayri sahih vakıflar arasında yer alan bu miri arazi kategorisine Tahsisat veya Arazi-i Emiriye-i Mevkufe adı verilir.

Mukatalı olarak adlandırılan üçüncü bir vakıf kategorisi bulunmaktadır; bu kategori bir kez ödenen sabit bir kira karşılığında süresiz kiralanan vakıf arazilerinden oluşur. Bu arazi kategorisi içindeki ağaçları ve binaları da kapsar. Bu ağaçlar ve binalar Mülk’ün bir parçasıysa, satış

durumunda arazi de ikinci bir devir işlemine gerek olmadan alıcının elinde kalmalıdır (1).

(1) Konumuzun dışında kalan başka arazi kategorileri de bulunmaktadır.

Şimdi Bankanın ipotek işlemleriyle ilgili maddeyi okuyabiliriz.

Tüzüğün garantiyle ilgili 26. Maddesini değiştiren Ek'in birinci maddesini okuyalım:

"Birinci madde. Ziraat Bankası'ndan kredi almak isteyen kişiler, borçları karşılığında teminat olarak, oturdukları ev dışında, resmi tapusuna sahip oldukları bir Mülk veya Mukatalı, Tahsisat denilen vakıf arazileri veya Arazi-i Emiriye arazilerini göstermek zorundadır.

Aynı şekilde, sahibi oldukları gayrimenkuller Mülk kategorisindeyse, bu gayrimenkulleri ipotek etmek zorundadır. Ama bu gayrimenkuller Mukatalı denilen vakıflara aitse, geri satın alım anlaşması yaparak devretmek zorundadır ve bu durumda arazi üzerindeki yapılar (Mülk) ve ağaçlar da ipotek edilecektir.

"Bu gayrimenkuller Arazi-i Emiriye veya Tahsisat adı verilen vakıf arazilerinin bir parçasıysa, geri alım anlaşmasıyla ipotek edilecektir. Bu durumda, 4. Maddede belirtil-diği gibi, borçlu şubenin müdürüne veya temsilcisine gayri kabili rücu bir vekaletnameyle (Vekalet-i Devriye) yetki vermek zorundadır."

Daha önce yaptığımız araştırmalar sayesinde durum oldukça açık. Bu makaleye göre, kredi için garanti olarak gösterilebilecek dört arazi kategorisi bulunmaktadır. Bu kategoriler şunlardır:

1. Mülk adı verilen tam sahipli topraklar,
2. Mukatalı adı verilen dini vakıf arazileri,
3. Tahsisat adı verilen vakıf arazileri,
4. Arazi-i Emiriye denilen miri araziler.

Ancak bu son iki kategorinin esas olarak ve daha önceki açıklamamıza göre, miri-vakıf ve sahipli arazilerden farklı olarak, “Miri arazi” tanımına girdiğine dikkat çekmemiz gerekiyor.

Durumu daha anlaşılır hale getirmek için, bu garanti enstrümanlarını ikiye ayırmamız lazım:

Doğrudan garanti. – Göreli olarak daha kısa ve basit işlemlerle: Mülk ve Mukatalı gayrimenkul ipotegi. Mukatalı arazi satış yoluyla ipotek edilmişse, bunun nedeni vakıf kökenli olmasıdır ve bu arazi, prensip olarak borç ödemez. Ancak, her durumda, bu kategoride doğrudan ipotek edilen ağaçlar ve binalar bulunur.

Dolaylı garanti. – Tahsisatlar ve “miri” araziler borç için yalnızca “geri alım anlaşması yoluyla satış” ile garanti gösterilebilir. Ayrıca, bu satışı gerçekleştirebilmek için, Devletin onayını almak gerekir. Banka bu nedenle kredi alandan kişiden gayrikabili rücu vekaletnameyle yetki talep eder.

Yalnızca, bu yetkilerin Bankanın kendisi adına değil, yukarıdaki maddede belirtildiği gibi şubenin müdürü veya temsilcisi adına talep edildiğine dikkat edilmelidir. Bunu nedeni hukuktaki bir boşluktur.

İslam hukukundan kaynaklanan Osmanlı medeni hukuku (Mecelle-i Ahkam-ı Adliye) şirketlerin ve banka-

ların medeni ve tüzel kişiliğini kabul etmemektedir. Bu kuruluşlar kendi adlarına alım satım yapamazlar. İşlemler temsilcileri tarafından yapılır. Şirketlerin ve bankaların her yerde her türlü işlemlerini gerçekleştirecek temsilcileri olduğu açık olmakla birlikte, Türkiye’de bu temsilciler bağlı oldukları kuruluşları gerçekten temsil etmemekte, tüm ticari, parasal ve özellikle de gayrimenkullerle ilgili işlemleri kendi adlarına gerçekleştirmektedir.

Bu nedenle, nerdeyse bir devlet bankası olan Osmanlı Bankası kendi adına emlak edinemediği için, her müdür değiştirdiğinde mülklerini yeni müdüre devretmek için çok sayıda işlem yapmak zorunda kalıyordu. Bu da doğal olarak büyük miktarda masrafa neden oluyordu. Bu durum 1906 yılında Şurayı Devlet’te uzun tartışmalara neden oldu. Bu tartışmaların sonucunda, Yıldız’ın baskısıyla Osmanlı Bankası için mutlu bir sonuç elde edildi. Her halükarda, şeriatta kökten bir değişiklik yapılmamış, sadece Banka için bir taviz verilmişti.

Aynı şekilde, tarım kredileriyle ilgili olarak, Banka bir tüzel ve medeni kişi olmadığı için ipotek işlemleri şubelerin müdürü veya temsilcisi adına ve kısmen, gayrikabilli rücu vekalet yoluyla yapılmak zorundadır. Bu nedenle, başka bir yere tayin olmaları durumunda müdürlerin ve temsilcilerin ellerindeki yetkileri yasal işlemler ve vekaletnamelerle haleflerine devretmeleri gerekir. Bu devir işlemi özel bir vekaletnameyle yapılır.

Açıklanması gereken bir diğer şey de şudur:

“Ziraat Bankası’ndan kredi almak isteyen kişiler, borç-

ları karşılığında garanti olarak, oturdukları ev dışında...” birinci madde).

Bu aslında kişisel imkanlarla ilgili bir sınırlamadır. Yani, sadece ailelerini geçindirebilecekleri bir avuç toprağı olan yoksul çiftçiler Ziraat Bankası’ndan kredi alamıyorlar.

Bu doğal olarak bireyci doktrinlere uygun bir durum değil. Ama bu doktriner anlayışa ek olarak yüce bir fikir, ailenin iyiliğı fikri, toplumsal refah fikri de var. Bu fikirler çerçevesinde, 1839’dan itibaren, Teksas’tan başlamak üzere ABD’de “ailenin varlığı ve geçimi için gerekli arazinin haczedilemezliğı” rejimi oluşturuldu. Homestead (aile yurdu) adı verilen bu toplumsal kurum Amerika’da zorunludur. Toprak sahibi, karısı onay verdiği takdirde arazisinin haczedilebilir hale getirilmesini kabul edebilir, ancak Ziraat Bankası, Osmanlı Medeni Kanunuyla birlikte bu konuda daha katı ve mutlak bir uygulamayı benimseyerek haczedilemezliğı kesin bir şekilde dayatmaktadır.

Bu rejimin dikkat çekici yararları Fransa’da, yaklaşık yirmi yıl önce, aralarında liberaller de bulunan farklı ekollerden ekonomistler tarafından da kabul edildi ve parlamentoya bu konuda bir yasa teklifi sunuldu. Bu tasarı homestead rejiminden çok Türk toprak rejiminin muhtevasına daha yakındır. Söz konusu yasa 1909 yılında çıktı.

Şu ana kadar çiftçinin kredi için garanti gösterebileceğı bir şeyleri olduğunu varsaydık. Çiftçinin hiçbir şeyi yoksa, bir veya daha fazla teminat vermesi gerekir. Bu teminatlar, ipoteklerle ilgili olarak, krediyle aynı şartlara tabidir.

Bu şartları anlatmak için ilgili maddenin metnini alınamamız gerekiyor:

“Madde 8. – Kredi almak isteyen kişiler Banka şubesine veya veznesine almak istediği kredinin miktarını belirtmelidir.

Aynı zamanda, aşağıda belirtilen hususların belirtildiği, usulünce onaylanmış gerekli resmi belgeleri de iletmek zorundadır:

1. Gayrimenkullerini ipotek etmesi gerekenini bu kişilerin kendileri mi yoksa gösterdikleri teminatlar mı olduğu,
2. Bu gayrimenkullerin niteliği,
3. Bu gayrimenkullerin bulunduğu yerler ve tüm diğer detayları.

Bunun dışında, emlak vergilerinin hangi yıla kadar ödendiğini gösteren bir ibranamenin yanı sıra ilgili mahalle ve köyden alınmış, garanti olarak gösterdikleri gayrimenkullerin gerçek sahipleri olduklarını ve tarımsal sınıftan olduklarını gösteren bir belge ibraz etmeleri zorunludur.”

Bu madde okunduğunda Ziraat Bankası’nın çiftçilere oldukça sınırlı miktarda kredi verdiği fikri oluşmaktadır. Türkiye’de gerçekte olan da budur.

Daha sonra, kıtlık veya seller gibi olağanüstü durumlar için yatırım ortaklığı ilkesi kabul edildi. Bu tür afetler Türkiye’de o kadar sık olmaktadır ki, tamamı Bankaya borçlu köylerle karşılaşılabilir.

Tüzüğün 3. Maddesine göre başvuru yapıldıktan sonra Banka doğal olarak kendi soruşturmasını yapar ve sonuç

olumluysa, kredi sözleşmesi kredi alan tarafından imzalanarak bölgenin noteri tarafından onaylanır.

Banka verilen kredinin genel özelliklerini bir sayı vererek ilgili deftere kaydeder. Ardından, kayıt defterinin ibraz edildiği kadastro görevlisi ve vergi memurunun önünde, çoğu zaman uzun ve karmaşık olan ipotek işlemlerinin tamamlanması gerekir (Madde 20).

Tüm kredi sözleşmesi işlemleri, tüm ipotek aşamaları ve geri alım anlaşmasıyla devir tamamlandıktan sonra, Banka kararlaştırılan tutarı öder ve geri ödeme tarihine kadar gayrimenkul üzerindeki mülkiyet haklarını elinde tutar.

Bu işlemler için belirli kayıt ve onay ücretleri ödenir. Bu ücretler kredinin miktarıyla orantılı olarak belge başına 5 ile 25 kuruş arasında değişir.

Ayrıca, satış veya devir durumunda, belgelerin tebliği ve ifası için %1 oranında aracılık ücreti ödenmesi de gerekir. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, zaten % 6 faizin üzerine % 1 ek vergi ve %1 idari gider ödeyen çiftçiler için bunun ek bir yük oluşturduğunu düşünerek bu yıl bunu kaldırmak için ek önlemler aldı.

Bankanın çiftçilere kredi vermek gibi normal operasyonları dışında, diğer idareler hesabına yürüttüğü bazı operasyonlar da bulunmaktadır.

Bu çerçevede, Genel Eğitim Bakanlığı (Maarif-i Umumiye Nezareti) de Banka tarafından alınan ek vergilerden kendi payına düşen kısmını alma hakkına sahiptir. Bu nedenle Bakanlık, Bankada bir mevduat hesabı açmıştır. Ba-

kanlık adına yapılan ödemeler ve harcamalar 1907 yılında 24.428.523 kuruş ve 28 para seviyesinde gerçekleşti.

Bunun yanı sıra, Köprü ve Yollar İdaresi'nin gelirleri ve Ameli-i Mükellefe vergisi (1) de Bankada toplanıyordu. Bu kalemler için 1907 yılında, Banka aracılığıyla 41.578.155 kuruş 15 para harcandı.

(1) Normal vergilerini ödeyemeyen vergi mükelleflerinin vergi karşılığında çalıştıkları günlerin bedeli.

Aynı zamanda, 1907 yılına kadar muhacirler için düzenlenen piyango'nun işlemlerini ve Hicaz demiryolu idaresinin parasal işlerini de yönetti. Banka ayrıca farklı idarelerin gelirlerini taşra vilayetlerinden İstanbul'a taşımaktadır.

Yıllık mali tablo.

Tüzüğün 37. Maddesine göre, tüm şubeler her ayın sonunda işlem raporlarını genel müdürlüğe iletmek ve her mali yılın kapanışında yıllık hesaplarını tamamlayarak genel müdürlüğe göndermek zorundadır. Genel müdürlük bu hesapları birleştirdikten sonra, genel hesabı Ticaret ve Bayındırlık Bakanlığı aracılığıyla Bab-ı Ali'ye gönderilir.

Bankanın operasyonları ve sermayesinin gelişimi hakkında kesin bir bilgiye sahip olmak için, 1903 yazılan 1908 Şubat ayının sonunda oluşturulan bilanço'yu aktarmamız ilginç olacaktır.

Ziraat Bankası'nın 28 Şubat - 12 Mart 1908 – 1909
bilançosu:

	Alacak:	
	Kuruş	Para
Kasa	72.570.552	12
Çiftçilere verilen krediler	435.656.445	13
İcra yoluyla satılan gayrimenkuller	11.709.480	10
Birikmiş ek vergiler	28.149.887	38
Hububat	1.672.180	30
Bankaya hizmet veren gayrimenkuller	3.800.73035	
Tahsil edilecek mahkeme harçları	5.425.507	06
Resmi idare	4.696.094	17
Muhtelif alacaklar	40.993.770	29
Şüpheli alacaklar	148.517.101	23
Hazine'ye ödenecek alacaklar	<u>283.022.629</u>	<u>36</u>
Toplam	1.036.214.381	09

Borç:		
	Kuruş	Para
Menafi sandıklarının borçları	50.822	12
Faizli mevduat	1.522.763	24
Tazminatlar	3.220.840	19
Muhtelif mevduatlar	52.467.171	26
Genel Eğitim Bakanlığı'nın		

Zebhiye vergisi	2.609.324	03
Mevduat ihtiyat akçesi	35.391	19
Köprü ve yol vergisi	2.481.951	10
Muhtelif borçlar	27.990.807	17
Sermaye	<u>945.835.308</u>	<u>39</u>
Toplam	1.036.214.381	09

Türkiye’de tarımla ve Ziraat Bankası’nın rolü ile ilgili genel değerlendirmeler.

Kuruluşunu ve operasyonlarını incelediğimiz Ziraat Bankası’nın rolünü değerlendirebilmek için Osmanlı İmparatorluğu’nun tarımsal gelişimini, ayrıntılı olarak değilse bile genel olarak bilmek gereklidir.

Ancak resmi istatistiklerin ve özel çalışmaların olmaması nedeniyle bu bilgiyi edinmek zordur.

Tarım, Maden ve Orman Bakanlığı’nın tarım bölümü müdürü Bay Strati bu konuda kendisine yönelttiğimiz bir soruya, henüz yayınlanmadığı için bize istatistikleri vermeyeceği için üzgün olduğunu söyledi.

Bu nedenle, kişisel araştırmalarımızdan ve diğer yazarların çalışmalardan aldığımız sayılara ve bilgilere dayanmak zorunda kaldık (1).

Tarım Türkiye’nin tek kaynağıdır ve uzun sürede öyle kalacaktır. Az sayıdaki değirmenci, sabuncu, iplikçi, tuğlacı, madenci ve memur dışında, Osmanlı İmparatorluğu’nun 30 milyon civarında olduğu düşünülen nüfusu geçimini oldukça bereketli olan topraktan sağlıyor.

Makedonya'da Osmanlı topraklarını tasvir eden V. Bérard şunları söylüyor: "Buğday için ovalar, meyvelikler ve bağlar için teraslı tepeler, ormanlar için dağlar, sulama için kaynaklar ve ürün alışverişi için hemen yakınında deniz; insanların yaşamak için toprağın ve suların çalışmasını seyrederek yaşamak dışında bir iş yok gibi görünüyor". Makedonya için geçerli olan bu sözler, Küçük Asya, Suriye, Filistin ve Arapların dünya cenneti olarak tasvir ettiği Mezopotamya için de en az o kadar doğru.

Bu ülkenin başlıca ürünleri şunlar: Buğday, arpa, yulaf, mısır, pirinç, kendir, yonca, tütün, tombak, afyon, pamuk, bal, zeytin, sebze ve meyve, kuru üzüm, incir vb.

R. G. Lévy'nin (10 Şubat 1910 tarihli *Revue des Deux Mondes* dergisinde yayınlanan Osmanlı maliyesi üzerine makalesinde) sağladığı belgelere göre, 1905 yılında tüm Türkiye 18 milyon metrik kental buğday, 34 milyon metrik kental arpa, yulaf, mısır üretti.

Adana bölgesi yılda 20 ila 50.000 balya pamuk üretiyor. Bir Alman şirketi pamuk üretimini neredeyse tekeline almış durumda (2).

Bunlara ek olarak, yuvarlak hesapla yılda 8 ila 10 milyon kilo çok değerli kahve üreten geniş Yemen toprakları da sayılmalıdır.

Yüzölçümü Türkiye'nin neredeyse dokuzda biri kadar olan Fransa'nın ortalama olarak (1896-1905) 89 milyon kental buğday ve 82 milyon kental arpa, yulaf vb.. ürettiği dikkate alındığında, ülkemizin tarımının ne kadar geri olduğu anlaşılabilir. Ne kadar geri ve verimsiz olursa olsun,

İmparatorluğun zenginliğinin kaynağını tarım oluşturu-
yor.

(1) Cl. Huard'ın Grande Encyclopédie'deki Türkiye makalesi – V. GUINET'nin Türkiye'nin Coğrafyası makalesi – İstanbul Fransız Odası Bülteni – Evrensel Coğrafya (Géographie Universelle), ELISÉE RECLUS.

(2) İktisadi Coğrafya (Géographie économique), DUBOIS-TERGONARD, S. 493.

Mali açıdan baktığımızda, bütçenin büyük bölümünün tarımsal kaynaklardan beslendiğini görüyoruz.

1908-1909 mali yılının 25 milyon Liranın biraz üzerinde olduğu değerlendirilen kaynakları yalnızca 6 milyon aşar vergisinden ve hayvanlar üzerinden alınan 1.800.000 vergiden oluşuyor. Şarap ve alkollü içkiler, ipek, balıkçılık gibi diğer birkaç kaynaktan elde edilen vergiler de sayılırsa, tarım gelirleri İmparatorluk bütçesinin üçte birinin üzerine çıkmaktadır.

Tarım kredilerinin yenilenme yolundaki bu ülkede rolünün ne kadar önemli olduğu bu durumda çok iyi anlaşılmaktadır.

Krediler elbette gelecekteki zenginliği ve refahı yaratır ama eğer Türkiye'de tarım geriyse bunun her şeyin geri kalmasından kaynaklandığını tespit etmemiz gerekir. Cehalet modern makinaların çalışmasının önünde bir engeldir. Bu şartlarda, özgür ve modern bir kredi mekanizması oluşturulabilir mi? Cevap evetse, kredi mekanizması bu türden kurumlara bu kadar yabancı olan bu ülkenin tarımının gelişmesine önemli bir katkıda bulunabilir mi?

Elisé Reclus, Türklerin misafirperverliğini ve dürüst-lüğünü anlattıktan sonra iktisadi durumundan da bahse-diyor:

“Türklerin erdemleri kendilerine zarar veriyor; dürüst ve sözünü tutan Türk borcunu ödemek için gün boyunca çalışıyor ve tüccar onu sonsuza kadar köleleştirecek uzun vadeli krediler vermek için bu durumdan yararlanıyor. Kü-çük Asya’daki bir ticaret ilkesi şudur: “Zengin olmak isti-yorsan, Hristiyanlara yalnızca servetlerinin onda biri kadar kredi var. Müslümanlar içinse bunun on katını riske et!”. Bu şekilde borçlanan Türkün kendisine ait hiçbir şeyi kalmaz, çalışmasının tüm ürünleri tefeciye gider. Halıları, malları, hayvanları, hatta bizzat toprağı yabancılardan eline geçer”.

Gerçekten de tefecilik ülkeyi mahvetti. Hazinesinin ver-gi tahsildarının bir köye geldiğı her seferinde, gezgin te-fecinin de geldiğini görürüz. Yani, köylüyü iyi niyetli tefe-ciye vadeli bir piyasa sözleşmesi bağlıyor! Bu sözleşmenin yapısı İslam hukukunun kökenlerinden geliyor. Burada söz konusu olan satın alınan mal için belirlenmiş bir tes-lim tarihinden önce yapılan ödemedir. Bu kredi işlemine hukuk terminolojisinde *Selem* adı verilir; tefeci bu şekilde köylülerin ilkbahardaki üretimini daha kış aylarından çok düşük bir fiyata satın almayı garantiler. İlkbahar geldiğin-de de, (sözleşmenin konusu tahılsa) sözleşmede belirtilen tahılı temin edemeyen zavallı köylü kredi verene birkaç koyununu veya keçisini vermek zorunda kalır.

Bu avans ödemesi ve tahıl biçimindeki borcun hay-vanlarla ödenmesi faiz oranını korkunç bir şekilde arttırır. Faiz tutarı çoğu zaman “Selem” borcunun tutarını aşar.

Bununla birlikte, bu rejimden kaynaklanan suiistimal-lerin ve Türk köylülerinin yoksulluğunun Türkiye’de tarım kredileri için verimli bir zemin hazırlamış olması gerekir.

Ayrıca, Reclus’ün verdiği bilgi ve Lamartine’in Türklerin dürüstlüğü ve soyluluğu hakkındaki ünlü yargısı, özellikle de bu çalışmanın konusu kredi (*credere* : ödeneceğine güvenme) olduğu için değerlidir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, bir Türk iyi bir çiftçi olmak için gerekli niteliklere sahiptir. Çalışkandır, yorgunluğa ve çalışmaya dayanıklıdır, sabanına ve toprağına bağlıdır ve bunun sonucu olarak, sosyal açıdan oldukça istikrarlıdır.

Dolayısıyla tarımsal kredinin tefeciliğin mahvettiğı bir ülkede gelişmesi mümkündür ve böyle bir halk için bir ilerleme ve refah enstrümanı olabilir.

Biraz yukarıdan gördüğümüz bilançosunu kısaca analiz edelim.

Bankanın sermayesinin 945 milyon 835.308 kuruş ve 39 paraya yükseldiğini görüyoruz. 1906’da ise sadece 894.807.332 kuruş ve 2 paraydı. Yani 51.027.896 kuruş ve 37 para tutarında bir yıllık artış var.

Sermayenin bir bölümünün Hazine ve diğer idareler tarafından alındığına dikkat etmek gerekir, dolayısıyla kullanılabilir sermaye toplam sermayenin yarısından biraz fazlasını oluşturuyor. Aşağıdaki tabloda bu açıkça görülmektedir:

Yıl	Sermaye		Sermayenin kullanılabilir bölümü	
	Yıl sonunda	Yıl içindeki artış	Yıl sonunda	Yıl içindeki artış
	Kuruş	Kuruş	Kuruş	Kuruş
1319 (1903 – 1904)	801.682.398	43.217.839	377.751.841	16.120.269
1320 (1904 – 1905)	846.332.257	44.649.859	405.744.385	27.993.544
1321 (1905 – 1906)	844.525.195	(3)	440.281.541	23.537.156
1322 (1906 – 1907)	894.807.332	50.282.136	472.839.888	32.558.346
1323 (1907 – 1908)	945.835.308	51.270.976	514.295.577	41.455.689

Bu durumda 1323 yılında Banka'nın kullanılabilir sermayesi 514.295.577 kuruştur.

Aynı yıl içinde çiftçilere verilen kredilerin toplamı 435.656.445 kuruş ve 15 paraydı. Kullanılabilir sermayeye oranla bu % 85 oranında bir operasyon anlamına geliyor. Burada çıkan sonuç aktif sermayesinin çok büyük bir bölümünü yatırıma dönüştürüştür.

Ama Banka yirmi yıllık varlığı boyunca ne miktarda ve kaç çiftçiye kredi verebildi?

1323 (1907) mali tablosunda, 1889'dan 1908'e kadar verdiği kredilerin toplamının 1 milyar 194.894.697 kuruş ve 23 para olduğu görülüyor. Bu, yuvarlak hesapla 1.582.424 çiftçi arasında dağılmış 274.815.758 Frank yapıyor. Büyük bölümü yoksul çiftçilerden oluşan 30 milyonluk bir nüfus için Bankanın sağladığı hizmet bu durumda çok önemsiz kalıyor.

Almanya'da tarım ve genel krediler yaklaşık 5 ila 6 milyar Mark tutarında bir operasyona denk düşüyor.

Yalnızca köylülere yönelik olarak belediyeler tarafından oluşturulan Rus kırsal bankaları Ziraat Bankası ile karşılaştırılması daha fazla hak ediyor. Célébeiateff'in Manchester Uluslararası Kooperatifler Birliğini Kongresinde sunulan raporuna göre, farklı adlarla ve statüleri bölgelere göre değişen bu bankaların (yaklaşık 250 banka) 1902 yılında 100 milyon Ruble, yani 266 milyon Frank kredi verdi (1).

Fransız çiftçiler, tarımsal yardımlaşma sandıklarının güderek gelişen organizasyonu sayesinde 1907 yılında 7.0708.4656 Frank kredi kullandılar.

Almanların, Rusların ve Fransızların rakamlarıyla karşılaştırıldığında Osmanlıların rakamları, özellikle de Osmanlı Ziraat Bankası'nın 945.835.308 kuruş, yani 200 milyon Frank tutarında bir sermaye biriktirdiği düşünüldüğünde gerçekten mütevazı görünüyor. 19 yıllık varlığı boyunca verdiği 274.815.758 Frank, kredi fonlarının sirkülasyonunun yavaş olduğunu düşündürüyor.

Ancak, bu belirsizliğin önüne geçmek için, toplam sermayenin kullanılabilir bölümünün sadece 514.295.777 kuruş, yani yaklaşık 120 milyon Frank olduğu hiç gözden kaçırılmamalıdır.

Diğer bir bakış açısından, İmparatorluğunu büyüklüğüne oranla hizmetleri sınırlı olan bu kuruluşun her şeye rağmen çok önemli olduğu kesindir. Bu benzersiz kredi sağlayıcısının varlığını bir kez daha takdir etmek için otuz

senelik baskı ve yağma döneminin olumsuz şartlarını hatırlamak yetmez mi?

Ziraat Bankası bugünkü siyasal rejimde kırsal nüfusa büyük hizmetler verebilecek durumdadır.

İyi bir şekilde organize olmasını ve gelişmesini sağlamak için, asıl amacına uygun olmayan her türlü dış müdahalenin engellenmesi ve Hazine'den talep ettiği tutarın kendisine verilmesi yeterli olacaktır (2).

Hicaz ve muhacir işleri gibi ek hizmetler bugün Bankanın operasyonları arasında neredeyse hiç yer almıyor.

(1) Musée social.

(2) Hazine'nin Ziraat Bankası'na faizsiz olarak iade edilebilir 4.500.000 Türk Lirası borcu bulunuyor.

Hazine tarafından alınan tutarlarla ilgili olarak, Maliye Bakanlığı gayri nizami vadeli borçlar kategorisinde gördüğü bu tutarların istisnai bir yolla Bankaya hızla geri ödenmesini bir görev olarak kabul etmelidir.

Bu iki iyileştirmenin gerçekleştirilmesi yararlı olduğu kadar kolaydır da.

Aslında, benzer kuruluşların tarihi incelendiğinde, başarısızlıklarının tek nedeninin kuruluş amaçlarına uygun olmayan müdahaleler olduğu görülmektedir. Meşrutiyet hükümetinin Abdülhamit döneminde Hazine'nin el koyduğu bu tutarı iade etmesinden daha övgüye değer hiçbir şey olamaz.

Öte yandan, kredi şartları ve işlem araçları konusunda daha ayrıntılı olarak ele alınması gereken bazı düzeltmelere ve reformlara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bankanın daha önce belirtmiş olduğumuz koruyucu tavrı olmasaydı, Banka tarafından verilen avanslar için teminat olarak ipotek istenmesine muhalefet ederdik. Çünkü ipotek kredilerinin yalnızca borç verenlerin yararına olduğu çok uzun zamandır bilinmektedir. Ayrıca, Türk çiftçisi cahil olduğu için, borç aldığı parayı misafirhane-sini veya arazisini genişletmek için harcayarak kaçınılmaz bir şekilde yıkıma doğru gitmesi kuvvetle muhtemeldir. Banka, kredi vermeden önce köy ihtiyar heyetinden alınmış bir belgeyi inceleyerek bu tehlikenin önüne geçtiğini iddia etmektedir. Yani, burada çifte garanti söz konusu. Ama bu garanti yeterli mi?

Köylü burada kredi için bizzat kendisi garanti verir ve köy ihtiyar heyeti köylü kredi talep ettiğinde olumlu görüş bildirmekten çekinmez. Bu, köylülerin safiyane dayanışmasının vahim sonuçlara neden olabilecek bir sonucudur.

Osmanlı Ziraat Bankası, yukarıda gördüğümüz gibi, olağanüstü durumlar için bir köyün tüm halkını müteselsil sorumlu tutma ilkesini kabul etmiştir. Fakat bir kredi kuruluşunun dikkate alması gereken şey, esas olarak normal durum olmalıdır. Kredi zenginliği güvenli zamanlarda arttırır. Kriz zamanlarında belki sadece hayat kurtarabilir.

Bu nedenle hem Banka hem çiftçi lehine başka bir teminat aracı aramak gerekir.

Bu teminat, şahsi sorumluluktur. Fransa'da, bu sorumlu kişinin genellikle bir sendika veya tarım kredi birliği olduğunu görüyoruz.

Osmanlı Ziraat Bankası için, girişimler oluşturmaya çalışmak, benzer kredi şirketleri ve birlikleri kurmak, ta-

rım makineleri, depolar, teminatlar vb. sağlamak için çareler aramak sosyal ve ekonomik bir görevdir.

Bunlar yapıldığında, tüm yerel şubeleriyle birlikte Bankanın rolü daha büyük ve önemli olacaktır. Banka bu durumda ekonomik görevini yerine getirebilecek ve kredi sağlama rolünü üstlenebilecektir. Çünkü tarım belgeleri üzerindeki işlemler bu kuruluşların oluşturulmasından sonra hayata geçerbilir ve tarımdaki parasal hareketler sirkülasyonun hızı bağılı olarak gelişir.

Yukarıda satırlarda tasvir ettiğimiz bu mekanizmayı harekete geçirmek için 10 milyondan Türk Lirasından oluşan bir sermaye yeterli değildir.

Hazine'nin Bankaya borcunu ödedikten sonra yerine getirmesi gereken bir görevi daha bulunmaktadır. Bu görev, Bankanın sermayesini arttıracak kaynaklar bulmaktır.

Geçtiğimiz günlerde Devlet Bankası olma mutlak ayrıcalığını elde eden Osmanlı Bankası için, Ziraat Bankası'na Paris veya Londra Borsası'nın faiz oranlarıyla yıllık bir tutar temin etmek çok zor olmayacaktır. Bunun için Banque de France'ı örnek alabilir (bu banka bölgesel sandıklara Devler garantisiyle 40 milyon Frank tarım kredisi sağlamıştır).

Öte yandan, uzun vadeli operasyonlar için tahviller ve kısa vadeli işlemler için bonolar ihraç edilmesi düşünülebilir. Ancak bunların faiz oranı ne olacak? Türkiye'deki çiftçilerin tasarruflarını arazi satın almak için harcadıkları düşünüldüğünde, bu tahvilleri kim alacak? Bunlar yerinde incelenmesi ve yeniden incelenmesi gereken sorular.

Son olarak, tarım kredilerinin ÷lkemizin refahını ve güvenliğini sağlamanın en barışçı aracı olduğunu bir kez daha belirtmek istiyoruz. Türkiye’de bugün yeni rejim için sağlam temeller oluşturulmak isteniyorsa, bu kurumun hiçbir şekilde ihmal edilmemesi gerekir.

Bu verimli ve boş duran toprakları makinelerle ve tohumlarla birlikte, yorulmak bilmez Türk çiftçilerinin kullanımına açmak, bu çiftçilerin refaha ulaşmalarını ve meşrutiyet rejimine sadık iyi yurttaşlar haline gelmelerini sağlamak demektir.

MUSTAFA SUPHI VE YOLDAŞLARI

“1921 yılının 28-29 Kânunusani’sinde 15 Türk komünistini Türkiye burjuvazisi Karadeniz’de boğdu.. E! Tarih, sınıf mücadelesi tarihidir...

Yoldaş!

Türk proletaryasının ilk şuurlu 15 ölüsünü unutma... Bu küçücük kitap sana onların içlerinden birinin hayatını ve fikirlerini anlatacak....

Mustafa Suphi; bilhassa son senelerini bütün ateşiyle proletaryanın kurtuluşuna vakf-ı nefis etmiş sağlam bir kafa idi, bir komünistti.

Onun fikirleri senin için istifadelidir. Onun hayatı senin için bir tecrübedir.

Mustafa Suphi ismi, sana son nefeslerini tam bir komünist gibi veren 15 ölüyü hatırlatsın.. Ve her senenin 28-29 Kânunusani’sinde bu kitabı yoldaşlarınla beraber oku.”

Bu kitapta ayrıca Ekonomik ve Sosyal Kurumlar Bürosu Bülteni’nde Ekim-Kasım 1910’da yayınlanmış Mustafa Suphi’nin “Türkiye’de Tarım Kredilerinin Organizasyonu” başlıklı sunumunun çevirisini veriyoruz


SOSYAL
TARİH
YAYINLARI



ISBN: 978-605-4513-63-5

